

Ədalətsizliklə
ədaləti bərpa
etmək olmaz

Justice cannot be
restored through
acts of injustice

HEYDƏR ƏLİYEV

HÜQUQ VƏ QANUN

JUSTICE AND LAW

ПРАВО И ЗАКОН

Heydər Əliyevin
hüquqi dövlət
quruculuğunda
mətbuata
verdiyi dəyər

Səh.:31

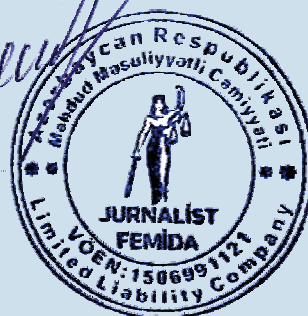

SƏDAQƏT ANDI

Heydər Əliyev dəyərləri müasir dünyamızda nəciblik və əxlaqın, dövlətə və dövlətçiliyə, insana və insanlığa hörmət və məhəbbətin, sədaqətin mənbəyidir.

Ulu Öndər Heydər Əliyevin ideyaları, Prezidentimiz İlham Əliyevin dinamik siyasəti, hüquq və qanunların aliliyi fəaliyyət proqramımız olacaqdır. Bu meyarla qarşı olanlar rəqibimiz və hədəfimiz, tərəfdarlar dostumuz və partnyorumuz olacaqdır. Rəqib və hədəf, həmçinin məsləkdaşlıq bu meyarla müəyyənləşəcək.

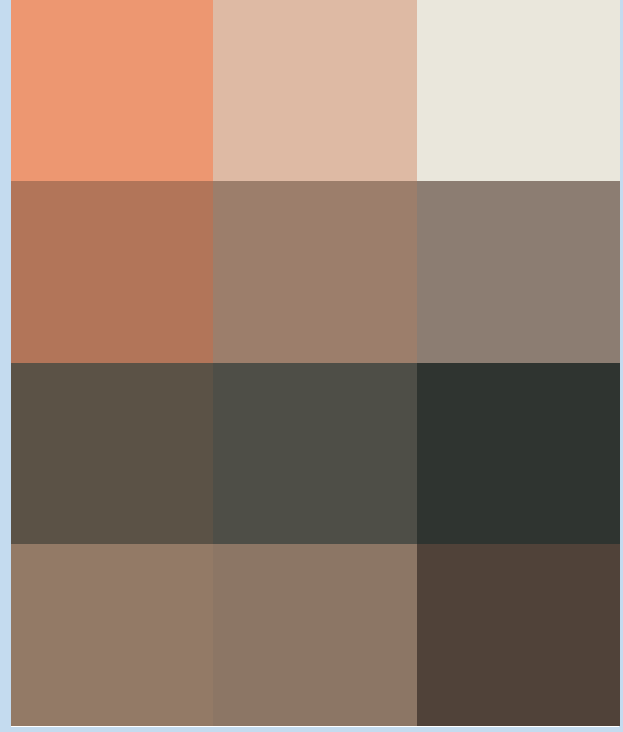
İmza:

HEYDƏR ƏLİYEV:

- Xalq gərək daim öz kökünü xatırlasın, tarixini öyrənsin, milli mədəniyyətdən, elmindən heç vaxt ayrılmasın
- Qanunu qanun edən onun aliliyidir.
- Dövlət müstəqilliyini əldə etmək nə qədər çətindirə, onu qoruyub saxlamaq ondan da çətindir.
- Bizim hamımızın ümumi vəzifəmiz Azərbaycanın müstəqilliyini qorumaq, möhkəmləndirmək və inkişaf etdirməkdir.
- Xalqın etimadını qazanmaq böyük xoşbəxtlikdir. Bu etimadı doğrultmaq isə daha böyük məsuliyyətdir.

İLHAM ƏLİYEV:

- Azərbaycan müstəqil siyasət aparan ölkədir və öz milli maraqlarını hər şeydən üstün tutur.
- Hüquqi dövlət quruculuğu Azərbaycanın inkişaf strategiyasının əsas istiqamətlərindən biridir.
- Xalq ilə iqtidarın birliyi Azərbaycanın ən böyük üstünlüyüdür.
- Dövlətin gücü onun vətəndaşlarının dövlətə olan inamı ilə ölçülür.
- Mən hər zaman Azərbaycan xalqına arxalanmışam və bu gün də xalqın dəstəyini özüm üçün ən böyük dayaq hesab edirəm.

İNSAN HÜQUQU HÜQUQUN ALİLİYİ İLƏ QORUNMALIDIR

*(BMT-nin Baş Məclisi tərəfindən 1948-ci ildə qəbul olunmuş
"Ümumdünya İnsan Hüquqları Bəyannaməsi"nin priambulasından)*

HÜQUQ VƏ QANUN №3(9) 2026

**ictimai-siyasi, analitik,
praktik jurnal**

Təsisçi:
"Jurnalist Femida" MMC
(hüquq və mətbuat
xidməti)

Redaksiya heyəti:
Namik Əhmədov
Məhəbbət Dəmirçiyeva
Etibar Əliyev
Xanlar Bayramzadə
Fatimə Hüseynova

Baş redaktor:
Fəxrəddin Ağamirzəyev

Məsul katib:
Təranə Tofiqqızı

Direktor:
Məhəmməd Ağamirzəyev
(*Beynəlxalq tədbirlər
müxbiri*)

Məsləhətçi:
Eldar Əliyev

**Məktublar,
reklam və kütləvi iş
şöbəsinin müdiri:**
Əliqismət Bədəlov

Texniki redaktor:
Kamal Ələsgərov

Kompüter tərtibatçısı:
Cəfər Kərimov

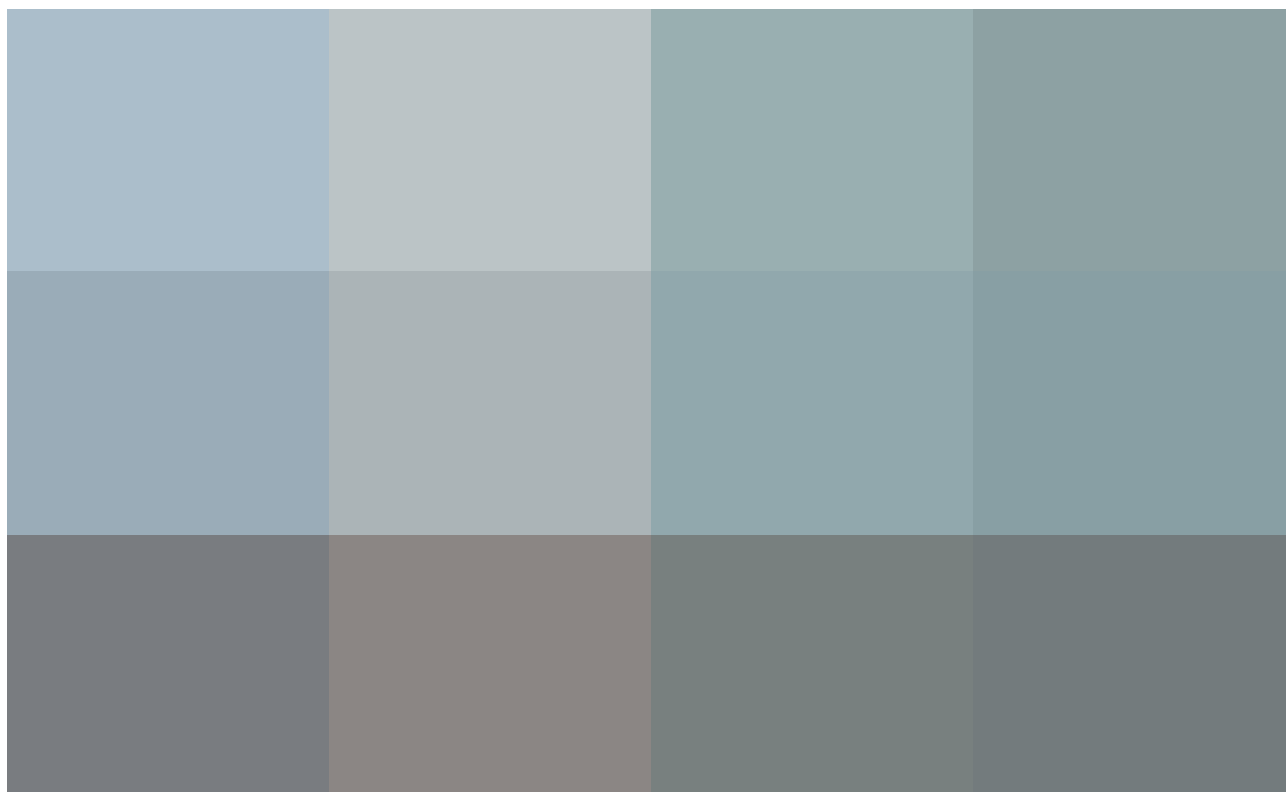
Qeydiyyat № B306E612E22423

Əlaqə Telefonu:
(+994) 55 732 76 66
huquqveqanunjurnali@gmail.com
www.jurnalistfemida.com

M Ü N D Ə R İ C A T

İlham Əliyev Bakıda Ümumdünya Şəhərsalma Forumunun 13-cü Sessiyasının (WUF13) açılış mərasimində iştirak edib	3
İlham Əliyev Azadlığa Dəstək Aktına 907-ci düzəlişin dayandırılması müddətinin uzadılması ilə bağlı memorandumla görə Donald Trampa təşəkkür edib	8
Milli Qurtuluş Günü: Azərbaycanın sabitlikdən Zəfərə uzanan inkişaf yolunun başlanğıcı	9
Bakıda İslam Əməkdaşlıq Təşkilatının üzvü olan dövlətlərin Parlament İttifaqı Konfransının 20-ci Sessiyası keçirilib <i>İslam Əməkdaşlıq Təşkilatının üzvü olan dövlətlərin Parlament İttifaqı Konfransının 20-ci Sessiyasının iştirakçılarına</i>	16
İlham Əliyev Türkiyə Böyük Millət Məclisi sədrinin rəhbərlik etdiyi nümayəndə heyətini qəbul edib	18
İlham Əliyev İran İslam Şurası Məclisinin sədrinin başçılıq etdiyi nümayəndə heyətini qəbul edib	19
HEYDƏR ƏLİYEV İRSİNİ ÖYRƏNƏK	21
Azərbaycan dövlət hüquqlarının müdafiə və bərqərar olmasında Türkiyə-Azərbaycan birliyinin təsiri və rolu	25
Azərbaycan mətbuatının tarixi	29
Heydər Əliyevin Hüquqi Dövlət quruculuğunda mətbuata verdiyi dəyər	31
Müasir Azərbaycanda jurnalistika haqqında düşüncələrim	37
<i>Azərbaycan Respublikası adından</i> Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 23-cü maddəsinin şərh edilməsinə dair AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI KONSTITUSIYA MƏHKƏMƏSİ PLENUMUNUN QƏRARI	40
<i>Azərbaycan Respublikası adından</i> M.A.Muradovun şikayəti ilə əlaqədar məhkəmə aktlarının Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasına və qanunlarına uyğunluğunun yoxlanılmasına dair AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI KONSTITUSIYA MƏHKƏMƏSİ PLENUMUNUN QƏRARI	48
Şərəf və ləyaqətin müdafiəsi: Vətəndaş müraciətləri və mətbuatın məsuliyyəti kəsişməsində hüquqi baxış	54

İlham Əliyev Bakıda Ümumdünya Şəhərsalma Forumunun 13-cü Sessiyasının (WUF13) açılış mərasimində iştirak edib

Mayın 18-də Bakıda Ümumdünya Şəhərsalma Forumunun 13-cü Sessiyasının (WUF13) açılış mərasimi keçirilib.

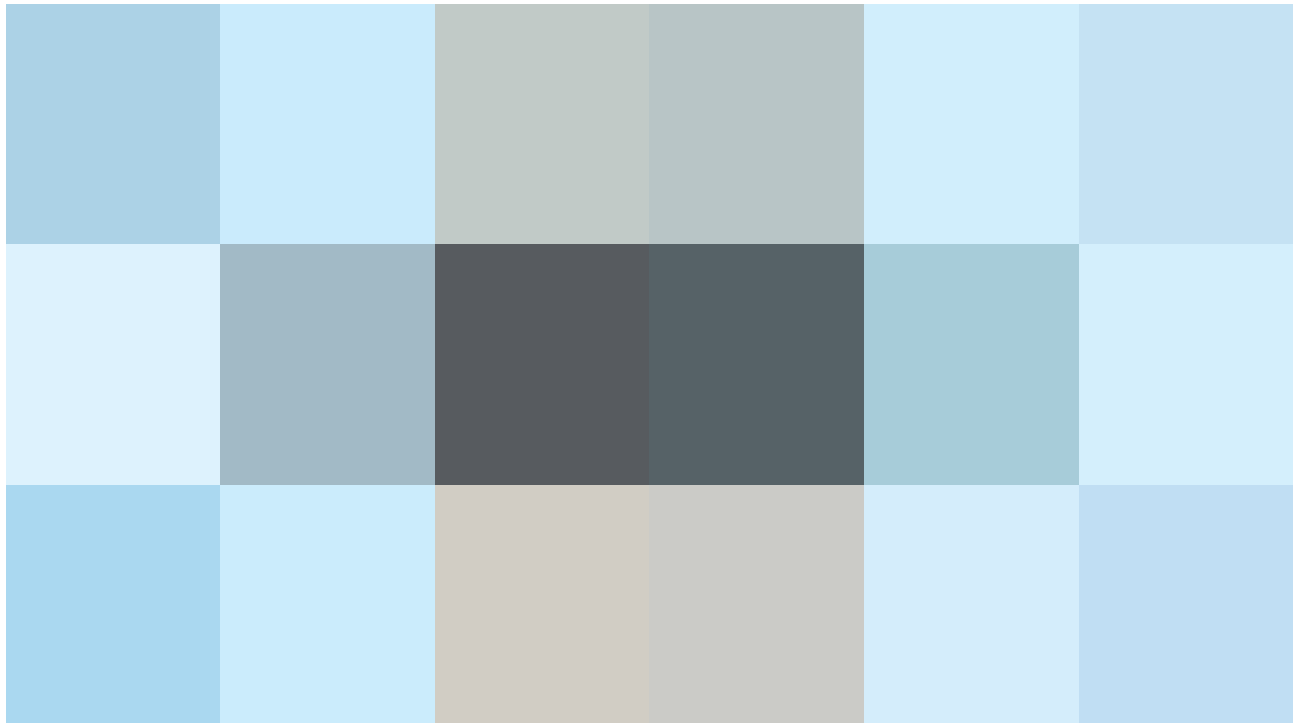
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev və birinci xanım Mehriban Əliyeva tədbirdə iştirak ediblər.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev və BMT-nin Məskunlaşma Proqramının (UN-Habitat) icraçı direktoru Anaklaudia Rossbax Sessiyada iştirak edən dövlət və hökumət başçılarını, nümayəndə heyətlərinin rəhbərlərini qarşıladılar.

Qarşılanma mərasimindən sonra birgə foto çəkdirildi.

Sonra BMT-nin Məskunlaşma Proqramı (UN-Habitat) tərəfindən hazırlanmış, WUF13-ün açılışına həsr olunmuş videoçarx nümayiş etdirildi və mədəni proqram təqdim olundu.

Dövlətimizin başçısı tədbirdə çıxış etdi.

Prezident İlham Əliyevin çıxışı

-Zati-aliləri, xanımlar və cənablar, əziz qonaqlar.

Əvvəlcə mən Ümumdünya Şəhərsalma Forumunun bütün iştirakçılarını Bakıda salamlamaq və Foruma uğurlar arzulamaq istərdim. Biz yəqin ki, qeydiyyatdan keçmiş iştirakçılardan rekord sayına nail olduq. Bu şəhər mənə verilən məlumata görə, 182 ölkədən 45 mindən artıq qeydiyyatda alınmış iştirakçımız var. Bununla belə, bu, ilyarım əvvəl Azərbaycanda keçirilmiş COP29-dan sonra ikinci ən böyük beynəlxalq tədbirdir və ümid edirəm ki, Ümumdünya Şəhərsalma Forumunun 13-cü Sessiyasının nəticəsi COP29 qədər uğurlu olacaq. Düşünürəm ki, Bakıda bu günlər ərzində, ilk dəfə ölkəmizə səfər edən qonaqların əksər hissəsi ölkəmizi və şəhərimizi daha yaxşı tanımaq, şəhərsalmanın inkişafı sahəsində Azərbaycanda görülmə işləri öz gözləri ilə görmək imkanını qazanacaqlar.

Azərbaycan Avropa ilə Asiya arasında yerləşir və hər zaman Şərqi Qərbi ilə qovuşduğu məkan olub. Bu, həmçinin ölkəmizin memarlı-

ğında əks olunub. Beləliklə, əgər siz Bakıda İçərişəhərin qədim divarları arasında gəzsəniz, sonra bircə küçəni keçsəniz, özünüzü tamamilə müasir mühitdə hiss edəcəksiniz - vaxtilə üç kilometr olmuş Bakı Bulvarı hazırda 15 kilometrədən artıq tanınmış dənizkənarı məkandır.

Daha sonra isə Avropa memarları tərəfindən layihələndirilmiş və tikilmiş XIX əsrə aid binalar var. Bir sözlə, Bakıda, qədimliklə yenilik, tarixi irsimizin qorunması ilə şəhərsalmanın planlaşdırılması və müasirləşdirilməsi zəruriliyi arasında təbii vəhdət mövcuddur. Bu, həqiqətən əcdadlarımızın istedadının bariz nümunəsi, tarixi və memarlıq irsimizi necə qoruduğumuzun təzahürüdür. Şəhərsalma nəinki Bakı, o cümlədən Azərbaycanın bir çox şəhərləri üçün gündəlik əsaslarla işlədiyimiz məsələdir.

Bu il mənim Sərəncamına əsasən "Şəhərsalma və Memarlıq İli" elan edilmişdir. Mən bu tədbirin təşkilinə verilən dəstəyə, əməkdaşlığa və Forumun 13-cü Sessiyasına ev sahibliyi etmək üçün bu cür çox məsuliyyətli vəzifənin bizə həvalə edildiyinə görə

təşəkkürümü bildirmək istəyirəm. 2022-ci ildən etibarən biz BMT-nin Məskunlaşma Proqramı ilə Azərbaycanda, uzun illər işğal altında olmuş şəhərlərdə – Ağdamda, Zəngilanda və Xankəndidə üç milli şəhərsalma forumlarını keçirmişik.

Bu gün qlobal toplantını təşkil edərək, biz şəhərsalmaya, onun inkişafına, insanların həyatını yaxşılaşdırmaq gündəliyinə və onların özlərini rahat hiss etmələri üçün əhalimizin bütün lazımi şəraitlərlə təmin olunmasına güclü sadıqlığımızı bir daha nümayiş etdiririk. Nəinki Bakı, o cümlədən Azərbaycanın bir çox qədim şəhərləri öz memarlığı ilə fərəhlənə bilər. Mən onlardan bəzilərinə qeyd edəcəyəm. Vaxtilə Şirvanşahlar dövlətinin paytaxtı olan və XIV əsrdə yazıb-yaratmış dahi Azərbaycan şairi Nəsiminin doğulduğu yerdə - Şamaxıda 743-cü ildə tikilmiş dünyanın ən qədim məscidlərindən biri var. Bir

vaxtlar Atabəylər dövlətinin paytaxtı olan, dahi memar Əcəmi Naxçıvanının vətəni Naxçıvanda onun tikdiyi XII əsrə aid Möminə xatun türbəsi var. Dünyanın ən qədim şəhərlərindən biri olan, XII əsrdə yaşayıb-yaratmış digər dahi Azərbaycan şairi Nizami Gəncəvinin

vətəni Gəncə bu gün Bakı kimi inkişaf edir və tarixi simasını qoruyur. Qafqaz Albaniyası dövlətinin paytaxtı Qəbələdə və əsas şəhərlərdən biri olan Şəkidə çoxsaylı tarixi abidələr var. Şəki şəhərinin yaxınlığında yerləşən Kiş kəndindəki kilsə ola bilsin, dünyadakı ən qədim kilsələrdən biridir. Əcdadlarımızın istedadını nümayiş etdirən digər bir misal Lahıc kəndidir. On beş əsr bundan əvvəl kənd yaradılanda insanlar bu gün də işləyən kanalizasiya sistemini və su xəttini çəkmişlər. Demək olar ki, 30 il ərzində işğal altında qalan Qarabağın tacı Şuşa indi sıfırdan yenidən qurulur və onun zədələnmiş qalası bərpa edilib.

Bizim əcdadlarımız tərəfindən tikilənlər təkcə mənim qeyd etdiyim abidələr deyil. Əlbəttə ki, VI əsrə aid Qız qalası ilə Bakı, işğala, dağıntılara və talana məruz qalan abidələr müxtəlif nəsillərə aid azərbaycanlılar tərəfindən yenidən tikilib və bərpa olunub, eyni zamanda, qorunaraq bu günədək saxlanılıb. Qeyd etdiyim bütün bu abidələri hər kəs ziyarət edərək görə bilər, onların içərisinə daxil olaraq onlara toxuna bilər. Hesab edirəm ki, bu, bizim tarixi irsimizə, mirasımıza münasibətimizin ən yaxşı göstəricisidir. Biz bununla

fəxr edirik. Biz təkcə musiqimizdə və şeirlərimizdə deyil, eyni zamanda, memarlıqda öz əksini tapan qədim tariximizlə qürur duyuruq. Bizim vəzifəmiz bunları növbəti nəsillər üçün qoruyub saxlamaqdır və mən əminəm ki, növbəti nəsil də eyni cür edəcək.

Bu gün xüsusilə paytaxt şəhərlərində şəhər inkişafına olan bu zərurəti tam anlayışla qəbul edərək cəsarətli və ehtiyatlı olmalıyıq. Mən bunu bəzən Bakıdakı Formula 1 yarışı ilə müqayisə edirəm. Yeri gəlmişkən, Bakı Qran-Prisi şəhər halqasında keçirilən çox azsaylı yarışlardandır. Ən sürətli əsas yolda sürət saatda 300 kilometrədən çox olur, sonra isə pilotlar əyləcə basaraq bolidlərini eni yeddi metr olan küçəyə sığışdırmalıdırlar və bunu da qədim qala divarlarından bir metr məsafədə etməlidirlər. Beləliklə, pilotlar liderlər, qərar qəbul edənlər və inkişaf gündəliyini irəli aparanlar kimi cəsur və ehtiyatlı olmalıdırlar. Biz inkişafda, insanlarımız üçün daha yaxşı şəraitin yaradılmasında, müasirləşmədə cəsur olmalıyıq. Lakin eyni zamanda, tarixi irsimizin qorunmasına gəldikdə, çox ehtiyatlı olmalıyıq.

İndi hökumətimizin qarşısında duran əsas vəzifələrdən biri Qarabağın və Şərqi Zəngəzurun yenidən qurulmasıdır. Bu ərazi 30 il müddətində erməni işğalı altında idi və

tamamilə dağıdılaraq məhv edilmişdir. Beynəlxalq müşahidəçilər və ziyarətçilər Ağdamı Xirosima ilə müqayisə edirdilər, onlar Ağdamı “Qafqazın Xirosiması” adlandırırdılar. Çünki şəhər, sadəcə, mövcud deyildi. Şəhər tamamilə yerlə-yeksan edilmişdir və o, Xirosimadan fərqli olaraq, atom bombasının atılması nəticəsində bir günə bu vəziyyətə düşməmişdir. Bu, 30 illik işğal ərzində edilmişdir və bu zaman binalar, tarixi binalar və ictimai binalar, evlər tamamilə sökülərək dağıdılmışdır.

Beləliklə, hazırda Böyük Qayıdış Proqramı həyata keçirilir, şəhər və kəndlərin Baş planları hazırlanır. Mən, əlbəttə ki, çox rəqəm gətirə bilərəm, lakin yalnız ikisini qeyd edirəm. Artıq 5 il ərzində çəkdiyimiz tunellərin uzunluğu 70 kilometrdir. Digər beşi də tikiləcək. 500 körpüdən 435-i inşa olunub. Bununla yanaşı, elektrik stansiyaları, su təchizatı kəmərləri, su anbarları, evlər, məktəblər, xəstəxanalar, üç beynəlxalq hava limanı tikilib, dəmir yolları çəkilib. Bütün bunlar cəmi beş il ərzində inşa olunub.

Yalnız dağıtmaq, məhv etmək və əziyyətlər vermək üçün gələnlərdən fərqli olaraq, məhz torpağın yiyələri bu cür davranırlar. Bu gün 85 mindən artıq azərbaycanlı keçmişdə

işğal altında olmuş ərazilərdə yaşayır. Onlar işləyir, yaşayır, təhsil alır və onların məşğulluğu hökumətimizin ən mühüm hədəflərindən biridir.

Bununla belə, onlar üçün mənzillər və fərdi evlər, məktəb və xəstəxanalar tikmək üçün, əlbəttə, biz minalardan təmizlənməni aparmalı idik, lakin eyni zamanda, biz məşğulluq haqqında düşünməliyik. Həmin sahələrdə artıq salınmış və salınacaq çoxsaylı sənaye zonaları öz torpağında yaşamaq kimi fundamental hüququndan məhrum olmuş yüz minlərlə insanın sürətli qayıdışına birmənalı dəstək olacaq.

Bakı haqqında danışsaq, bir neçə əlavə məsələni də qeyd edim. Biz ətraf mühit sahəsində çox işləri görməli olduq. Bakı hələ 1846-cı ildə dünyada ilk dəfə neft hasil etmiş şəhər olub və sonra 180 il ərzində demək olar ki, bütün illərdə ətraf mühitin qorunmasına sıfır dərəcə riayət edilib. Beləliklə, Bakı çox çirklənib və Bakının Qara şəhər, Bibiheybət və Böyükşor kimi bəzi hissələrini qeyd etsəm, ola bilsin, əcnəbilər üçün bu, bir məna kəsb etmir. Lakin əgər vaxt tapıb həmin yerləri ziyarət etsəniz, bəzi videomateriallara və ya şəkillərə baxsanız, onların 20 il öncə və indi necə göründüyünü başa düşərsiniz və Bakıda ətraf mühitə uyğun məkanın yaradılması üçün görülmüş işləri təsəvvür edərsiniz. Çox çirklənmiş Qara şəhər əvəzinə bu gün şəhərsalmanın nümunəsi olan Ağ şəhəri görə bilərsiniz. Yeri gəlmişkən, o, çirkləndiyinə görə Qara şəhər adlanırdı. Bu, şəhər daxilində bir şəhər idi. Şəhərsalmanın digər təzahürü “Sea Breeze” istirahət məkanıdır və mən müsafirlərimizə, xüsusən də soyuq suda üzməyi sevlərə oraya getməyi çox tövsiyə edirəm.

Onlardan bəzilərinin burada zalda əyləşdiyini görürəm və bu müasir şəhərsalmanın digər misalını gedib görmək olar. Son 20 il ərzində biz Bakıda 100 park və ictimai yer, bağlar yaratmışıq. Onların 19-u tam yenilənib. İctimai nəqliyyata, mikromobilliyə, metro və elektrik enerjisi ilə işləyən müasir avtobuslara sürətli çıxışı olan və ətraf mühitə uyğun şəhər-

lər paytaxt və nəinki paytaxt üçün, bütöv konsepsiyanın tərkib hissələri kimi icra olunur.

Söylədiyim kimi, Azərbaycanın bir çox yerlərində şəhərsalma çox sürətli inkişaf edir. Birmənalı olaraq, bu cür mühüm toplantı və BMT-dən olan dostlarımızın, səfərə gələn çoxsaylı qonaqların ekspert bacarıqları bizə daha çox öyrənmək, bir-birimizdən əldə etmək, müsbət təcrübə ilə tanışlıq üçün və həmçinin səhvlərimiz haqqında danışmaqda yardımçı olacaq. Şəhərsalma prosesində çox səhvlər olub və düşünürəm ki, həmin dövr artıq keçmişdə qaldı. Mən vaxtınızı çox almaq istəmirəm.

Mən, həmçinin Bakının bələdçisi kimi danışa bilərəm, lakin düşünürəm ki, sizin üçün onları öz gözünləzlə görsəniz daha yaxşı olar. Mən Bakıda bütün qonaqlara xoş səfər arzu edirəm, Ümumdünya Şəhərsalma Forumuna uğurlar diləyirəm. Sağ olun.

Sonra BMT-nin Baş katibi Antonio Quterreşin və BMT Baş Assambleyasının prezidenti Annalena Berbokun açılış mərasiminə ünvanladığı videomüraciətləri nümayiş etdirildi.

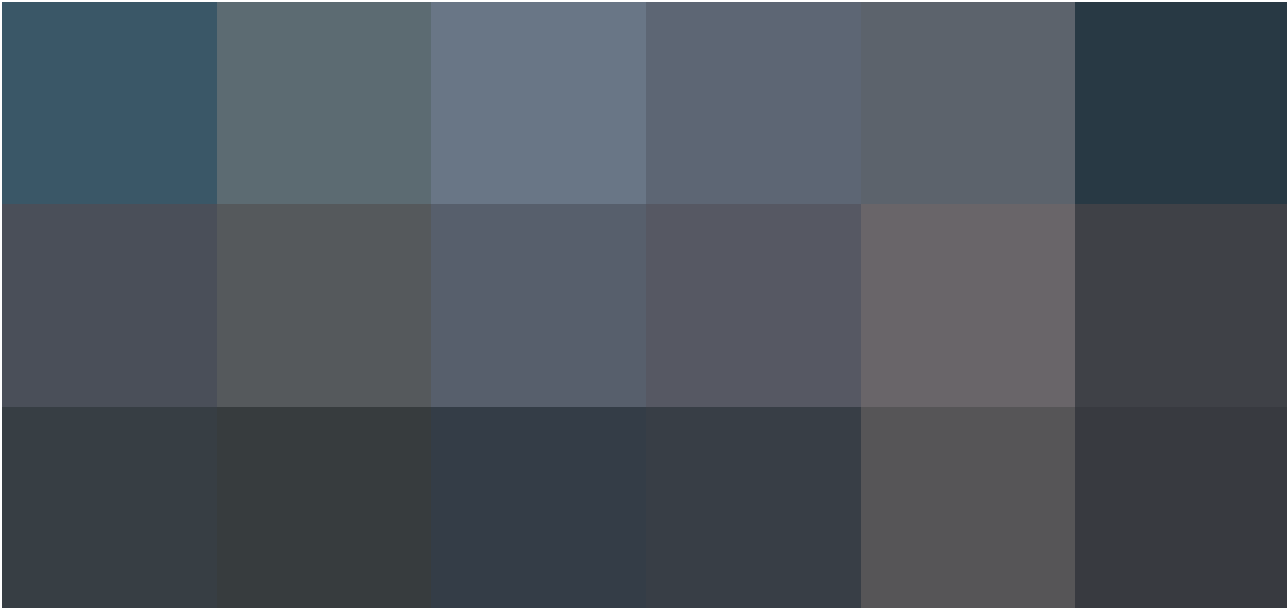
BMT-nin Baş katibi müraciətində Ümumdünya Şəhərsalma Forumunun məqsədləri reallığa çevirmək üçün bir təkan olacağını vurğuladı.

BMT Baş Assambleyasının prezidenti Annalena Berbok isə dedi: “Bu tədbir, həmçinin mənzil böhranı ilə bağlı fəaliyyətləri gücləndirmək üçün də imkan yaradır”.

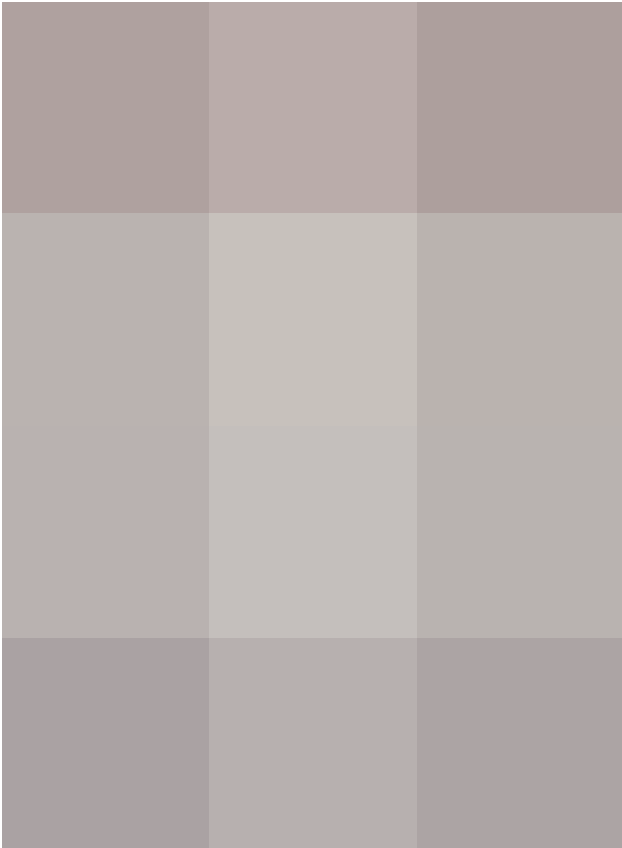
Sonra BMT-nin Məskunlaşma Proqramı (UN-Habitat) Assambleyasının prezidenti Nqa Kor Minq çıxış etdi.

Daha sonra BMT-nin Məskunlaşma Proqramının (UN-Habitat) icraçı direktoru Anaklaudia Rossbax çıxış etdi.

Bununla da rəsmi açılış mərasimi başa çatdı.

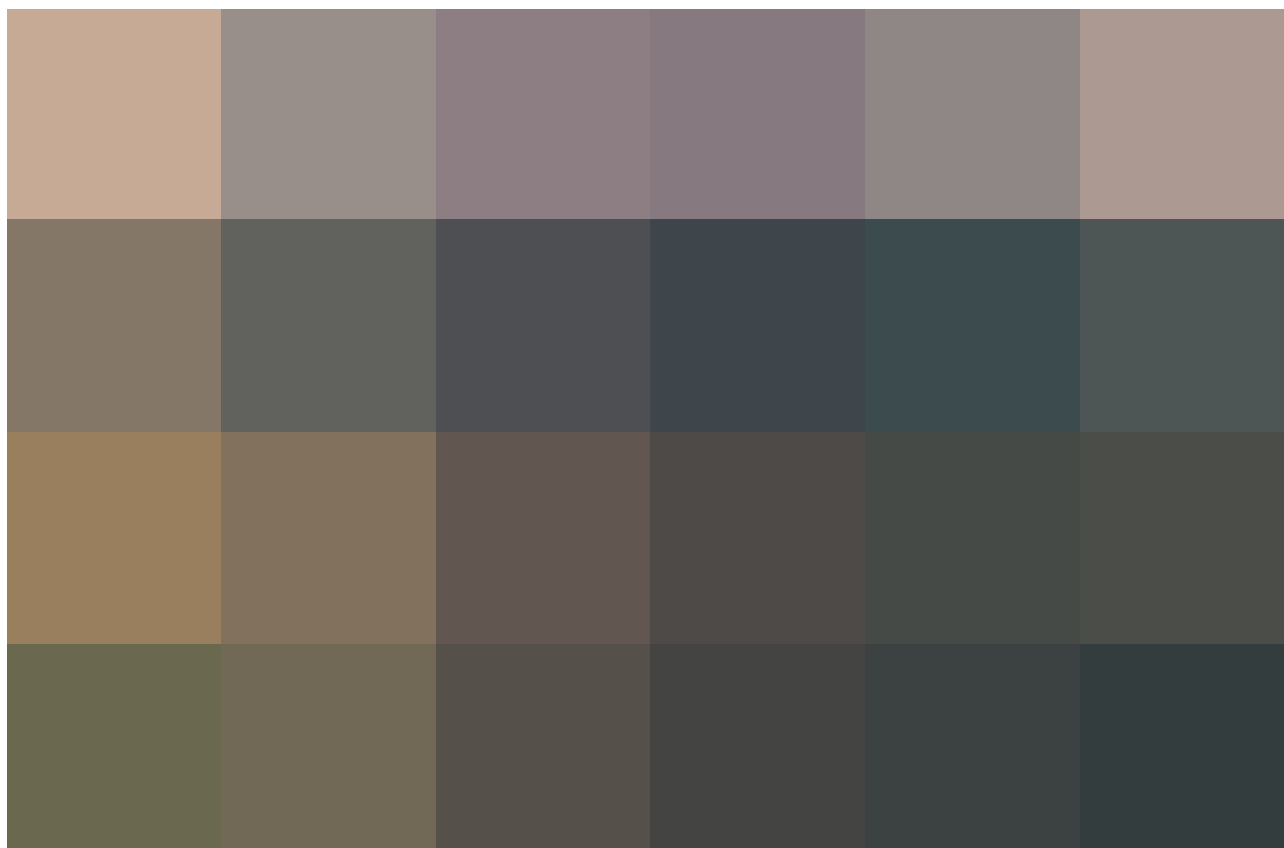
İlham Əliyev Azadlığa Dəstək Aktına 907-ci düzəlişin dayandırılması müddətinin uzadılması ilə bağlı memoranduma görə Donald Trampa təşəkkür edib

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev Azadlığa Dəstək Aktının 907-ci maddəsinin ləğv müddətinin uzadılması haqqında memorandumla bağlı sosial şəbəkə hesablarında paylaşım edib.

Paylaşımnda deyilir:

“Möhtərəm Prezident Donald Tramp, Azadlığa Dəstək Aktına 907-ci düzəlişin dayandırılması müddətinin uzadılması barədə memorandumu şəxsi qeydiniz və xoş sözlərinizlə birlikdə mənə xatirə hədiyyəsi olaraq göndərdiyiniz üçün Sizə səmimi təşəkkürümü bildirmək istəyirəm. Bu diqqətəlayiq jesti yüksək qiymətləndirir və ona böyük ehtiram bəsləyirəm”.

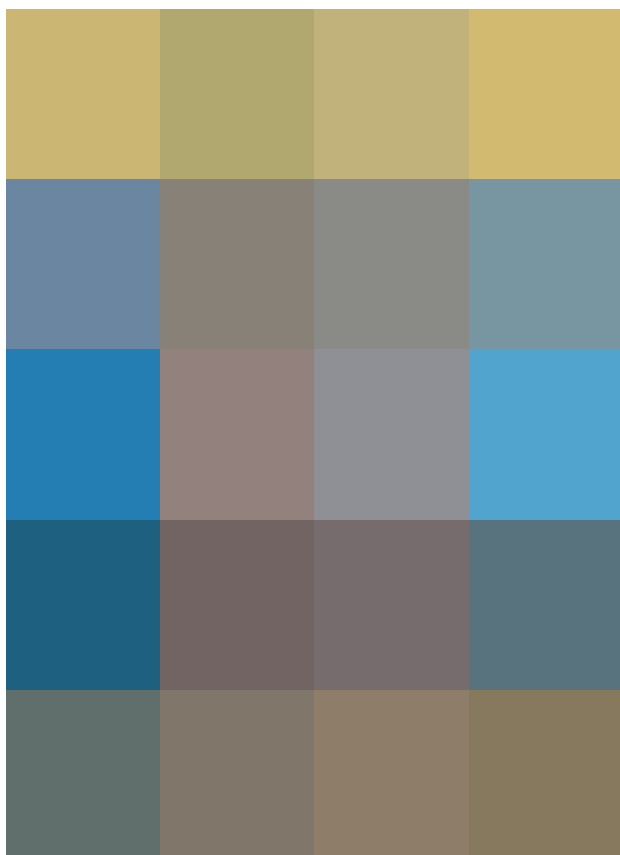
Milli Qurtuluş Günü: **Azərbaycanın sabitlikdən Zəfərə uzanan inkişaf yolunun başlanğıcı**

Azərbaycan tarixinə Milli Qurtuluş Günü kimi həkk olan 1993-cü il 15 iyun hadisəsindən 33 il ötür. Bu tarix müstəqil dövlətçiliyimizin xilas, ölkəmizin gələcək inkişaf yolunun müəyyənləşdiyi taleyüklü bir mərhələdir. Həmin gün xalqın təkidli çağırışı ilə Ümummilli Lider Heydər Əliyevin yenidən siyasi hakimiyyətə qayıdışı Azərbaycanı dərin ictimai-siyasi və iqtisadi böhrandan xilas etdi, dövlət müstəqilliyinin qorunmasını və möhkəmlənməsini təmin etdi.

Bu gün Azərbaycan xalqı Milli Qurtuluş Gününi artıq altıncı ildir ki, qalib xalq kimi böyük qürur və yüksək əhvali-ruhiyyə ilə qeyd edir. 2020-ci ildə Müzəffər Ali Baş Komandan Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə rəşadətli Azərbaycan Ordusu cəmi 44 gün ərzində 30 ilə yaxın davam edən işğala son qoydu. Ərazi bütövlüyümüzün bərpası və torpaqlarımızın

azad olunması tarixi ədalətin bərqərar olması ilə yanaşı, güclü siyasi iradənin və qətiyyətli liderliyin təntənəsinə çevrildi.

Bunun davamı olaraq, 2023-cü ilin sentyabr ayında həyata keçirilən lokal antiterror tədbirləri nəticəsində ölkəmizin suverenliyi tam şəkildə təmin edildi. Eyni zamanda, regionda formalaşan yeni geosiyasi reallıqlar şəraitində Rusiya

sülhməramlı qüvvələrinin Qarabağı tərk etməsi və Qazax rayonunun dörd kəndinin sülh yolu ilə Azərbaycana qaytarılması dövlətimizin düşünülmüş, ardıcıl və məqsədyönlü siyasətinin uğurlu nəticəsi kimi qiymətləndirilir. Ötən ilin avqustunda Vaşinqtonda imzalanan iki mühüm sənəd - Azərbaycanla ABŞ arasında Strateji Tərəfdaşlıq Sazişi və Azərbaycanla Ermənistan arasında sülh sazişinin paraflanması Azərbaycan diplomatiyasının, konkret olaraq Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin növbəti uğuru kimi tarixə düşdü.

Tarixi Zəfərlə başlayan yeni inkişaf mərhələsinin əsasları məhz 1993-cü il iyunun 15-də qoyulub. Bu baxımdan, Milli Qurtuluş Günü təkcə bir dönüş nöqtəsi deyil, bu gün əldə etdiyimiz bütün nailiyyətlərin başlanğıcı və möhkəm təməlidir.

Ulu Öndər Heydər Əliyevin ən böyük arzusu Qarabağı azad, Azərbaycanı isə bütöv görmək idi. Ümummilli Liderin məcburi köçkünlərlə görüşlərinin birində böyük inam və uzaqgörənliklə söylədiyi sözlər bu gün də

xüsusi mənəvi dəyər daşıyır: “Arzu edirəm ki, sizinlə birlikdə gedək Şuşaya. Gedəcəyik, inanın ki, gedəcəyik. Şuşa Azərbaycanın gözüdür, hər bir azərbaycanlı üçün iftixar mənbəyidir. Şuşa bizim mədəniyyətimizin, tariximizin rəmzidir. Şuşa hamı üçün əzizdir. Amma təkcə Şuşa yox, Laçın dağları da əzizdir. Biz heç vaxt Laçınsız yaşaya bilmərik. Ağdam kimi gözəl bir şəhər, Füzuli, Cəbrayıl,

Zəngilan, Qubadlı, Kəlbəcərin o bulaqları, Kəlbəcərin o İstisuyu - biz onlarsız yaşaya bilmərik”.

Bu fikirlər Ulu Öndərin Qarabağın azad olunacağına olan sarsılmaz inamını əks etdirirdi. Bu gün həmin arzular reallığa çevrilib, Azərbaycan öz ərazi bütövlüyünü və suverenliyini tam bərpa edərək yeni inkişaf dövrünə qədəm qoyub.

Ulu Öndər Heydər Əliyevin ən böyük arzuları 27 ildən sonra gerçəkləşdi. Prezident İlham Əliyev ata vəsiyyətini uğurla yerinə yetirərək Azərbaycanın ərazi bütövlüyünü və suverenliyini bərpa etdi. Bu gün əminliklə demək olar ki, Ümummilli Liderin ruhu şaddır. İşğaldan azad edilmiş torpaqlarımızda genişmiqyaslı quruculuq və bərpa işləri aparılır, Qarabağa həyat yenidən qaydır, doğma yurdlar öz əvvəlki simasını bərpa edir.

AZƏRTAC 1993-cü il iyunun 15-dən - Milli Qurtuluş Günündən başlayan və Azərbaycana tarixi uğurlar, dinamik inkişaf, şanlı Zəfər qazandıran şərəfli yola qısa nəzər salır.

Milli Qurtuluş Günündən – 1993-cü il iyunun 15-dən başlayan və Azərbaycanı sabitliyə, tərəqqiyə, beynəlxalq nüfuza, nəhayət, tarixi Zəfərə aparan şərəfli yol ölkəmizin müasir tarixinin ən mühüm mərhələlərindən biridir. Belə ki, 1993-cü il iyunun 15-də Ümummilli Lider Heydər Əliyevin xalqın tələbi ilə yenidən siyasi hakimiyyətə qayıdışı Azərbaycan dövlətçiliyinin taleyində dönüş nöqtəsi oldu. Həmin gün ölkəmizin dərin böhran və tənəzzül mərhələsindən çıxaraq sabitlik, inkişaf və tərəqqi yoluna qədəm qoymasının başlanğıcı kimi tarixə

həkk olundu. Məhz bu tarixdən sonra Azərbaycan beynəlxalq aləmdə müstəqil siyasət yürüdən, milli maraqlarını qətiyyətlə müdafiə edən etibarlı dövlət kimi tanınmağa başladı və dünya birliyində öz layiqli yerini tutdu. Xalqın etimadı və iradəsi ilə hakimiyyətə qayıdan Ulu Öndər Heydər Əliyev müstəqil Azərbaycanın xilaskarı, dövlətçiliyimizin memarı və təminatçısı kimi tariximizdə əbədi iz qoydu.

XX əsrin sonlarında dövlət müstəqilliyini yenidən bərpa edən Azərbaycan olduqca mürəkkəb və təhlükəli sınaqlarla üzləşmişdi. Ölkənin parçalanması, müstəqilliyini itirməsi və hətta dünya siyasi xəritəsindən silinməsi təhlükəsi real xarakter almışdı. 1993-cü ilin iyununda isə vəziyyət daha da ağırlaşmış, hakimiyyət böhranı son həddə çatmışdı. Respublikada hökm sürən kaos, anarxiya və idarəetmədəki böhran ölkəni fəlakətə doğru aparırdı. Vətəndaş qarşıdurması artıq silahlı münaqişə səviyyəsinə yüksəlmiş, bu isə təkcə dövlət müstəqilliyinə deyil, bütövlükdə xalqın gələcəyinə və milli varlığına ciddi təhlükə yaratmışdı. 1991–1993-cü illər Azərbaycanın müasir tarixində hərc-mərclik, siyasi qeyri-

sabitlik, özbaşınalıq və uğursuz idarəçilik dövrü kimi yadda qalıb. Mövcud vəziyyəti düzgün qiymətləndirə bilməyən, siyasi çəkişmələr və hakimiyyət

uğrunda mübarizə ilə məşğul olan o dövrün rəhbərliyi cəmiyyətin etimadını sürətlə itirir, ölkədəki siyasi və sosial böhran isə getdikcə dərinləşirdi. Belə mürəkkəb və tələyüklü şəraitdə xalqın yeganə ümid yeri Heydər Əliyev oldu. Məhz onun siyasi iradəsi, zəngin dövlətçilik təcrübəsi və qətiyyətli addımları sayəsində Azərbaycan parçalanmaq təhlükəsindən xilas edildi, ölkədə sabitlik bərpa olundu və müstəqil dövlət quruculuğunun möhkəm təməli yaradıldı.

Ölkənin üzləşdiyi ağır və mürəkkəb vəziyyət fonunda cəmiyyətdə vahid bir fikir formalaşmışdı: Azərbaycanı bu təhlükələrdən yalnız Heydər Əliyev xilas edə bilər. Xalq öz xilaskar liderini ısrarla yenidən hakimiyyətə dəvət edir, tələyini onun təcrübəli rəhbərliyinə etibar etmək istəyirdi. Xalqın bu çağırışına cavab verən Ulu Öndər 1993-cü il iyunun 9-da Naxçıvandan Bakıya gəldi və qısa müddət sonra ölkə rəhbərliyində məsuliyyəti öz üzərinə götürdü. Bu hadisə Azərbaycanın müasir

tarixində mühüm dönüş nöqtəsinə çevrildi. Heydər Əliyevin hakimiyyətə qayıdışı ilə ölkədə sabitlik bərpa olundu, vətəndaş qarşıdurması və parçalanma təhlükəsi aradan qaldırıldı, dövlət inkişaf və tərəqqi yoluna qədəm qoydu.

Ümummilli Lider müstəqilliyimizin ilk illərində yaranmış mürəkkəb vəziyyəti belə xarakterizə edirdi: “Azərbaycan böyük təhlükə qarşısında idi. Çünki Azərbaycanın müstəqil yaşamasının əleyhinə olan həm daxildəki qüvvələr güclü idi, həm də Azərbaycan kimi böyük coğrafi-strateji əhəmiyyətə, zəngin təbii sərvətlərə malik olan ölkənin tam müstəqil olması başqa ölkələrdə bəzi dairələri qane etmirdi. Ermənistanın Azərbaycana etdiyi təcavüz və bunun nəticəsində Azərbaycanın zəifləməsi, məğlubiyyətə uğraması, ikinci tərəfdən də daxildə hakimiyyət çəkisməsi 1992-ci ilin iyun ayında hakimiyyətə gəlmiş qüvvələri bir ildən sonra hakimiyyətdən saldı, xalq özü saldı”.

Öz üzərinə xilaskarlıq missiyasını götürən Heydər Əliyev yalnız mövcud təhlükələri aradan qaldırmaqla kifayətlənmədi, eyni zamanda,

Azərbaycanın gələcək inkişaf strategiyasını müəyyənləşdirərək onun həyata keçirilməsi üçün mühüm addımlar atdı. Ulu Öndərin məqsədyönlü fəaliyyəti və siyasi uzaqgörənliyi nəticəsində ölkədə ictimai-siyasi sabitlik təmin edildi, dövlət üçün ciddi təhlükə yaradan qeyri-qanuni silahlı birləşmələr zərərsizləşdirildi və genişmiqyaslı sosial-iqtisadi islahatlara başlanıldı. Məhz bu uzaqgörən siyasət sayəsində ölkənin inkişafı üçün əlverişli şərait formalaşdı, Ermənistanın Azərbaycan torpaqlarına qarşı davam edən hərbi təcavüzünün qarşısının alınmasına nail olundu və dövlət quruculuğu prosesi yeni mərhələyə qədəm qoydu.

1993-cü il iyunun 15-də Azərbaycan Ali Sovetinin sədri seçilən Heydər Əliyev həmin tarixi gündə belə bəyan etmişdi: “Mənim həyatım da, fəaliyyətim də yalnız və yalnız Azərbaycanın müstəqilliyinin qorunub saxlanmasına, ölkəmizin bu ağır vəziyyətdən çıxmasına həsr olunacaqdır”.

Bu prinsipə sadıq qalan Ümummilli Lider qarşıda duran problemlərin həllində, ilk növbə-

də, ölkədə milli həmrəyliyin, vətəndaş birliyinin və siyasi sabitliyin təmin olunmasına xüsusi önəm verdi. Onun həyata keçirdiyi məqsədyönlü siyasət nəticəsində cəmiyyətdə birlik və sabitlik bərqərar oldu, dövlətin gələcək inkişafı üçün möhkəm təməllər yaradıldı.

Bu inkişaf strategiyasının ilk mühüm nəticələrindən biri 1994-cü ilin sentyabrında imzalanan “Əsrin müqaviləsi” oldu. Azərbaycanın enerji siyasətində yeni mərhələ açan bu sənəd ölkənin beynəlxalq iqtisadi münasibətlər sistemində integrasiyasını sürətləndirdi. Sonrakı illərdə Heydər Əliyevin təşəbbüsü və rəhbərliyi ilə Bakı–Tbilisi–Ceyhan neft kəməri və Bakı–Tbilisi–Ərzurum qaz kəməri kimi global əhəmiyyət daşıyan enerji layihələrinin təməli qoyuldu. Bu uğurlu strategiya Prezident İlham Əliyev tərəfindən yeni mərhələdə daha da inkişaf etdirildi. Onun rəhbərliyi ilə Bakı–Tbilisi–Qars dəmir yolu layihəsi həyata keçirildi, həmçinin Azərbaycan qazını Avropa bazarlarına çatdıran Cənub Qaz Dəhlizi reallaşdırıldı. Beləliklə, Azərbaycan regionun mühüm enerji və nəqliyyat mərkəzlərindən birinə çevrilərək beynəlxalq nüfuzunu daha da gücləndirdi.

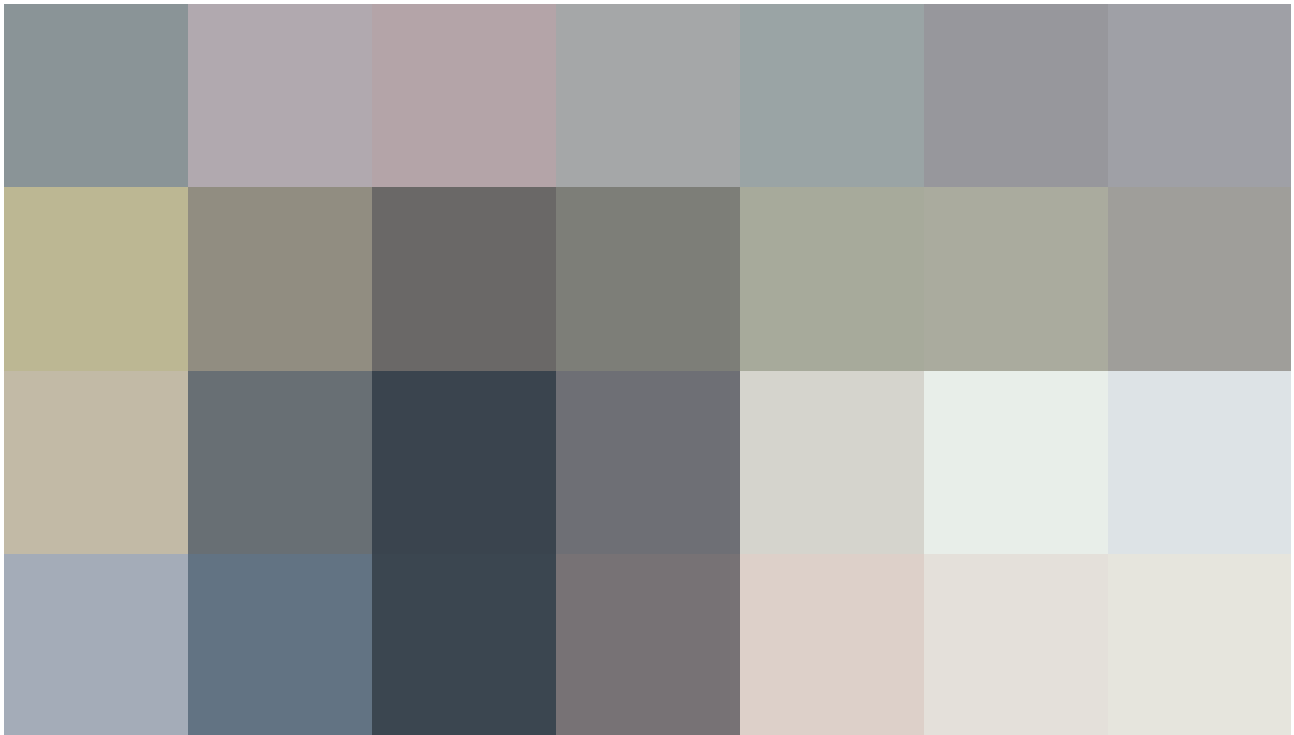
1995-ci ilin noyabr ayında müstəqil Azərbaycan tarixinin ən mühüm hadisələrindən

biri baş verdi – ölkəmizin demokratik, hüquqi və dünyəvi dövlət kimi inkişafının əsasını təşkil edən ilk milli Konstitusiyaya qəbul olundu. Bununla yanaşı, genişmiqyaslı islahatların həyata keçirilməsi üçün zəruri normativ-hüquqi bazanın formalaşdırılması istiqamətində mühüm addımlar atıldı. Bütün bunlar göstərir ki, Milli Qurtuluş Günü yalnız siyasi böhrandan çıxış nöqtəsi deyil, həm də Azərbaycanın xaosdan, anarxiyadan, özbaşınalıqdan və parçalanma təhlükəsindən xilas olaraq sabitlik, təhlükəsizlik və davamlı inkişaf yoluna qədəm qoyduğu tarixi mərhələnin başlanğıcıdır. Bu gün, həqiqətən də, dövlətimizin və xalqımızın taleyini dəyişdirən əlamətdar tarixdir.

Azərbaycanın müstəqil dövlət kimi möhkəmlənməsini, ən çətin sınaqlardan uğurla çıxmasını təmin edən Ümummilli Lider Heydər Əliyev ölkə tarixində xilaskar və qurucu lider kimi xüsusi yer tutur. Heç bir mübaligə olmadan demək olar ki, müasir müstəqil Azərbaycan məhz Heydər Əliyevin siyasi düşüncəsinin və dövlətçilik fəlsəfəsinin nəticəsi olan möhtəşəm bir əsərdir. Bu

böyük əsərin təməlinin qoyulduğu gün isə 15 İyun – Milli Qurtuluş Günüdür və tariximizin ən şərəfli səhifələrindən biri hesab olunur.

Ulu Öndərin Azərbaycan xalqı və dövlətçili-

yi qarşısında misilsiz xidmətlərindən biri də ölkənin gələcəyini etibarlı əllərə həvalə edə biləcək siyasi varis yetişdirməsi oldu. Onun müəyyənləşdirdiyi inkişaf strategiyasını uğurla davam etdirən Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə Azərbaycan sürətli inkişaf yolunda inamla irəliləyir, beynəlxalq münasibətlər sisteminə mövqelərini daha da möhkəmləndirir və milli maraqlarını qətiyyətlə müdafiə edir. Bu gün Azərbaycan müstəqil siyasət yürüdən, söz sahibi olan və prinsipial mövqeyi ilə seçilən güclü dövlət kimi tanınır.

Son illərdə ölkəmiz Heydər Əliyev ideyalarının işığında mühüm nailiyyətlər qazanıb, xalqımızın uzun illər arzuladığı hədəflər reallığa çevrilib. Müasir Azərbaycan Ümummilli Liderin görmək istədiyi kimi azad, müstəqil, ərazi bütövlüyünü və suverenliyini tam təmin etmiş qüdrətli dövlətdir. Azərbaycan Silahlı Qüvvələri dünyanın ən güclü orduları sırasında yer alır, müasir texniki təchizat və döyüş hazırlığı baxımından bir çox

ölkələrin silahlı qüvvələrini qabaqlayır. Xüsusilə 2020-ci il Vətən müharibəsində nümayiş etdirilən peşəkarlıq və Şuşa əməliyyatı kimi hərbi tarixində mühüm yer tutan uğurlu

əməliyyatlar dünyanın müxtəlif ölkələrinin hərbi təhsil müəssisələrində öyrənilən nümunələrə çevrilib.

Vətən müharibəsində əldə olunan tarixi Qələbə regionda tamamilə yeni geosiyasi reallıqlar formalaşdırdı. Bu gün beynəlxalq ictimaiyyət, ayrı-ayrı dövlətlər və nüfuzlu siyasi mərkəzlər həmin reallıqları qəbul edir və onlarla hesablaşır. Azərbaycan artıq postmüharibə dövrünün əsas təşəbbüskarı və gündəliyini müəyyən edən ölkə kimi çıxış edir.

Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə işğaldan azad olunmuş ərazilərdə həyata keçirilən genişmiqyaslı bərpa və yenidənqurma işləri də bu siyasətin mühüm tərkib hissəsidir. Həmin torpaqlarda müasir infrastruktur layihələri ilə yanaşı, yaşayış məntəqələri və sosial obyektlər inşa olunur, yeni yaşayış komplekslərinin təməli qoyulur. Artıq minlərlə ailə öz doğma yurdlarına qayıdıb və qarşıdakı illərdə on minlərlə insanın azad edilmiş ərazilərdə məskunlaşdırılması nəzərdə tutulur.

Qarabağ və Şərqi Zəngəzurda həyata keçirilən möhtəşəm quruculuq işləri, regionun yenidən dirçəldilməsi və həyatın bərpası bir daha göstərir ki, bu gün əldə olunan uğurların əsasın-

da Heydər Əliyevin müəyyənləşdirdiyi dövlətçilik prinsipləri, inkişaf strategiyası və milli maraqlara söykənən siyasi kurs dayanır. Azərbaycanın bugünkü qüdrəti və gələcəyə inamla addımlaması da məhz həmin möhkəm təməllər üzərində qurulub.

Azərbaycan xalqı böyük əminliklə inanır ki, Cənubi Qafqazın lider dövləti kimi ölkəmiz qarşıdakı dövrlərdə də yeni uğurlara imza atacaq, beynəlxalq nüfuzunu və siyasi-iqtisadi gücünü daha da artıracaq. Bu inamın əsasını isə Azərbaycanın güclü dövlətçilik ənənələri, həyata keçirilən məqsədyönlü siyasət və ölkəyə rəhbərlik edən qətiyyətli lider amili təşkil edir. Prezident İlham Əliyevin siyasi iradəsi, prinsipial mövqeyi və milli maraqların müdafiəsində nümayiş etdirdiyi ardıcıl fəaliyyət dövlətimizin inkişafını təmin edən əsas amillərdəndir. Dövlətimizin başçısı xalqın və ölkənin maraqlarını hər zaman qətiyyətlə, cəsarətlə və prinsipial şəkildə müdafiə edir.

İllər keçdikcə Azərbaycan tarixində Heydər Əliyevin yeri və rolu daha aydın görünür, onun dövlətçilik fəlsəfəsinin böyüklüyü və siyasi irsinin əhəmiyyəti daha dərinlən dərk edilir. Ulu Öndərin ölkəmizin müstəqilliyinin qorunması, dövlətçiliyin möhkəmləndirilməsi və inkişaf strategiyasının müəyyənləşdirilməsi

istiqamətində gördüyü işlər zamanın sınağından uğurla çıxaraq öz tarixi dəyərini bir daha təsdiqləyir. Qədirbilən Azərbaycan xalqı Ümummilli Liderin dövlətimiz və millətimiz qarşısındakı misilsiz xidmətlərini daim yüksək ehtiram və minnətdarlıq hissi ilə xatırlayır. Onun xalqına bəxş etdiyi sabitlik, təhlükəsizlik, inkişaf və dövlətçilik ənənələri bu gün də Azərbaycanın uğurlarının əsas dayaqlarından biri olaraq qalır.

Müasir Azərbaycan öz inkişaf yolunu məhz Heydər Əliyevin müəyyənləşdirdiyi strateji kurs əsasında davam etdirir. Bu gün Ümummilli Liderin ideyaları və dövlətçilik məktəbi Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə uğurla yaşadılır, ölkəmizi yeni nailiyyətlərə, möhtəşəm uğurlara və tarixi zəfərlərə aparır. Azərbaycanın qazandığı hər bir uğur, möhkəmlənən beynəlxalq mövqeyi, artan nüfuzu və qüdrəti Heydər Əliyev siyasi irsinin həyatiliyinin və uzaqgörənliyinin bariz təzahürü kimi qiymətli Milli Qurtuluşdan başlanan və bu gün Zəfər salnaməsi ilə davam edən inkişaf yolu göstərir ki, Heydər Əliyev ideyaları Azərbaycanın gələcəyinə işıq tutan, ölkəmizi yeni zirvələrə aparan etibarlı yol xəritəsidir. Azərbaycan xalqı da bu yolda dövlətinə və Prezidentinə güvənərək daha böyük uğurların əldə olunacağına inanır.

Bakıda İslam Əməkdaşlıq Təşkilatının üzvü olan dövlətlərin Parlament İttifaqı Konfransının 20-ci Sessiyası keçirilib

İslam Əməkdaşlıq Təşkilatının üzvü olan dövlətlərin Parlament İttifaqı Konfransının 20-ci Sessiyasının iştirakçılarna

Hörmətli tədbir iştirakçıları!

Sizi İslam Əməkdaşlıq Təşkilatının üzvü olan dövlətlərin Parlament İttifaqı Konfransının 20-ci Sessiyasında səmimi-qəlbdən salamlayıram. Azərbaycana xoş gəlmisiniz!

Qardaş ölkələrin qanunverici orqanlarını bir-ləşdirən bu mötəbər platforma parlamentlərarası əməkdaşlığın gücləndirilməsi, siyasi, iqtisadi, sosial və humanitar sahələrdə əlaqələrin inkişaf etdirilməsinə xidmət etməklə yanaşı, İslam həmrəyliyinin möhkəmləndirilməsini təmin edən vacib mexanizmlərdən biri kimi xüsusi əhəmiyyət kəsb edir.

Bu il Azərbaycan Respublikasının İslam Əməkdaşlıq Təşkilatına (İƏT) üzv olmasından 35 il ötür. İƏT Azərbaycanın müstəqilliyinin bərpasından sonra qoşulduğu ilk beynəlxalq təşkilatlardandır. Qürurla qeyd edə bilərik ki, bu illər ərzində ölkəmiz İslam həmrəyliyinin gücləndirilməsinə töhfə vermiş, İƏT-in fəaliyyətində təşəbbüskar və məsuliyyətli rol oynamış, məqsəd və prinsiplərinə sadıq qalmış, beynəlxalq müstəvidə nüfuzunun artırılmasında fəal iştirak etmişdir. Azərbaycan üzv dövlətlərlə iki-tərəfli əsasda da möhkəm dostluq və qardaşlıq münasibətlərinə söykənən çoxşaxəli əməkdaşlıq əlaqələri qurmuşdur.

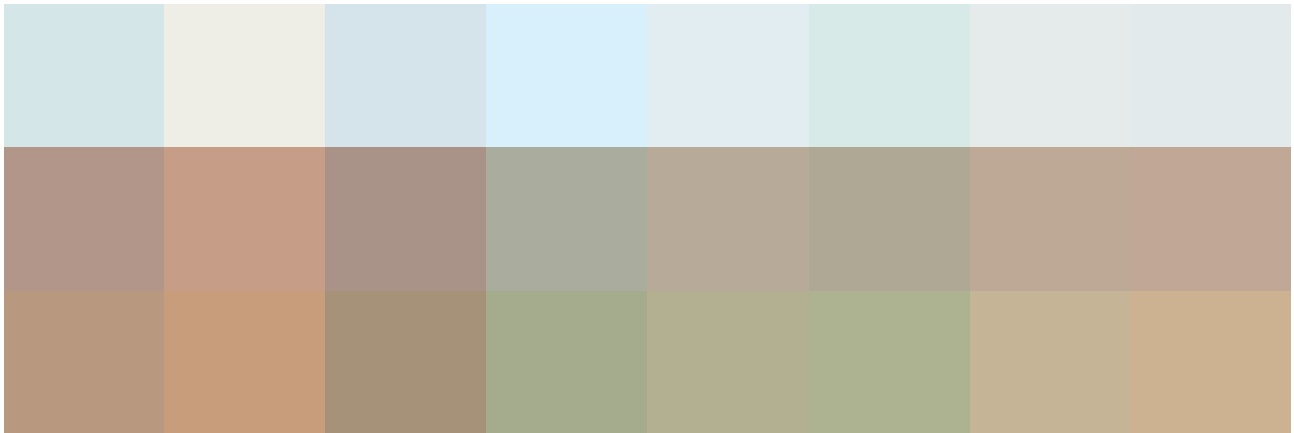
Biz də, öz növbəmizdə, İƏT-in ardıcıl dəstəyini daim hiss etmişik. İƏT Ermənistanın Azərbaycana qarşı 30 ilə yaxın davam edən təcavüzü zamanı və postmüharibə dövründə qətiyyətli mövqe nümayiş etdirərək, işğalı şiddətlə qınayan, Azərbaycanın haqq işini, suverenliyini və ərəzi bütövlüyünü dəstəkləyən, azad olunmuş ərəzilərimizdə bərpa və quruculuq işlərini alqışlayan qətnamələr və bəyanatlar qəbul et-

mişdir. Ermənistanın Azərbaycana qarşı təcavüzünə dair İƏT çərçivəsində Təmas Qrupunun fəaliyyətini xüsusilə vurğulamaq istədim. Biz qardaş ölkələrin bu münasibətini yüksək qiymətləndiririk.

Təəssüf ki, işğal dövründə Ermənistan tərəfindən urbisid və kultursidə məruz qalmış şəhər və kəndlərimizdə bəşəri əhəmiyyətə malik məscidlər və çoxəsrlik İslam memarlığı abidələri qəsdən dağıdılmış və talan olunmuşdur. 67 məsciddən 65-i məhv edilmiş, qalan məscidlərə isə ciddi zərər vurulmuşdur. Bu müqəddəs yerlərin tövlə kimi istifadə olunması və orada dinimizdə haram sayılan heyvanların saxlanması təkcə azərbaycanlıların deyil, bütün dünya müsəlmanlarının hisslərinə təhqirdir. ICESCO və İƏT-in Müstəqil Daimi İnsan Hüquqları Komissiyası bu vandalizm aktlarının işğaldan azad edilmiş ərəzilərimizə təşkil etdiyi missiyaları zamanı əyani şahidi olmuşdur.

Bu gün işğaldan azad olunmuş Qarabağ və Şərqi Zəngəzurda aparılan genişmiqyaslı yenedənqurma işləri çərçivəsində dağıdılmış dini ocaqlarımız tarixi görkəmi nəzərə alınmaqla bərpa edilir, yeni məscidlər inşa edilir, minarələrdən uzun illərdən sonra yenidən azan sədələri ucalır.

Torpaqlarımızda İslam mədəni irsinə qarşı törədilmiş bu cinayətlər şübhəsiz ki, islamofobiyanın açıq-aydın təzahürüdür. Bu gün dünyada müsəlmanlara qarşı nifrətin aşılınması, İslam mədəni irsinin hədəfə alınması və İslam dəyərlərinin təhqir olunması geniş vüsət almışdır. Müqəddəs kitabımız "Qurani-Kərim"-in yandırılması, Məhəmməd Peyğəmbərin (s.ə.s) karikaturalarının nəşr edilməsi heç bir halda ifa-

də azadlığı ilə əsaslandırıla bilməz və tamamilə qəbul edilməzdir. İslamofobiya yalnız müsəlmanlara qarşı dözümsüzlük halı deyil, qarşılıqlı anlaşmaya və dinc birgəyaşayışa təhdid yaradan təhlükəli tendensiyadır. Məyusedici haldır ki, Qərbdə bəzi siyasi dairələr, Avropa Parlamenti və Avropa Şurası Parlament Assambleyası kimi beynəlxalq təsisatlar anti-İslam əhvali-ruhiyyəsinə təlqin edərək, İslamı ekstremizm və terrorizm ilə eyniləşdirməyə, dinimizə qarşı qərəzli təsəvvür yaratmağa və onu təhlükə mənbəyi kimi qələmə verməyə cəhdlər göstərir.

İslamofobiya ilə mübarizəyə beynəlxalq diqqətin daha da artırılması məqsədilə ölkəmizdə bu mövzuya həsr olunmuş beynəlxalq konfranslar təşkil edilir. İslamofobiyanın narahatedici şəkildə getdikcə yayıldığı bir dövrdə Azərbaycanın bu konfranslara ev sahibliyi etməsi dinlərarası və mədəniyyətlərarası dialoqun təşviqi və dinimizlə bağlı stereotiplərin aradan qaldırılması baxımından böyük əhəmiyyət kəsb edir.

Milli-mənəvi dəyərlərimizin tərkib hissəsi olan və dünyada milyardlarla insan üçün mənəvi dayaq və bələdçi rolunu oynayan İslam dəyərlərinin qorunmasına Azərbaycanda həmişə böyük önəm verilmişdir.

Biz İslamın həmrəylik və qarşılıqlı hörmət prinsiplərinin təbliği istiqamətində müxtəlif təşəbbüslərlə çıxış edir, mütəmadi olaraq İƏT və onun qurumlarının tədbirlərinə ev sahibliyi edirik. İslam sivilizasiyasının zəngin mədəni-mənəvi irsini təcəssüm etdirən Bakı, Naxçıvan və Şuşa şəhərləri müxtəlif illərdə İslam dünyasının mədəniyyət paytaxtı adına layiq görülmüşdür. 2017-ci

ildə Azərbaycanda elan olunmuş “İslam Həmrəyliyi İli” çərçivəsində 54 ölkənin iştirakı ilə Bakıda IV İslam Həmrəyliyi Oyunları keçirilmişdir.

Bir neçə gün öncə Bakıda müsəlman ölkələrinin dayanıqlı rifahı naminə regional inteqrasiya mövzusunda həsr olunmuş İslam İnkişaf Bankı Qrupunun 2026-cı il üzrə illik Toplantıları uğurla təşkil edilmişdir. 2027-ci ildə Azərbaycanda İslam Zirvə Konfransının 16-cı Sessiyası keçiriləcək və ölkəmiz İƏT-də Sədrliyi öz üzərinə götürəcək. Sədrliyimiz dövründə üzv dövlətlərin ümumi maraqlarının təşviqi, təşkilat çərçivəsində əməkdaşlığın dərinləşməsi, İslam həmrəyliyinin möhkəmləndirilməsi və böyük gücə çevrilməsi məqsədilə birgə səylərin səfərbər olunması üçün əlimizdən gələni əsirgəməyəcəyik.

Hörmətli tədbir iştirakçıları,

Hazırkı sessiyanın “Parlament əməkdaşlığı vasitəsilə İƏT üzvü olan dövlətlərdə dayanıqlı və inklüziv iqtisadi inkişafın təşviqi” mövzusunda həsr olunması Parlament İttifaqının üzv ölkələrinin tərəqqisi üçün ortaq çağırışlara birgə həll yolları tapmaq əzmini nümayiş etdirir.

Əminəm ki, sessiya çərçivəsində irəli sürülən faydalı təşəbbüslər qardaş xalqlarımızın rifahına töhfə verəcək, ölkələrimiz arasında yeni əməkdaşlıq imkanlarının yaranmasına xidmət edəcək.

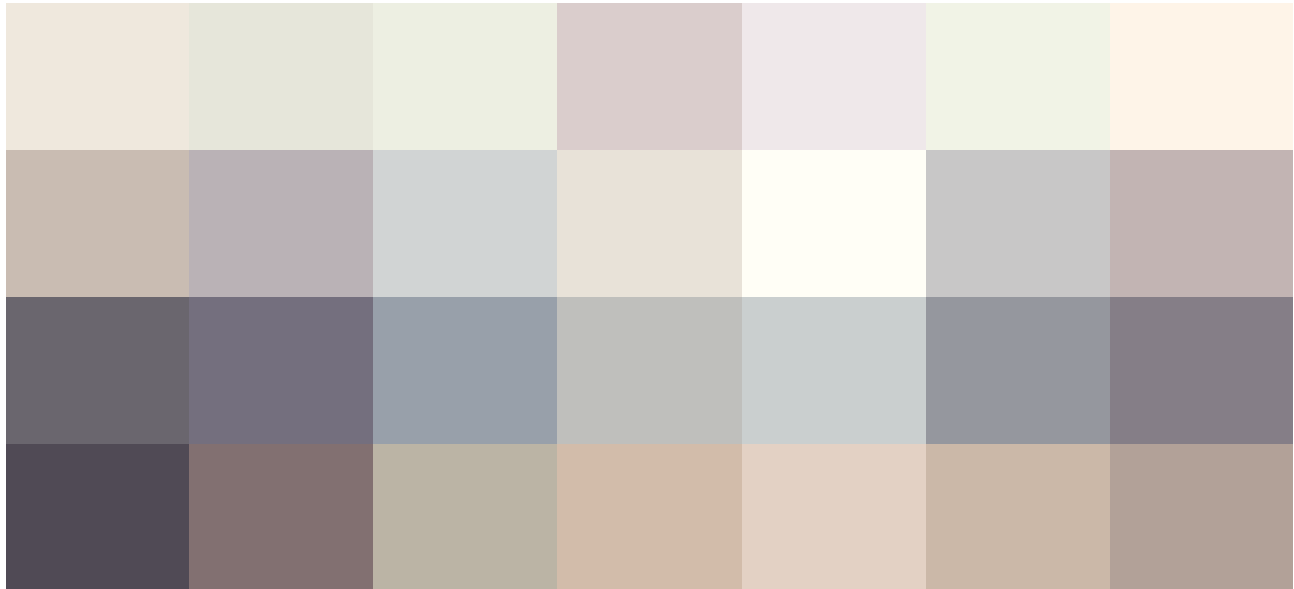
Sizə ən xoş arzularımı yetirir, sessiyanın işinə uğurlar diləyirəm.

İlham ƏLİYEV

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 23 iyun 2026-cı il

İlham Əliyev Türkiyə Böyük Millət Məclisi sədrinin rəhbərlik etdiyi nümayəndə heyətini qəbul edib

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev iyunun 24-də Türkiyə Böyük Millət Məclisinin (TBMM) sədri Numan Kurtulmuşun rəhbərlik etdiyi nümayəndə heyətini qəbul edib.

Dövlətimizin başçısı TBMM sədrinin İslam Əməkdaşlıq Təşkilatının üzvü olan dövlətlərin Parlament İttifaqı Konfransının 20-ci sessiyasında iştirakının önəminə toxundu.

Gələcəkdə ölkəmizdə İslam Əməkdaşlıq Təşkilatı çərçivəsində digər tədbirlərin də keçiriləcəyini deyən Prezident İlham Əliyev İslam ölkələri arasında əlaqələri daha da genişləndirməyin əhəmiyyətini vurğuladı.

Qəbula və İslam Əməkdaşlıq Təşkilatının üzvü olan dövlətlərin Parlament İttifaqı Konfransının 20-ci sessiyasının yüksək səviyyədə təşkili nə görə minnətdarlıq edən Numan Kurtulmuş Türkiyə Prezidenti Rəcəb Tayyib Ərdoğanın salamlarını dövlətimizin başçısına çatdırdı.

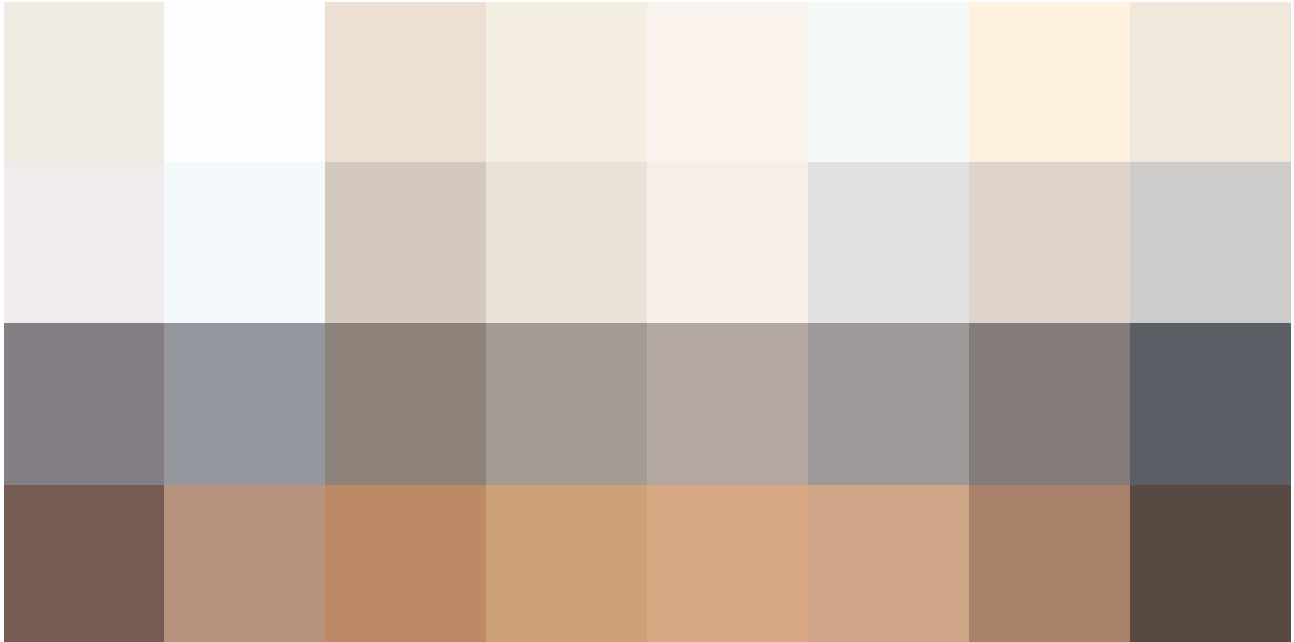
Prezident İlham Əliyev salamlara görə minnətdarlığını bildirdi, onun da salamlarını Prezident Rəcəb Tayyib Ərdoğanə çatdırmağı xahiş etdi.

Qonaq Bakıda keçirilən tədbirin İslam Əməkdaşlıq Təşkilatı çərçivəsində tərəfdaşlığın genişləndirilməsi baxımından əhəmiyyətini vurğulayaraq, dövlətimizin başçısının tədbir iştirakçılarına ünvanlandığı müraciətin zəngin məzmunlu olduğunu dedi.

Söhbət zamanı Şuşa Bəyannaməsinin əhəmiyyətinə toxunularaq, ölkələrimiz arasında qardaşlıq və müttəfiqlik münasibətlərinin bütün istiqamətlərdə, o cümlədən parlamentlərarası sahədə uğurlu inkişafı qeyd edildi, dünyada Azərbaycan-Türkiyə birliyinin və qardaşlığının nümunəsinin olmadığı bildirildi və bu, birgə sərvətimiz kimi qiymətləndirildi. Ölkələrimiz arasında dostluğun və qardaşlığın Cənubi Qafqaz regionunda sülh və təhlükəsizliyin təmin edilməsində mühüm amil olduğu vurğulandı.

Görüşdə qanunverici orqanlarımız arasında mövcud əməkdaşlıq və onun daha da genişləndirilməsinin perspektivləri müzakirə olundu.

İlham Əliyev İran İslam Şurası Məclisinin sədrinin başçılıq etdiyi nümayəndə heyətini qəbul edib

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev iyunun 24-də İran İslam Şurası Məclisinin sədri Məhəmməd Baqir Qalibafın başçılıq etdiyi nümayəndə heyətini qəbul edib.

Prezident İlham Əliyev son vaxtlar qar-daş İran xalqının çox böyük əziyyətlər çəkdiyini vurğuladı, müharibədə həlak olanlara bir daha Allahdan rəhmət dilədi.

Müharibə dövründə Azərbaycan xalqının və dövlətinin İran xalqı və dövlətinin yanında olduğunu deyən Prezident İlham Əliyev özünün İran İslam Respublikasının Prezidenti Məsud Pezeşkianla telefonla danışıqlarını, həmçinin müxtəlif səviyyələrdə digər təmasları və həmrəylik nümunələrini bunun əyani göstəricisi kimi qiymətləndirdi.

Müharibənin dayandırılmasının Azərbaycan tərəfindən sevinc hissi ilə qarşılandığını vurğulayan dövlətimizin başçısı bununla bağlı ölkəmiz tərəfindən dərhal rəsmi bəyanatın verildiyini xatırladı.

“Arzu edirəm ki, bölgədə heç bir müharibə olmasın”, - deyən Prezident İlham Əliyev həm Azərbaycanın, həm də İranın vaxtilə müharibələrdən əziyyət çəkdiklərini qeyd etdi.

Məhəmməd Baqir Qalibafın ölkəmizə əvvəlki səfərini məmnunluqla xatırlayan dövlətimizin başçısı onun İslam Əməkdaş-

lıq Təşkilatının (İƏT) üzvü olan dövlətlərin Parlament İttifaqı Konfransının 20-ci Sessiyasında iştirakının əhəmiyyətinə toxundu.

Prezident İlham Əliyev bu tədbirin İslam həmrəyliyinə inkişafına töhfə verəcəyinə ümidvarlığını bildirərək, gələn il ölkəmizin İƏT-in Zirvə Görüşünə ev sahibliyi edəcəyini dedi və bununla bağlı artıq hazırlıq işlərinin başlanıldığını qeyd etdi.

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev Məhəmməd Baqir Qalibafın səfərinin, eyni zamanda, ikitərəfli gündəliyimizlə bağlı məsələlərin müzakirəsi üçün yaxşı imkan yaradacağını vurğuladı.

Dövlətimizin başçısı Azərbaycan-İran münasibətlərinin uğurlu inkişafına da toxundu.

Prezident İlham Əliyevlə görüşdən məmnunluğunu bildirən qonaq İran İslam Respublikasının Prezidenti Məsud Pezeşkianın salamlarını dövlətimizin başçısına çatdırdı.

Prezident İlham Əliyev salamlara görə minnətdarlığını bildirdi, onun da salamlarının Məsud Pezeşkiana çatdırmağı xahiş etdi.

Məhəmməd Baqir Qalibaf İranın çətin günlərində Prezident İlham Əliyev, Azərbaycan dövləti və xalqı tərəfindən göstərilən dəstəyə görə minnətdarlığını bildirdi.

Qonaq, eyni zamanda, İranın ölkəmizdəki səfirliyinə gələrək, İran İslam Respublikasının Ali Rəhbəri Ayətullah Seyid Əli Xameneinin və bir çox mülki şəxsin həlak olması ilə əlaqədar başsağlığı verməsinə, həmçinin Ayətullah Seyid Müctəbə Hüsey-

ni Xameneiyə İran İslam Respublikasının Ali Rəhbəri vəzifəsinə seçilməsi münasibətilə göndərdiyi təbrik məktubuna görə dövlətimizin başçısına təşəkkür etdi.

Müharibənin böyük dərd və faciə olduğunu deyən qonaq həmin dövrdə ölkəmizin İranla mehriban qonşuluq münasibətlərinə sadıq qaldığını, humanitar yardımını əsirgəmədiyini, Azərbaycan xalqının İranın yanında olduğunu vurğuladı və qeyd etdi ki, bu, İran xalqının yaddaşında əbədi qalacaq.

Azərbaycanla İranın çətin günlərdə də daim bir-birinin yanında olduqlarını deyən Məhəmməd Baqir Qalibaf bunu ölkələrimizin birliyinin və həmrəyliyinə daha bir nümunəsi kimi qiymətləndirdi. Qonaq bu müharibənin, eyni zamanda, İrana müsəlman ölkələri ilə təmasların nə dərəcədə vacib olduğunu göstərdiyini bildirdi. Məhəmməd Baqir Qalibaf qeyd etdi ki, İran müharibə dövründə dostunu və düşməni tanıyıb. Bu xüsusda dost ölkə kimi Azərbaycan İranın yanında olub.

Söhbət zamanı Azərbaycan-İran əlaqələrinin gələcəkdə daha da dinamik inkişafına əminlik ifadə olundu, Ağbənd-Kələlə körpüsünün tikintisinin artıq başa çatdırıldığı və İran ərazisindən keçən Araz

dəhlizinin də regionda nəqliyyat imkanlarının artırılmasına xidmət edəcəyi məmnunluqla vurğulandı.

Görüşdə ikitərəfli əlaqələrimizin perspektivləri, o cümlədən parlamentlərarası əməkdaşlıqla bağlı məsələlər ətrafında fikir mübadiləsi aparıldı, hökumətlərarası komissiyanın fəaliyyətinə toxunuldu.

HEYDƏR ƏLİYEV İRSİNİ ÖYRƏNƏK

" Xalqın, Vətənin taleyi hər bir insanın taleyinə
çevrilməlidir! Cəmiyyətin gələcək tərəqqisi
bir çox cəhətdən indi gənclərimizə nəyi
və necə öyrətməyimizdən asılı olacaqdır. "

Heydər Əliyev

Heydər Əliyev mənimlədir

*Təşəbbüsümüzlə məsul ünvanlardan münasibət
bildirilənədək bu mətni olduğu kimi dərc edəcəyik*

"Mənimlədir", - məsuliyyəti fərdə, şəxsə fokuslayır və artırır. "Bizimlədir" - isə məsuliyyəti bölüşdürür. Heydər Əliyev bilgisi və sevgisi hər kəsin məsuliyyəti olmalıdır. Şəxsi "mən"im gücü "biz"im də gücünü, bilgi, məhəbbət və qüdrətini artırır. Hər kəsin Heydər Əliyev irsini şəxsən mənimsəməsi effektivliyi yüksəldər, nəticədə "biz"im gücünü artırır. Ulu Öndər şəxsini daha çox bilmək, qiymətləndirmək, sevmək - özünə, cəmiyyətə, vətənə, dövlətə xidmət deməkdir, xoşbəxt gələcəyə köklənməkdir, təminatlanmaqdır.

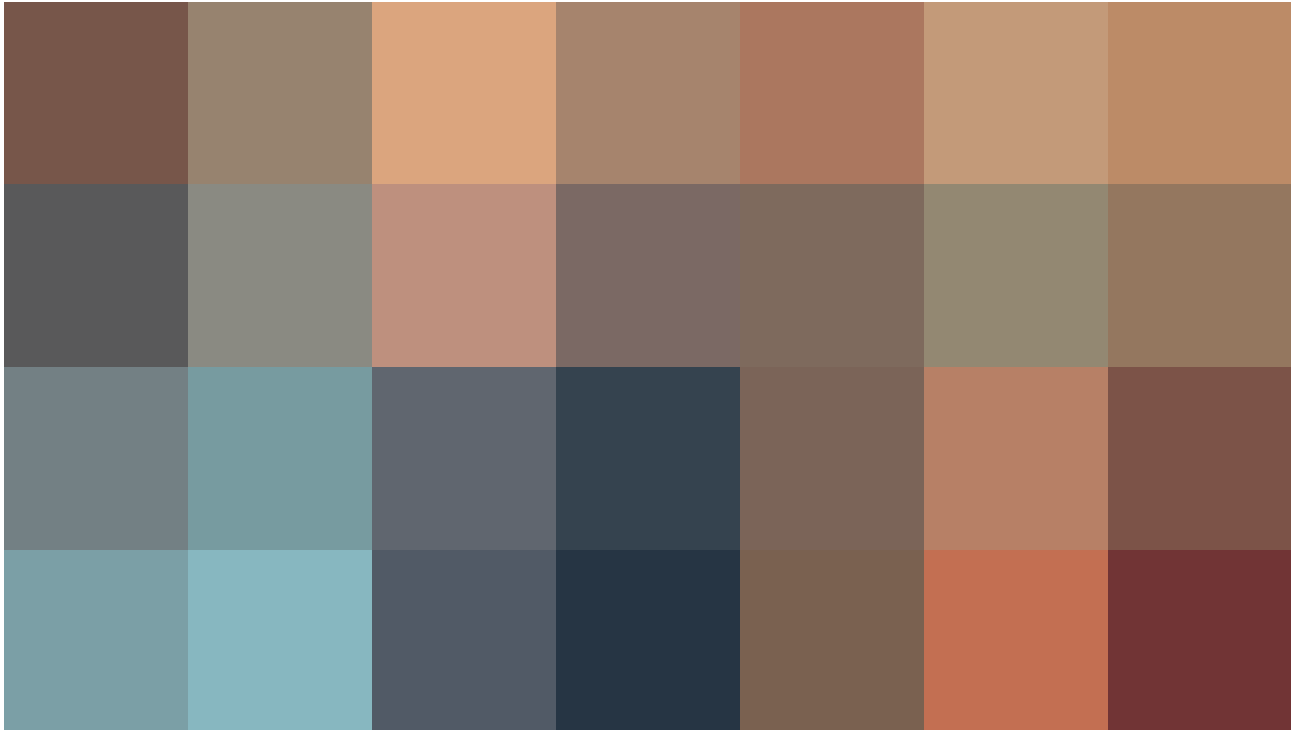
Azad Qarabağ, Bütövləşən Azərbaycan tarixini yazan "Dəmir Yumruq"lu sərkərdə, Azərbaycanı xoşbəxt gələcəyə aparan beynəlxalq nüfuzlu Lider, siyasi xadim, dövlətimizin Prezidenti İlham Əliyevi hamı, necə deyərlər, 7-dən 100-ə hər kəs yaxşı bilir. Çünki müasirləridir.

Ulu Öndər Heydər Əliyevi də hamı tanıyır və sevir. Lakin yeni nəsil, Onun müasiri olmayanlar bu sahədə nisbətən az bilgiyə sahibdirlər. Heydər Əliyevi daha çox tanıdıqca Ona, özünə, Vətəninə, xalqına, dövlətinə məhəbbətin artır. Özünü xoşbəxt sayırsan ki, belə bir Əbə-

di Öndərin olub və var. Və Onun əbədiyyətinin təminatına məqsədlənirsən. Bütün bunları H.Əliyevi daha çox tanıdıqca daha dərinləndirən dərk edəcəksən.

40 yaşadək olanlar H.Əliyev yaşadığı dövrdə ya doğulmamışdı, ya da uşaq olub. Xüsusilə bu yaş qrupunun dövlətimizin xilaskarı haqqında oxumaqla öyrənməsinə ehtiyac duyulur.

Bildiyimiz kimi, "Azərbaycan Gəncliyi 2011-2015-ci illərdə" Dövlət Proqramı"nın təsdiq edilməsi haqqında 7 iyun 2011-ci il tarixli 1621 nömrəli Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı ilə təsdiq edilmiş "Azərbaycan gəncliyi 2011-2015-ci illərdə" Dövlət Proqramının 6.1.4-cü yarımbəndinə əsasən Gənclərlə iş sahəsində normativ hüquqi bazanın təkmilləşdirilməsi və infrastrukturun inkişafı üçün Fondun yaradılması nəzərdə tutulmuşdur. Dövlət Proqramına əsasən Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 19 dekabr 2011-ci il tarixli 542 nömrəli Fərmanı ilə Gənclər və İdman Nazirliyinin yanında Gənclər Fondu yaradılmışdır. Və Gənclər Fondu fəaliyyəti dövründə böyük uğurlara imza atmışdır. Lazımi təcrübəyə, yüksək potensiala, geniş imkana malik Gənclər Fondunun iştirakı sözsüz ki, layihəmizə böyük

dəstək olardı. Lakin təəssüflər olsun ki, Gənclər fondu hələ ki, müraciətlərimizə biganəlik göstərir.

P.S. Acı təəssüf hissi ilə bildirik ki, nə Gənclər Fondu, nə də ki, jurnalımızı təmənnasız göndərdiyimiz çoxsaylı təşkilat və qurumlardan heç biri “Heydər Əliyev irsini öyrənək” təşəbbüsümüzə dəstək vermirlər. Yalnız Azərbaycan Respublikası Prokurorluğu və Naxçıvan MR Prokurorluğu nisbətən müsbət reaksiya verməklə bu təşəbbüsümüzü dəstəkləmişlər.

28 il əvvəl "Savalan" qəzetində dərc olunmuş "Heydər Baba" adına Uşaq Təşkilatının yaradılması təşəbbüsünə dair müraciəti təkrar dərc etməyi müna-sib bilirik.

NƏRİMANOV RAYONU 193 SAYLI MƏKTƏBİN 5-Cİ SİNİF ŞAĞİRDİ AĞAMİRZƏYEV FƏRİDİN RESPUBLİKANIN BÜTÜN UŞAQLARINA MÜRACİƏTİ

Əziz uşaqlar, Sovetlər birliyi dağıldıqdan sonra respublikamız ağır vəziyyətə düşmüşdür. Müharibə, aclıq, hər yerdə göz yaşı... Yüzlərlə uşaq öz ata-anasını itirdi, girov götürüldü, qaçqın oldu. Biz o günləri heç vaxt unutmayacağıq.

Xalqı ağır vəziyyətdən yalnız Heydər Əliyev çıxara bilərdi. Ona görə uşaq da, böyük də, hamı Heydər babaya üz tutdu. Xalqın arzusu və tələbi ilə Heydər Əliyev Prezident seçildi. Yalnız bundan sonra respublikamızda həyat öz axınına düşdü. Müharibə dayandı.

İndi Azərbaycanı dünyanın hər yerində tanıyırlar. Heydər Əliyevin müdrik siyasəti sayəsində müstəqil Azərbaycan gündən-günə dəyişir. Çox çəkməz ki, bütün qaçqınlar, o cümlədən uşaqlar öz doğma yurdlarına qayıdalar.

Heydər baba uşaqları çox sevir. O, vaxtaşırı uşaqlara, xüsusilə qaçqın balalarına, kimsəsiz

**НӘРИМАНОВ РАЈОНУ 193
САЛЛЫ МӘКТӘБИН 5-ЧИ
СИНИФ ШАКИРДИ АҒАМИР-
ЗӘЈЕВ ФӘРИДИН РЕСПУБ-
ЛИКАНЫН БҮТҮН УШАГЛА-
РЫНА МҮРАЧИӘТИ**

Өзиз ушаглар, Советләр бирлиги да-
гыдылдыңдан сонра республикамыз ағыр
өзизгертө дүшмүшдүр. Муһарибе, ахлыг,
һәр жерде көз ашы... Јазларло ушаг өз
ата-анасыны итирди, кире кетүрүлдү,
гапчын олду. Биз о күнлери һеч вахт унут-
мазачагыг.

Халгы агыр возижотдон жалгыз же-
дор Өлифев чыкара билорди. Онк керо
ушар да, бейук до, намы жеидо бабаза у-
тутду. Халгын арзусу во талаби ило же-
дор Өлифев Президент сенилд. Жалгыз
бундан сонра республикамызда пожат өз
ахымына душду. Мухарибдо даянды.

[illegible]

кестерин Нейдор баба номинхо дейир: "Ушуглар бизим коло-чоримиздир".
Доруддан да биз ушуглар коло-чори — ХХХ эсрин бетондашлары оламыз. Корак ело окуйур, ело чалышар ки бу ады шоррофо дорудулур. Бетони, халгы сөөмөкде Нейдор бабава окушар. Ошун амалларини ашадар. Мен теклиф едимор ки, Ушуг Бирлигине бутун амаллориле коло-чорин бетондашына нүмуне ола билочок өзиз бабамыз, нөрматли Президенти биле бирге.

[illegible]

ҺЕҮДӘР БАБА

Бир кагыла бекзөйр
Өмүс, лојатын соңки
Заманы багытлар
Заманы багытлар
Экинчү агай-зоңки
Един чотун күмүс
Өзүм жетирмисен
Үркөлөр, көзлөр
Нур сели кетирмисен
Сен халг үчүн доғдуң.
Задыймды маңай
Сен оңаттар олдуң
Хишкарк аллариндон
Өлүмүн һейдэр баба!
Јолуна кул-чиңкелер
Сопиром, һейдэр баба!
Сен атамын атаң
Биз атамын бабаң.
Бу улус миллаттын
Нағмыны таласын.
Уурус олсуң јолуна,
Гүвөт көлсін голуна!
Хишкарк аллариндон
Өлүмүн, һейдэр баба!
Јолуна кул-чиңкелер
Сопиром, һейдэр баба!

Фәрид АҒАМИРЗӘЈЕВ,
Бақыдакы 193 са/лы
мәктәбин 5-чи синиф
шәк/лсдн

ləcəyin vətəndaşına nümunə ola biləcək əziz Babamız, hörmətli Prezidentimiz Heydər Əliyevin adı verilsin.

Uşaq Birliyinin emblemi kimi Heydər babamızı-
nın şəkli olan döş nişanı təsis edilsin. Birliyə üzv
olmaq istəyən hər uşaq da Heydər Baba andı içib
bu nişanı yaxasına taxsın. Məncə bu nişanı yaxa-
sında daşıyan hər bir uşağın oxumaq, davranış,
böyük-küçiyə münasibət, Vətənə məhəbbət mə-
suliyyəti artacaq. Çünki hər kəs ürəyinin üstündə
gəzdirdiyi Babasına bənzəməyə çalışacaq. Mən
tam əminəm ki, mənim bu müraciətimə nəinki
bütün Azərbaycan məktəbliləri, hətta bütün Türk
dünyası uşaqları tərəfdar olacaqlar. Axı Babamızı
bütün dünyada sevirlər. Respublikamızın bütün
uşaqlarını bu təklifə qoşulmağa çağırıram.

HEYDƏR BABA

Bir nağıla bənzəyir
Ömrün, həyatın sənin
Zamanı qabaqlayır
Zəkan - ağ atın sənin
Elin çətin gününə
Özünü yetirmisən,
Ürəklərə, gözlərə
Nur seli gətirmisən
Sən xalq üçün doğuldun,
Azadlığın mayakı
Sülhün dayağı oldun
Xilaskar əllərindən
Öpürəm, Heydər Baba!
Yoluna gül-çiçəklər
Səpirəm, Heydər Baba!
Sən atamın atası
Babamın babasısan,
Bu ulu millətimin
Haqqını tapasısan
Uğur olsun yoluna,
Qüvvət gəlsin qoluna!
Xilaskar əllərindən
Öpürəm, Heydər Baba!
Yoluna gül-çiçəklər
Səpirəm, Heydər Baba!

***Fərid Ağamirzəyev,
Bakıdakı 193 sayılı məktəbin
5-ci sinif şagirdi.
(dekabr-1997-ci il)***

körpə uşaqlara baş çəkir, onlara xüsusi diqqət yetirir.

Respublikamızda uşaqların idmanla məşğul olmasına, istedadlarının inkişaf etdirilməsinə böyük qayğı göstərir. Heydər baba həmişə deyir: "Uşaqlar bizim gələcəyimizdir!"

Doğrudan da biz uşaqlar gələcəyiniz - XXI əsrin vətəndaşları olacağıq. Gərək elə oxuyaq, elə çalışaq ki, bu adı şərəflə doğruldaq. Vətəni, xalqı sevməkdə Heydər babaya oxşayaq. Onun əməllərini yaşadaq. Mən təklif edirəm ki, Uşaq Birliyinə bütün əməlləri ilə gə-

Məhəmməd Ağamirzəyev

*"Hüquq və Qanun" jurnalının direktoru ,
Nişantaşı Universitetinin Politologiya və
Beynəlxalq Münasibətlər fakültəsinin doktorantı*

Azərbaycan dövlət hüquqlarının müdafiə və bərqərar olmasında Türkiyə- Azərbaycan birliyinin təsiri və rolu

Dünya siyasi tarixində dövlətlərarası münasibətlər, bir qayda olaraq, pragmatik maraqlar, iqtisadi hesablamalar və dəyişkən geo-siyasi konyunkturalar üzərində inşa edilir. Lakin bəzən tarix bu qatı və amansız qaydaları alt-üst edən, diplomatik protokolları aşaraq ruhların, inancların və talelərin qovuşduğu müstəsna nümunələr yaradır. Bu gün global siyasət səhnəsində belə nadir, bəlkə də yeganə fenomen Azərbaycan və Türkiyə arasında mövcud olan sarsılmaz qardaşlıq və strateji müttəfiqlikdir.

Ulu Öndər Heydər Əliyevin “Bir millət, iki dövlət” və Qazi Mustafa Kamal Atatürkün “Azərbaycanın sevinci sevincimiz, kədəri kəderimizdir” kimi dərin fəlsəfi təfəkkürü üzərində ucalan bu birlik artıq sadəcə emosional və ya tarixi bir şüar çərçivəsindən çoxdan çıxıb. Müasir dövrdə bu sarsılmaz bağ, Azərbaycanın suverenliyinin, ərazi bütövlüyünün və beynəlxalq hüquq sistemindəki qanuni maraqlarının təmin edilməsində ən həlledici qüvvəyə, ən möhkəm geosiyasi sütuna çevrilib. Ankara və Bakı oxunun mərkəzində dayanan əsas məram, beynəlxalq hüququn aliliyini təmin etmək və Azərbaycanın dövlət hüquqlarının hər hansı bir formada pozulmasının qarşısını almaq, beynəlxalq masada diktə edən tərəf kimi mövqeyini möhkəmləndirməkdir.

Azərbaycanın dövlət müstəqilliyini bərpa etdiyi ilk və ən çətin illərə nəzər saldıqda, bu prosesin nə qədər kəşmə-kəşli və qlobal təhlükələrlə dolu olduğunu görmək mümkündür. 1991-ci ildə Azərbaycanın dövlət müstəqilliyini tanıyan ilk dövlətin məhz Türkiyə olması sadəcə bir qonşuluq jesti deyil, eyni zamanda beynəlxalq ictimaiyyətə verilən güclü bir hüquqi mesaj idi. O dövrdə Ermənistanın havadarlarının dəstəyi ilə həyata keçirdiyi işğalçılıq siyasəti, ölkəmizin həm beynəlxalq hüquqlarını, həm də ərazi bütövlüyünü kobud şəkildə tapdalayırdı. Belə bir mürəkkəb tarixi kəsikdə Türkiyənin diplomatik cəbhədə Azərbaycanın yanında qeyd-şərtsiz yer alması, gənc və yenicə müstəqillik qazanmış bir dövlət üçün həyati əhəmiyyət daşıyırdı. BMT Təhlükəsizlik Şurası, ATƏT, Avropa Şurası, İslam Əməkdaşlıq Təşkilatı və digər

mötəbər beynəlxalq qurumların tribunalarından Türkiyənin səsi Azərbaycanın səsi ilə həmahəng səslənir, haqq işimizin hüquqi müstəvidə müdafiəsi üçün qlobal miqyasda böyük bir diplomatik qalxan yaradırdı. Bu sinergetik hərəkət, o vaxtlar müxtəlif qlobal güclərin təzyiqi altında ölkəmizi beynəlxalq təcrid vəziyyətinə salmaq cəhdlərinin qarşısını qətiyyətlə aldı və sübut etdi ki, Azərbaycan hüquqlarının tapdalanmasına göz yumacaq kimsəsiz bir dövlət deyil.

Dövlət hüquqlarının mühüm tərkib hissəsi olan iqtisadi müstəqillik və təbii resurslar üzərindəki suverenlik hüququnun tam bərqərar olunmasında da Türkiyənin dəstəyi tarixi bir dönüş nöqtəsi olmuşdur. Coğrafi baxımdan açıq okeanlara və qlobal bazarlara birbaşa çıxışı olmayan Azərbaycanın öz zəngin karbohidrogen ehtiyatlarını dünyaya bazarlarına çıxarması, iqtisadi müstəqilliyini sığortalaması məhz Türkiyənin etibarlı tranzit, tərəfdaş və qardaş rolu sayəsində mümkün oldu. "Əsrin Müqaviləsi"nin məntiqi davamı olan Bakı-Tbilisi-Ceyhan neft və Bakı-Tbilisi-Ərzurum qaz kəmərləri, daha sonra isə Avropanın enerji xəritəsini yenidən cızan nəhəng TANAP layihəsi sadəcə iqtisadi mənfəət mənbəyi deyildir. Bu layihələr, Azərbaycanın iqtisadi suverenliyinin qlobal miqyasda tanınması və möhkəmlənməsi üçün qurulan geostrateji arteriyalardır. Bu qlobal layihələr sayəsində Azərbaycan iqtisadi asılılıq buxovlarından qurtuldu, öz dövlət büdcəsini, qüdrətli ordusunu və rifah cəmiyyətini inkişaf etdirmək üçün misilsiz resurslar əldə etdi. İqtisadi müstəqillik isə, müasir dünyada siyasi və hüquqi müstəqilliyin ən başlıca təminatı

çısıdır. Türkiyə bu çoxşaxəli prosesdə sadəcə iştirakçı qismində deyil, layihələrin bir-başa təşəbbüskarı, təhlükəsizlik qarantı və dəstəkçisi kimi çıxış edərək, Azərbaycanın regionda əsas söz və güc sahiblərindən birinə çevrilməsinə zəmin yaratdı.

Azərbaycanın dövlət hüquqlarının, milli qururunun və ərazi bütövlüyünün ən yüksək səviyyədə, tam haqq etdiyi şəkildə bərpa edildiyi tarixi mərhələ isə şübhəsiz ki, 44 günlük Vətən Müharibəsidir. Birləşmiş Millətlər Təşkilatının illərlə kağız üzərində qalan qətnamələrinin icra olunmadığı, beynəlxalq hüququn ikili standartlar və siyasi riyakarlıq səbəbindən iflic olduğu bir vaxtda, Azərbaycan BMT Nizamnaməsinin 51-ci maddəsinin verdiyi özünümüdafiə və torpaqlarını azad etmə hüququndan istifadə edərək ədaləti öz dəmir yumruğu ilə bərpa etmək qərarına gəldi. Bu şanlı və ləyaqətli hərbi kampaniya zamanı Türkiyənin nümayiş etdirdiyi mövqe mənəvi dəstək hüdudlarını çoxdan aşaraq hərbi, strateji və geosiyasi xarakter daşıyırdı. Türkiyə Prezidenti Rəcəb Tayyib Ərdoğanın müharibənin ilk saatlarında "Azərbaycan yalnız deyil, Türkiyə onun sonuna qədər yanındadır" bəyanatını səsləndirməsi, münaqişəyə xaricdən, fərqli formasiyalarda müdaxilə etmək, Azərbaycanın haqlı yürüşünü əngəlləmək istəyən bütün hegemon qüvvələr üçün aşılmaz bir hərbi-siyasi çəpər, sərt bir qırmızı xətt çəkdi. Diplomatik masalarda fəaliyyət göstərən yüksək rütbəli rəsmilərin mütəmadi təmasları, türk ictimaiyyətinin fədakarlığı və türk mediasının qlobal informasiya blokadasını yararaq Azərbaycanın təmiz, hüquqi və ədalətli səsinə dünya ictimaiyyə-

tinə ustalıqla çatdırması, məlumat müharibəsində ölkəmizin hədəflərini reallaşdırdı. Türkiyənin bu mərdanə duruşu, Azərbaycan Ordusuna cəbhədə yalnız və yalnız düşmənlə mübarizə aparmaq, arxa cəbhənin isə xarici təzyiqlərdən etibarlı şəkildə sığortalanması arxayınlığını verdi.

Tarixi, hərbi və mənəvi zəfərdən sonra bölgədə yaranan tamamilə yeni reallıqların hüquqi cəhətdən rəsmiləşdirilməsi və gələcəyə hesablanmış, sarsılmaz təhlükəsizlik mexanizmlərinin memarlığının qurulması zərurəti yaranmışdı. Məhz bu ehtiyac fonunda, 2021-ci il iyunun 15-də Azərbaycanın mədəniyyət incisi və qürur rəmzi olan Şuşa şəhərində imzalanan tarixi Bəyannamə, iki qardaş ölkə arasındakı münasibətləri ən yüksək, rəsmi müttəfiqlik zirvəsinə daşıdı. Şuşa Bəyannaməsi beynəlxalq hüquq sistemində sadəcə bir kağız parçası və ya bəyannamə deyil, müasir dövrdə Azərbaycanın dövlət hüquqlarının, sərhədlərinin mütləq toxunulmazlığının və milli təhlükəsizliyinin beynəlxalq miqyasda qəbul edilmiş ən qüdrətli qarantıyasıdır. Sənəddə xüsusi yer alan və diqqət çəkən qarşılıqlı hərbi yardım müddəası, tərəflərdən hər hansı birinin müstəqilliyinə, suverenliyinə və ya ərazi bütövlüyünə üçüncü dövlət və ya qüvvələr tərəfindən hər hansı təhdid, yaxud təcavüz olacağı təqdirdə birgə, sürətli və koordinasiyalı adekvat addımların atılmasını rəsmən təsbit edir. Bu hüquqi pakt Azərbaycan dövlətinin suveren hüquqlarına xələl gətirmək, revanşist xülyalarla yaşamaq istəyən hər hansı potensial düşmən və aqressor üçün misli görünməmiş bir çəkindirici amildir. Beləliklə, beynəlxalq hüquq

müstəvisində Türkiyə Azərbaycanın təkcə bugünkü nəsillərinin deyil, həm də gələcəkdəki varlığının və haqlarının dəmir zirehi kimi rəsmi status əldə etdi.

Post-münaqişə dövrünün hazırkı mərhələsində Azərbaycanın dövlət qismində əsas strateji hədəflərindən biri regionda blokadaların qırılması, kommunikasiyaların açılması və sülhün geridönməz xarakter almasıdır. Bu mürəkkəb siyasi kontekstdə Zəngəzur dəhlizinin fəaliyyətə başlaması sadəcə tranzit və ya yükdaşıma məsələsi kimi qiymətləndirilə bilməz. Bu, eyni zamanda Azərbaycanın ayrılmaz parçası olan Naxçıvan Muxtar Respublikası ilə quru əlaqəsinin bərpası, yüz illik tarixi ədalətsizliyin kökündən aradan qaldırılması və suveren dövlət hüquqlarının ən ali səviyyədə təmin edilməsi deməkdir. Türkiyə Cümhuriyyətinin bu çoxölçülü diplomatik gedişatda həm siyasi, həm də praktiki layihələrdə bilavasitə iradə ortaya qoyması, global güclərə və regional oyunçulara bu dəhlizin reallaşmasının sülh üçün alternativsiz olduğunu bir daha sübut edir. Artıq dünya səhnəsində qüdrətli bir bloka çevrilən Türk Dövlətləri Təşkilatının güclənən mövqeyi fonunda, Ankara və Bakının birmənalı olaraq vahid cəbhədən çıxış etməsi bütün Türk dünyasının fəlsəfi və iqtisadi integrasiyasını sürətləndirir. Bu məqsədyönlü strategiya nəticəsində bölgəyə yönəlik istənilən xarici siyasi təzyiq və ya qərəzli kampaniya, qarşısında parçalanmış və zəif fərdləri deyil, ortaq idealları, ortaq qanı və dəmir iradəsi olan nəhəng bir güc mərkəzinə görünür.

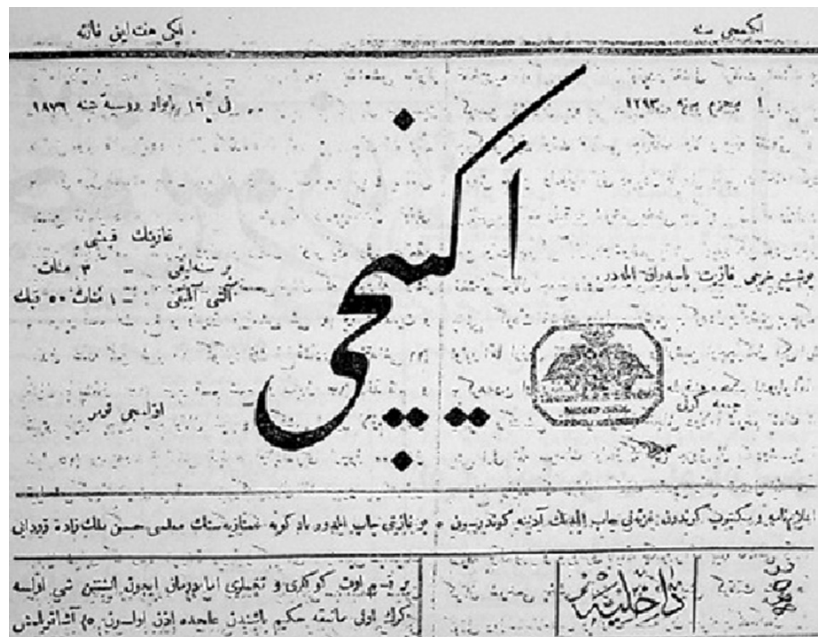
Yekun və fəlsəfi olaraq qeyd etmək ədalətli olar ki, Türkiyə-Azərbaycan hərbi-siyasi və mədəni birliyi heç bir halda ekspansionist və ya aqressiv xarakter daşmır, hər hansı üçüncü sülhsevər dövlətin qanuni məraqlarına xələl gətirmir. Tam əksinə, qanla və qardaşlıqla möhürlənmiş bu müttəfiqlik tarixi ədalətin bərqərar olunmasına, təlatümlü regionda tarazlığın, sülh və sabitliyin təmin edilməsinə, eləcə də beynəlxalq hüququn təməl norma və prinsiplərinin qorunmasına xidmət edən həlledici bir xilaskar platformadır. Azərbaycan özünün durmadan güclənən iqtisadiyyatı, müzəffər və peşəkar ordusu, vahid orqanizm kimi fəaliyyət göstərən cəmiyyətinin həmrəyliyi və əlbəttə ki, qardaş Türkiyənin sarsılmaz mədəniyyəti, siyasi və hüquqi dayağı ilə öz dövlət hüquqlarının həm ən mahir memarı, həm də ən cəsur qoruyucusu kimi möhtəşəm bir tarix yazmağa davam edir. Bütün sivil dünya və beynəlxalq təşkilatlar bu gün açıq şəkildə şahid olurlar ki, Ankara və Bakı arasındakı bu sinerji ən ağır sınaqlardan üzüağ, qürurla keçərək bərkilib və heç bir fırtınanın sarsıda bilməyəcəyi məğlubedilməz bir ittifaqa çevrilib. Bu sarsılmaz vəhdət təkcə Qafqaz və Anadolu coğrafiyasının deyil, bütövlükdə Avrasiyanın və beynəlxalq münasibətlər sisteminin gələcək memarlığında istiqamətverici, diktəedici amilə çevrilməkdədir. Haqqın, ədalətin və hüququn mütləq zəfər çaldığı bu şərəfli yolda Azərbaycan və Türkiyə çiyin-çiyinə addımlayaraq, gələcək nəsillərə daha güclü, daha mütərəqqi, tam təhlükəsiz və öz suveren hüquqlarına tamamilə sahib olan, heç kimdən asılı olmayan şanlı bir dövlətçilik mirası qoyurlar.

Azərbaycan mətbuatının tarixi

"Əkinçi" qəzeti, 1875-ci il

Azərbaycan mətbuatının banisi Həsən bəy Zərdabidir. Böyük çətinliklərdən sonra o, Bakıda ana dilində "Əkinçi" qəzetinin nəşr edilməsi üçün icazə almışdı. Bu qəzetin ilk nömrəsi 1875-ci il iyulun 22-də çapdan çıxmışdı. "Əkinçi" qəzetinin nəşri bütün Qafqazda əks-səda doğurmuşdu. 1875-1877-ci illər ərzində fəaliyyət göstərmiş qəzetin 56 nömrəsi işıq üzü görmüşdü. "Əkinçi" qəzeti xalqımızın milli oyanışında, milli birliyinin möhkəmlənməsində böyük rol oynamışdır.

Qəzetin mütərəqqi ideyaları Rusiya hakim dairələrini narahat etmiş və iki il sonra qəzet bağlanmışdı. Azərbaycan mətbuatının ilk müjdəçisi "Əkinçi"dən sonra bu sahədə xeyli irəliləyişlər olmuşdu. XIX əsrin sonlarında "Ziya", (1879), "Kəşkül" (1880), "Kaspi" (1880-1890-cı illər) qəzetləri nəşrə başlamışdı. XX əsrin əvvəllərində C.Məmmədquluzadə, M.Şahtaxtinski, S.Hüseyn, Ö.Faiq Nəmanzadə, Ü.Hacıbəyov və başqaları yeni demokratik mətbuatın yaranması uğrunda mübarizə aparırdılar. Bu gərgin mübarizə öz nəticəsini verdi. "Şərqi-rus" (1903), "Həyat" (1905), "İrşad" (1906), "Açıq söz" (1915), "Azərbaycan " (1918) kimi demokratik ruhlu, milli qayəli qəzetlər meydana çıxdı. 1906-cı ildə "Molla Nəsrəddin" jurnalının nəşrə başlanması ilə Azərbaycan mətbuatında siyasi satiranın əsası qoyuldu. Redaktoru Xədicə xanım Əlibəyova olan "İşıq" qəzetinin bütün əməkdaşları qadınlardan ibarət idi.[1][2][3]

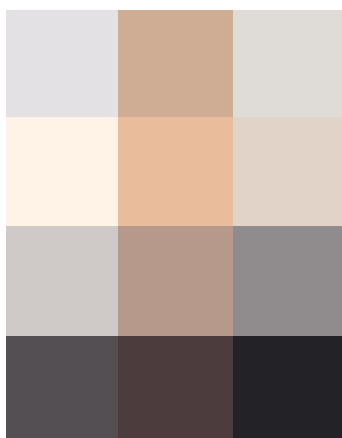
Sovet hakimiyyəti dövründə bütün sovet respublikalarında olduğu kimi Azərbaycanda da mətbuat sovet ideologiyasının rüporuna çevrilmişdi. Azad və demokratik mətbuatdan söhbət belə gedə bilməzdi. Yalnız bolşevik rejiminin, kommunist ideyalarının təbliği ilə məşğul olan qəzet və jurnallar nəşr olunurdu. Mətbuat üzərində ciddi senzura hökm sürürdü. Kommunist Partiyasının orqanı olan "Pravda" ("Həqiqət") qəzetinin ilk nömrəsinin çapdan çıxdığı gün - 5 may Mətbuat Günü kimi qeyd olunurdu.

Azərbaycan öz müstəqilliyini bərpa etdikdən sonra bir çox milli-mənəvi dəyərlərə qayıdış mətbuat sahəsində də özünü göstərirdi. Bu gün Azərbaycanda yüzlərlə mətbu orqan - qəzet və jurnal fəaliyyət göstərir. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin sərəncamı ilə 35 ildir ki, "Əkinçi" qəzetinin nəşrə başladığı gün - 22 iyul Milli Mətbuat və Jurnalistika Günü kimi qeyd olunur.

ressor üçün misli görünməmiş bir çəkindirici amildir. Beləliklə, beynəlxalq hüquq müstəvisində Türkiyə Azərbaycanın təkcə bugünkü nəsillərinin deyil, həm də gələcəkdəki varlığının və haqlarının dəmir zirehi kimi rəsmi status əldə etdi.

Post-münaqişə dövrünün hazırkı mərhələsində Azərbaycanın dövlət qismində əsas strateji hədəflərindən biri regionda blokadaların qırılması, kommunikasiyaların açılması və sülhün geridönməz xarakter almasıdır. Bu mürəkkəb siyasi kontekstdə Zəngəzur dəhlizinin fəaliyyətə başlaması sadəcə tranzit və ya yükdaşıma məsələsi kimi qiymətləndirilə bilməz. Bu, eyni zamanda Azərbaycanın ayrılmaz parçası olan Naxçıvan Muxtar Respublikası ilə quru əlaqəsinin bərpası, yüz illik tarixi ədalətsizliyin kökündən aradan qaldırılması və suveren dövlət hüquqlarının ən ali səviyyədə təmin edilməsi deməkdir. Türkiyə Cümhuriyyətinin bu çoxölçülü diplomatik gedişatda həm siyasi, həm də praktiki layihələrdə bilavasitə iradə ortaya qoyması, qlobal güclərə və regional oyunçulara bu dəhlizin reallaşmasının sülh üçün alternativsiz olduğunu bir daha sübut edir. Artıq dünya səhnəsində qüdrətli bir bloka çevrilən Türk Dövlətləri Təşkilatının güclənən mövqeyi fonunda, Ankara və Bakının birmənalı olaraq vahid cəbhədən çıxış etməsi bütün Türk dünyasının fəlsəfi və iqtisadi inteqrasiyasını sürətləndirir. Bu məqsədyönlü strategiya nəticəsində bölgəyə yönəlik istənilən xarici siyasi təzyiq və ya qərəzli kampaniya, qarşısında parçalanmış və zəif fərdləri deyil, ortaq idealları, ortaq qanı və dəmir iradəsi olan nəhəng bir güc mərkəzini görür.

Yekun və fəlsəfi olaraq qeyd etmək ədalətli olar ki, Türkiyə-Azərbaycan hərbi-siyasi və mədəni birliyi heç bir halda ekspansionist və ya aqressiv xarakter daşmır, hər hansı üçüncü sülhsevər dövlətin qanuni maraqlarına xələl gətirmir. Tam əksinə, qanlı və qardaşlıqla möhürlənmiş bu müttəfiqlik tarixi ədalətin bərqərar olunmasına, təlatümlü regionda tarazlığın, sülh və sabitliyin təmin edilməsinə, eləcə də beynəlxalq hüququn təməl norma və prinsiplərinin qorunmasına xidmət edən həlledici bir xilaskar platformadır. Azərbaycan özünün durmadan güclənən iqtisadiyyatı, müzəffər və peşəkar ordusu, vahid orqanizm kimi fəaliyyət göstərən cəmiyyətinin həmrəyliyi və əlbəttə ki, qardaş Türkiyənin sarsılmaz mədəniyyəti, siyasi və hüquqi dayağı ilə öz dövlət hüquqlarının həm ən mahir memarı, həm də ən cəsur qoruyucusu kimi möhtəşəm bir tarix yazmağa davam edir. Bütün sivil dünya və beynəlxalq təşkilatlar bu gün açıq şəkildə şahid olurlar ki, Ankara və Bakı arasındakı bu sinerji ən ağır sınaqlardan üzüağ, qürurla keçərək bərkiyib və heç bir fırtınanın sarsıda bilməyəcəyi məğlubedilməz bir ittifaqa çevrilib. Bu sarsılmaz vəhdət təkcə Qafqaz və Anadolu coğrafiyasının deyil, bütövlükdə Avrasiyanın və beynəlxalq münasibətlər sisteminin gələcək memarlığında istiqamətverici, diktəedici amilə çevrilməkdədir. Haqqın, ədalətin və hüququn mütləq zəfər çaldığı bu şərəfli yolda Azərbaycan və Türkiyə çiyin-çiyinə addımlayaraq, gələcək nəsillərə daha güclü, daha mütərəqqi, tam təhlükəsiz və öz suveren hüquqlarına tamamilə sahib olan, heç kimdən asılı olmayan şanlı bir dövlətçilik mirası qoyurlar.

Fəxrəddin Ağamirzəyev
Jurnalist-Hüquqşünas

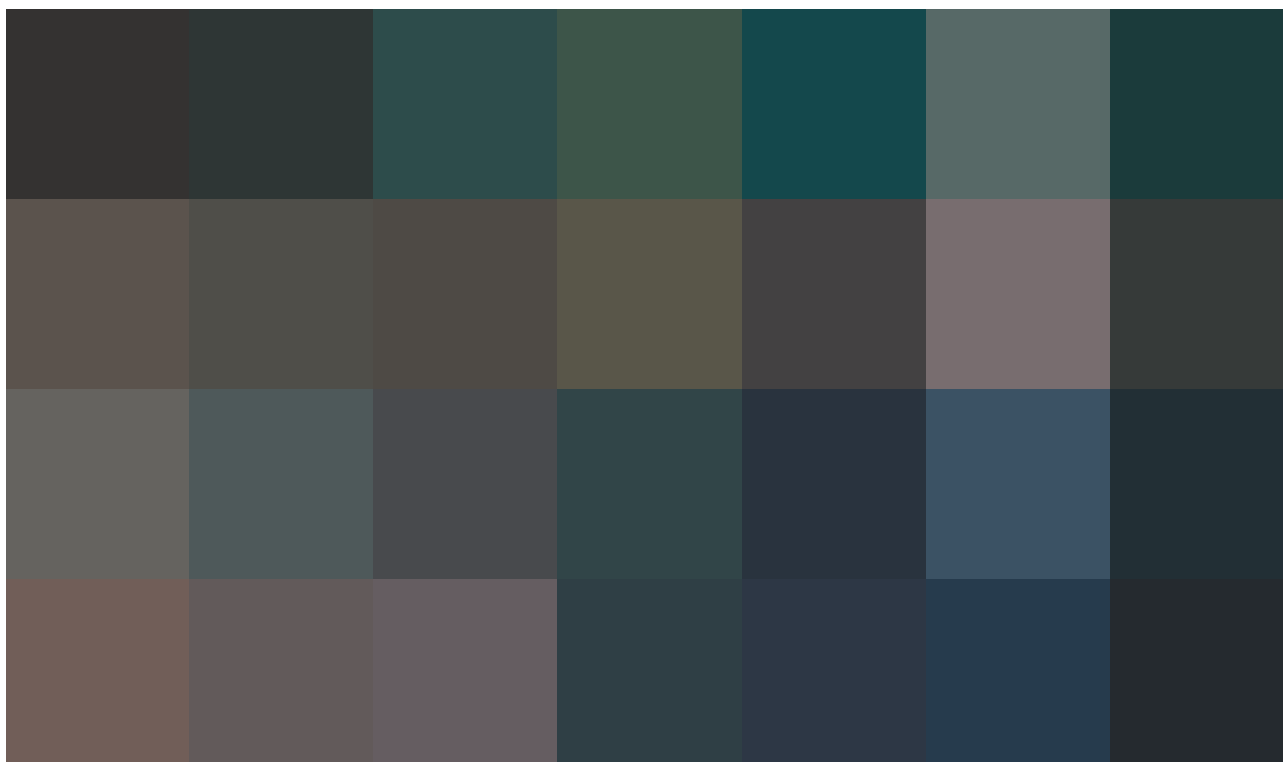
Heydər Əliyevin Hüquqi Dövlət quruculuğunda mətbuata verdiyi dəyər

Siyasi elmlər və dövlət idarəetməsi nəzəriyyəsində hüquqi dövlət anlayışı qətiyyən sadəcə qanunların mövcudluğu və məhkəmə sisteminin fəaliyyəti ilə məhdudlaşmır. Hüquqi dövlət vətəndaş cəmiyyətinin fəal iştirakı, qanunun aliliyinin şərtsiz təmini, insan hüquq və azadlıqlarının mütləq müdafiəsi və ən əsası dövlət aparatının şəffaflığı üzərində qurulan mürəkkəb bir arxitektura. Bu arxitekturanın ən həssas və eyni zamanda ən güclü sütunlarından biri isə müstəqil mətbuatdır. Azad medianın olmadığı, informasiya axınının dövlət tərəfindən inhisara alındığı və ictimai rəyin senzura maşını vasitəsilə filtrdən keçirildiyi bir cəmiyyətdə hüquqi dövlətdən danışmaq qeyri-mümkündür.

Müasir müstəqil Azərbaycan dövlətinin banisi, Ümummilli Lider Heydər Əliyev 1993-cü ildə xalqın təkidli tələbi ilə siyasi hakimiyyətə qayıdarkən qarşısında duran ən global vəzifələrdən biri məhz ölkəni anarxiya və xaosdan xilas edərək sivil, demokratik və dünyəvi bir dövlət modelinə keçidini təmin etmək idi. O, böyük dövlət xadimi kimi dərinədən dərk edirdi ki, köklü hüquqi islahatların aparılması, korrupsiya və məmur özbaşınalığı ilə mübarizə aparılması, habelə vətən-

daşların dövlətə olan inamının bərpası üçün mətbuatın gücündən istifadə etmək həyati zərurətdir. Onun dövlətçilik fəlsəfəsində mətbuat sadəcə informasiya daşıyıcısı və ya dövlətin təbliğat rüporu deyil, cəmiyyətin nəbzi, ictimai rəyin barometri və dövlət idarəetmə mexanizminin fəaliyyətinə nəzarət edən əsas audit vasitəsi idi.

Bu fəlsəfənin böyüklüyünü və mürəkkəbliyini anlamaq üçün ilk növbədə Heydər Əliyevin hakimiyyətə gəldiyi dövrdəki mövcud

informasiya mənzərəsinə tarixi ekskurs etmək lazımdır. 1991-ci ildə Azərbaycan dövlət müstəqilliyini bərpa etdikdən sonra ölkədə dərin siyasi, iqtisadi və hərbi böhran yaşanırdı. Bir tərəfdən Ermənistanın işğalçılıq siyasəti və torpaqlarımızın itirilməsi, digər tərəfdən daxili siyasi qruplaşmalar arasındakı hakimiyyət uğrunda amansız silahlı mübarizə dövlətçiliyin əsaslarını sarsıtmışdı. Bu xaos mühiti ölkənin informasiya məkanından da yan keçməmişdi. 1990-cı illərin əvvəllərində Azərbaycanda fəaliyyət göstərən mətbuat orqanlarının böyük əksəriyyəti müxtəlif siyasi partiyaların, silahlı dəstələrin və ya ayrı-ayrı oliqarxik qrupların maraqlarına xidmət edirdi. Mətbuat sözün əsl mənasında cəmiyyəti məlumatlandırmaq funksiyasından çıxmış, siyasi rəqibləri ləkələmək, şantaj etmək və cəmiyyətdə ajiotaj yaratmaq üçün istifadə olunan bir silaha çevrilmişdi. Daha da acınacaqlısı o idi ki, 1992-1993-cü illərdə hakimiyyətdə olan qüvvələr tənqidi səsləri boğmaq üçün mətbuata qarşı sərt senzura rejimi tətbiq etmişdilər. Hərbi senzura adı altında qəzetlərin

nəşri dayandırılır, redaksiyalara basqınlar edilir, jurnalistlər təqiblərə məruz qalırdı. Yeni dövlət memarı qarşısında duran ilk vəzifə mətbuatı bu xaosdan xilas etmək, onu siyasi qruplaşmaların asılılığından qurtararaq ümummilli mənafeələrə xidmət edən, hüquqi çərçivədə fəaliyyət göstərən müstəqil bir instituta çevirmək idi. Lakin o, anlayırdı ki, bunu sadəcə inzibati əməllərlə deyil, dərin və düşünülmüş hüquqi islahatlarla həyata keçirmək lazımdır.

Hüquqi dövlətin təməli onun Konstitusiyasıdır. Azərbaycanda müstəqil medianın formalaşması və fəaliyyətinin qanuni qərantiyası məhz Heydər Əliyevin birbaşa rəhbərliyi və müəllifliyi ilə hazırlanan və 1995-ci il noyabrın 12-də ümumxalq səsverməsi yolu ilə qəbul edilən ilk milli Konstitusiya ilə qoyuldu. Konstitusiyanın qəbulu hüquqi dövlət quruculuğu prosesində qlobal bir addım idi. Bu ali sənəddə demokratik prinsiplər, insan və vətəndaş hüquqları beynəlxalq standartlara tam uyğun şəkildə öz əksini tapmışdı. Konstitusiyanın 47-ci maddəsi hər kəsin fikir və

söz azadlığı hüququnu birmənalı şəkildə təsbit edirdi. Lakin mətbuatın fəaliyyəti üçün ən həlledici baza 50-ci maddə idi ki, bu da birbaşa məlumat azadlığına həsr olunmuşdu. Bu maddədə göstərilirdi ki, hər kəsin qanuni yolla istədiyi məlumatı axtarmaq, əldə etmək, ötürmək, hazırlamaq və yaymaq azadlığı vardır. Ən vacibi isə bu maddənin ikinci hissəsində dövlətin kütləvi informasiyanın azadlığına zəmanət verməsi və kütləvi informasiya vasitələrində dövlət senzurasının qadağan olunmasının ali qanun səviyyəsində elan edilməsi idi. Heydər Əliyev Konstitusiyada bu maddələrin yer almasına xüsusi diqqət yetirirdi. Çünki o bilirdi ki, gələcək onilliklərdə inkişaf edəcək qanunvericilik aktlarının, normativ-hüquqi sənədlərin hamısı məhz bu ali qanundan qidalanacaq. Konstitusiyada senzuranın qadağan olunması barədə müddəanın daxil edilməsi o dövr üçün inqilabi bir hadisə idi və beynəlxalq təşkilatlar tərəfindən Azərbaycanın demokratik inkişaf yolunu seçməsinin sarsılmaz sübutu kimi qiymətləndirildi. Bu addım hüquqi dövlətin nəzəri bünövrəsini təşkil edirdi, lakin onun praktikaya tətbiqi üçün daha qətiyyətli və ardıcıl əməli tədbirlər görülməli idi.

Bu istiqamətdə hüquqi dövlət quruculuğunda və mətbuat tarixində ən parlaq, ən həlledici dönüş nöqtəsi birmənalı olaraq 1998-ci il avqustun 6-dır. Həmin tarixdə Ümummilli Lider Heydər Əliyev Azərbaycanda söz, fikir və məlumat azadlığının təmin edilməsi sahəsində əlavə tədbirlər haqqında tarixi Fərman imzaladı. Bu fərmanla ölkədə mətbuat üzərində dövlət senzurasını həyata keçirən xüsusi idarə, el arasında Qlavlit kimi tanınan qurum ləğv edildi. Bu addımın siyasi, hüquqi və psixoloji çəkisi olduqca böyük idi. Təsəvvür etmək lazımdır ki, Azərbaycanda senzura institutu düz 70 il ərzində, yəni sovet dövründən bəri formalaşmış, insanların şüuruna və qələminə nəzarət edən amansız bir mexanizm idi. Senzura təkcə çap maşınlarının üzərində da-

yanmırdı, o həm də jurnalistlərin, ziyalıların beynində daxili bir qorxu qalası inşa etmişdi. Heydər Əliyev bu fərmanla tək bir inzibati qurumu ləğv etmədi, eyni zamanda cəmiyyətin düşüncə tərzini azad etdi, uzun illər davam edən qorxu sindromunu sındırdı. Senzuranın ləğvi onun güclü liderlik iradəsinin və özünəinamının təzahürü idi. Avtoritar liderlər tənqiddən qorxduqları üçün həmişə mətbuatı nəzarətdə saxlamağa çalışırlar. Lakin cəsəretli və uzaqgörən siyasətçi dərk edirdi ki, güclü və özünə güvənən hüquqi dövlət azad sözdən, sağlam tənqiddən qorxmamalıdır. O, dəfələrlə öz çıxışlarında qeyd edirdi ki, qəzetlərdə onun özü, siyasəti və dövlət məmur-ları haqqında yazılan kəskin, bəzən hətta qərəzli yazılara rəğmə, mətbuatın azad olması cəmiyyətin inkişafı üçün mütləq şərtidir. Bu fərmanın hüquqi dövlət quruculuğundakı ən mühüm nəticəsi ondan ibarət oldu ki, medianın fəaliyyəti tamamilə hüquqi müstəviyə keçdi. Əvvəllər bir yazının çap olunub-olunmamasına hansısa senzura məmuru öz subyektiv fikri ilə qərar verirdisə, senzuranın ləğvindən sonra jurnalistlər yalnız qanun və öz vicdanları qarşısında məsuliyyət daşımağa başladılar. Hər hansı bir mübahisə yarandıqda məsələ senzura komitələrində deyil, birbaşa məhkəmə zallarında, qanunun aliliyi prinsipi çərçivəsində həll olunmağa başladı.

Senzuranın ləğvi mühüm addım olsa da, yaranmış informasiya azadlığı mühitini tənzimləmək üçün beynəlxalq standartlara cavab verən dərin hüquqi tənzimləmə mexanizmlərinə ehtiyac var idi. Dövlət rəhbərinin birbaşa göstərişi ilə Azərbaycan parlamenti media və informasiya sahəsini tənzimləyən mütərəqqi qanunvericilik bazasının yaradılmasına başladı. Bu istiqamətdə qəbul edilən qanunlar ölkədə mətbuatın fəaliyyət qaydalarını müəyyənləşdirən əsas normativ sənədlər oldu. Bu qanunların hazırlanması prosesində Avropa Şurasının, ATƏT kimi beynəlxalq təşkilatların ekspert rəyləri nəzərə alınmış, köhnə və

məhdudlaşdırıcı sovet qanunvericilik ənənələrindən tamamilə imtina edilmişdir. Yeni qanunvericilik aktları senzuranın yolverilməzliyini bir daha təsdiq edir, jurnalistin məlumat əldə etmək hüququnu genişləndirir və dövlət orqanlarının informasiya sorğularına cavab verməsini hüquqi öhdəlik kimi müəyyən edirdi. Bütün bu hüquqi islahatlar dövlət idarəçiliyində sənədlərin şəffaflığının təmin edilməsinə xidmət edirdi. Mətbuat bu qanunları və normativ aktları sərbəst şəkildə əldə edərək təhlil etmək imkanı qazandı ki, bu da öz növbəsində dövlətin icraedici qolları üzərində effektiv nəzarət mexanizminin formalaşmasına şərait yaratdı. Jurnalistlər hüquqi dövlətin necə işlədiyini, hansı qanunlarda boşluqların olduğunu oxuculara çatdırmaq üçün bu açıq hüquqi mühitdən çox böyük peşəkarlıqla istifadə etməyə başladılar.

Heydər Əliyev pragmatik bir siyasətçi kimi çox yaxşı bilirdi ki, mətbuatın siyasi və hüquqi müstəqilliyi ancaq onun iqtisadi müstəqilliyi ilə təmin oluna bilər. Keçən əsrin doxsanıncı illərinin sonu və yeni minilliyin əvvəllərində Azərbaycanda müstəqil qəzetlərin ən böyük problemi maliyyə çatışmazlığı, kağız qiymətlərinin yüksək olması və çap xərclərinin ödənilməməsi nəticəsində yaranan böyük borclar idi. Əgər bir qəzet iqtisadi cəhətdən zəifdirsə, o istər-istəməz hər hansı bir oliqarxın, siyasi qruplaşmanın və ya korupsiyalasmış məmurun təsir dairəsinə düşmək təhlükəsi ilə üz-üzə qalır. Belə olan halda mətbuat ictimai maraqları deyil, himayədarının maraqlarını müdafiə edərək hüquqi dövlətin inkişafına zərbə vurmuş olur. Bunun qarşısını almaq və mətbuatın azad rəqabət mühitində yaşamasını təmin etmək məqsədilə ölkə rəhbərliyi bir sıra inqilabi iqtisadi qərarlar qəbul etdi. İki min birinci ilin dekabrında verilən sərəncamla kütləvi informasiya vasitələri əlavə dəyər vergisindən azad edildilər. Bu çox cəsarətli addım idi və o dövrdə dünyanın çox az ölkəsində rast gəlinən gü-

zəşt sayılırdı. Eyni zamanda mətbuat məhsullarının, o cümlədən qəzet kağızının ölkəyə gətirilməsinə görə alınan gömrük rüsumları tamamilə ləğv edildi. Daha bir tarixi addım isə müstəqil və müxalifət qəzetlərinin dövlətə məxsus olan nəşriyyata olan milyonlarla manat dəyərində borclarının dondurulması və daha sonra bütünlükdə güzəştə gedilməsi oldu. Dövlət başçısı hökumət qarşısında qəti tələb qoydu ki, iqtisadi çətinliklər səbəbindən heç bir qəzetin fəaliyyətinə məhdudiyyət qoyulmamalıdır. Bu iqtisadi sərbəstləşdirmə siyasəti medianı dövlətin diktəsindən qorumaqla yanaşı redaksiyaların öz daxili idarəetməsini qurmasına və rəqabətə davamlı informasiya məhsulları yaratmasına çox böyük kömək etdi. Bu addımlar bir daha sübut etdi ki, hüquqi dövlət yalnız qadağalar qoyan deyil, həm də fundamental azadlıqların inkişafı üçün əlverişli ekosistem və münbit iqtisadi şərait yaradan bir institutdur.

Hüquqi dövlət quruculuğunun ən vacib şərtlərindən biri icraedici hakimiyyət orqanlarının fəaliyyəti üzərində vətəndaş cəmiyyətinin və ictimaiyyətin fasiləsiz nəzarətinin olmasıdır. Məhz mətbuat bu nəzarətin əsas instrumenti, cəmiyyətin gözü və qulağı kimi qəbul edilirdi. O dövrün ən xarakterik cəhətlərindən biri o idi ki, Heydər Əliyev dövlət müşavirələrində, nazirlər kabinetinin iclaslarında tez-tez mətbuatda dərc olunan tənqidi məqalələrdən sitatlar gətirir, qaldırılan problemləri nazirlərin və icra başçılarının qarşısına birbaşa çıxarırdı. Dövlət başçısı məmurlara müraciətlə qəzetləri mütəmadi oxumağı, mətbuatdan qaçmamağı və orada yazılan tənqidlərə vaxtında, adekvat reaksiya verməyi tələb edirdi. Bu çağırış əslində avtoritar idarəetmə tərzinə öyrəşmiş bir çox sovet təfəkkürlü məmurlar üçün çox ciddi bir sarsıntı idi. Çünki uzun illər heç kimə hesabat verməyən bürokratik aparat artıq bir jurnalistin yazısına görə ən yüksək səviyyədə hesabat vermək məcburiyyətində qalırdı. Bu cür yanaşma hü-

quqi dövlətin bütün mexanizmlərini işə saldı. Əgər hər hansı bir rayonda insan hüquqları pozulurdusa, qanunsuz yolla torpaq sahələri satılırdısa və ya polis orqanlarında özbaşnalıq baş verirdisə, mətbuat bunu dərhal ictimailəşdirirdi. Dövlət rəhbəri isə bu məlumatlara əsaslanaraq müvafiq hüquq mühafizə orqanlarına dərhal araşdırma aparmaq barədə sərt göstərişlər verirdi. Nəticə etibarilə jurnalistika cəmiyyətdə qanunçuluğun bərpası üçün çox güclü bir katalizator rolunu oynamağa başladı. Qəzetlərin səhifələrində dərc edilən analitik araşdırmalar çox vaxt prokurorluq orqanlarının cinayət işi açması üçün birbaşa hüquqi əsas rolunu oynayır. Bu isə korrupsiyaya qarşı mübarizədə medianın gücünün dövlət tərəfindən çox etibarlı bir tərəfdaş kimi qəbul edilməsi demək idi.

Dövlət quruculuğu yalnız qurumlar vasitəsilə deyil, həm də şəxsi nümunələr və formalaşan siyasi mədəniyyət vasitəsilə inkişaf edir. Mətbuatla bağlı fəaliyyətdə ən diqqətçəkən məqamlardan biri nümayiş etdirilən yüksək siyasi dözümlülük və tolerantlıq idi. O dövrdə Azərbaycanda olduqca radikal müxalifət mətbuatı mövcud idi ki, bəzən jurnalistika etikasının bütün sərhədlərini aşaraq birbaşa dövlət başçısının şəxsiyyətinə yönəlik kəskin, bəzən isə açıq təhqiramiz yazılar dərc edirdilər. Bütün bunlara baxmayaraq dövlət rəhbəri həmin qəzetlərin bağlanması və ya jurnalistlərin həbsinə yönəlik sərt inzibati tədbirlərə deyil, hər zaman sivil dialoq yoluna üstünlük verirdi. Müntəzəm olaraq keçirilən geniş mətbuat konfransları, jurnalistlərlə saatlarla davam edən səmimi və bəzən gərgin polemikalar ölkədə tamamilə yeni bir siyasi dialoq mədəniyyətinin əsasını qoydu. O, iqtidaryönümlü mətbuatla yanaşı ən kəskin müxalifət qəzetlərinin baş redaktorları ilə şəxsən görüşür, onların fikirlərini diqqətlə dinləyir və verdikləri ən sərt sualları belə böyük təmkinlə, dərin məntiqlə cavablandırır. İki min birinci il dekabrın on səkkizində mətbuat rəh-

bərləri ilə keçirilən məşhur görüş bu gün də jurnalistika tarixində özünəməxsus xüsusi yer tutur. Həmin görüşdə qaldırılan onlarla problem bilavasitə yerində həllini tapmış, mətbuatın hüquqlarının daha da genişləndirilməsi ilə bağlı müvafiq fərman və sərəncamlar verilmişdi. Bu addımlar bütün hakimiyyət nümayəndələrinə, məhkəmə hakimlərinə, hüquq mühafizə orqanlarının rəhbərlərinə aydın bir mesaj verirdi ki, dövlət aparatında çalışan hər bir kəs tənqiddə dözümlü olmalı, jurnalistlərə təzyiq etməməli və ictimaiyyətə daim açıq olmalıdır. Siyasi plüralizmin bu cür ən yüksək səviyyədə nümayişi hüquqi dövlətin ən mühüm mədəni təməllərini günü-gündən daha da möhkəmləndirirdi.

Hüquqi dövlətin mühüm xüsusiyyətlərindən biri də dövlətin öz səlahiyyətlərinin müəyyən bir qismini könüllü olaraq vətəndaş cəmiyyəti institutlarına dövr etməsidir. Medianın fəaliyyətini tamamilə dövlət nəzarətindən çıxararaq ictimai nəzarət müstəvisinə keçirmək üçün peşəkar bir özünüidarəetmə orqanına böyük ehtiyac var idi. Məhz yaradılan bu demokratik mühitin nəticəsi və dövlət rəhbərinin tövsiyəsi olaraq jurnalistlərin iki min üçüncü ilin martında keçirilən birinci qurultayında Azərbaycan Mətbuat Şurası yaradıldı. Bu təsisatın yaradılması ilə medianın dövlət tərəfindən tənzimlənməsi praktikasına birdəfəlik son qoyuldu. Bundan sonra mətbuatla cəmiyyət, vətəndaşlarla jurnalistlər arasında yaranan mübahisələr məhkəmə salonlarından əvvəl məhz Mətbuat Şurası kimi peşəkar, ictimai bir təşkilat çərçivəsində, yəni medianın etik kodeksləri əsasında həll olunmağa başladı. Bu çox böyük bir hüquqi inkişaf göstəricisi idi. Dövlət açıq şəkildə sübut etdi ki, o medianın daxili işlərinə qarışmaqda qətiyyən maraqlı deyil, əksinə medianın öz-özünü tənzimləməsini, peşə etikasına əməl edilməsini bilavasitə jurnalistlərin öz ixtiyarına buraxır. Mətbuat Şurası vasitəsilə ictimai qınaq mexanizminin işə düşməsi jur-

nalistikada peşəkarlığı xeyli artırdı, şantaj və reket jurnalistikasına qarşı hüquqi deyil, sırf mənəvi və peşəkar mübarizə üsullarını formalaşdırdı.

Məsələnin digər vacib aspekti isə beynəlxalq münasibətlər və milli təhlükəsizlik amili ilə birbaşa bağlı idi. Azərbaycan ərazilərinin Ermənistan tərəfindən işğalı və bir milyondan artıq qaçqın və məcburi köçkünün üzləşdiyi humanitar fəlakət barədə beynəlxalq ictimaiyyətə həqiqətləri çatdırmaq üçün o dövrdə təkbəşinə dövlət mediasının imkanları kifayət qədər məhduddu idi. Qərbi dünyası çox vaxt sırf dövlət agentliklərinin yaydığı məlumatlara müəyyən mənada təbliğat kimi baxır və şübhə ilə yanaşırdı. Lakin müstəqil qəzetlərin, azad fəaliyyət göstərən jurnalistlərin hazırladıqları xəbərlər, obyektiv reportajlar xarici diplomatik korpuslar, beynəlxalq təşkilatlar və xarici media tərəfindən daha inandırıcı qəbul edilirdi. Ermənistanla aparılan amansız informasiya müharibəsində ən kəsərli silahın məhz daxildə azad çalışan, tənqidi düşünməyi bacaran jurnalistika olduğu hər kəsə aydın idi. Azərbaycanın demokratik imicinin formalaşmasında, beynəlxalq təşkilatlarda, xüsusilə də Avropa Şurasına qəbul prosesində ölkənin insan hüquqlarına və söz azadlığına dərin hörmət edən sivil bir dövlət kimi qəbul olunmasında mediaya verilən bu misilsiz azadlıqlar həlledici diplomatik argument kimi istifadə olunurdu. Dövlət beynəlxalq aləmə sübut edirdi ki, ağır müharibə şəraitində olmasına və torpaqlarının işğal altında qalmasına baxmayaraq o insan hüquqlarını və mətbuat azadlığını zərər qədər də məhduddlaşdırmır, əksinə bu hüquqları ardıcıl olaraq genişləndirir. Bu mövqe beynəlxalq hüquq sistemində və qlobal siyasi masada Azərbaycanın yerini köklü şəkildə möhkəmləndirir, xalqın haqq səsinə daha gur eşidilən edirdi.

Tarixə dönüb baxdıqda çox aydın şəkildə görmək olur ki, Heydər Əliyev hüquqi dövlət quruculuğu prosesində mətbuatdan qisməd-

dətli siyasi məqsədlər üçün deyil, gələcək onilliklərin cəmiyyət modelini, yəni informasiya cəmiyyətini formalaşdırmaq üçün uzunmüddətli strateji bir alət kimi istifadə edirdi. O özünün köklü fəlsəfi təfəkkürü ilə dərk edirdi ki, vətəndaşın azad düşünmə haqqı əlindən alınarsa, hər hansı bir dövlətin təməli heç vaxt sağlam və uzunömürlü ola bilməz. Onun hakimiyyəti illərində senzuranın ləğvi, iqtisadi asılılığın azaldılması, mütərəqqi qanunvericilik bazasının yaradılması, məlumat əldə etmək azadlığının konstitusion səviyyədə mütləq şəkildə qorunması və dövlət mətbuat münasibətlərinin avtoritar tabeçilikdən demokratik dialoq müstəvisinə gətirilməsi bütövlükdə müasir Azərbaycan mediasının fəaliyyət göstərdiyi fundamental arxitekturanı təşkil etdi. Bu gün Azərbaycan cəmiyyəti sürətli qloballaşma dövrünə qədəm qoyaraq tamamilə fərqli çağırışlarla, o cümlədən süni intellekt, rəqəmsal transformasiya, sosial media inqilabı və qlobal informasiya təhlükəsizliyi kimi yeniliklərlə üz-üzədir. Lakin ən qabaqcıl texnologiyalar və ən müasir platformalar belə təməl hüquqi prinsiplər, sağlam mənəvi bünövrə olmadan heç bir səmərə verə bilməz. Keçən əsrin doxsanıncı illərinin ən mürəkkəb siyasi şəraitində atılan bu qətiyyətli hüquqi və siyasi addımlar bütün dünyaya sübut etdi ki, söz və mətbuat azadlığı dövlətçiliyə qətiyyətli təhlükə deyil, tam əksinə dövləti korrupsiyadan, durğunluqdan və məhvedici tənəzzüldən qoruyan ən güclü immunitet sistemidir. Yüksək intellekt və böyük dövlətçilik təcrübəsi ilə yaradılmış bu nadir ənənə, eləcə də qoyulmuş bu sağlam bünövrə hüquqi dövlətin gələcək inkişafında vətəndaş cəmiyyəti ilə dövlət arasındakı inam körpüsünü daim ayaqda saxlayacaq ən böyük mənəvi, siyasi və hüquqi irs olaraq qalmaqdadır. Gələcək nəsillərin azad, plüralist və demokratik bir cəmiyyətdə yaşamasının ən böyük təminatı məhz bu tarixi dərsələrin unudulmaması və azad sözün daim uca tutulmasıdır.

Təranə AĞAMİRZƏYEVA (VƏKİLOVA),
Jurnalist

Müasir Azərbaycanda jurnalistika haqqında düşüncələrim

Qloballaşan dünyanın ən dinamik və eyni zamanda ən həssas sferalarından biri olan media məkanı, XXI əsrdə misilsiz bir transformasiya dövrünü yaşayır. Klassik qəzetçilik ənənələrindən rəqəmsal platformalara, birtərəfli informasiya ötürülməsindən interaktiv və çoxşaxəli kommunikasiyaya qədər uzanan bu yol, medianın cəmiyyətdəki rolunu kökündən dəyişib. Bu qlobal dəyişim küləkləri fonunda daim inkişaf edən, mürəkkəb geosiyasi kəsişmədə yerləşən və global siyasi arenada öz çəkisini durmadan artıran müasir Azərbaycanda jurnalistikanın necə qurulmalı olduğu sualı olduqca aktualdır. Bu sualın cavabı sadəcə texniki vasitələrin yenilənməsində deyil, bü-tövlükdə jurnalist təfəkkürünün, iqtisadi modellərin, etik standartların və informasiya emalı fəlsəfəsinin tamamilə yenidən inşa edilməsində gizlənir. Müasir Azərbaycan jurnalistikası artıq sadəcə hadisələri qeydə alan passiv bir güzgü deyil, cəmiyyətin intellektual inkişafını formalaşdıran, analitik dərinliyə malik və texnoloji cəhətdən tam təchiz olunmuş qüdrətli bir instituta çevrilməlidir.

Rəqəmsal İnqilab: Verilənlər Jurnalistikası və Süni İntellektin İnteqrasiyası

Ənənəvi reportyorluq dövrü öz yerini sürətlə verilənlər jurnalistikasına (data journalism) buraxır. Müasir Azərbaycanda peşəkar jurnalistika quruculuğunun təməl daşlarından biri birmənalı olaraq rəqəmsal texnologiyaların və "Big Data"-nın (böyük verilənlərin) dərin emalı olmalıdır. Artıq jurnalistin əsas silahı yalnız qələm və ya diktofon deyil, həm də mürəkkəb alqoritmlər və məlumat bazalarıdır. Qabaqcıl redaksiyalar öz işlərini tamamilə yeni texnoloji standartlar üzərində qurmalıdırlar.

Məlumdur ki, dövlət sənədlərinin, iqtisadi hesabatların və kütləvi informasiyanın həcmi hər saniyə artır. Bu nəhəng informasiya axınında hədəfə çatmaq üçün redaksiyalar avto-

matlaşdırılmış məlumat qəbulu və mürəkkəb normativ sənədlərin sistemli təhlili (regulatory analysis) metodlarını mənimsəməlidir. Gələcəyin redaksiyası öz daxili analitik sistemlərini qurarkən xüsusi məlumat mühəndisliyinə əsaslanmalıdır. Süni intellektin - məcazi mənada desək, yeni dövrün redaktə "beyni-nə" - ediləcək gələcək məlumat inyeksiyaları üçün məhz veb resurslardan HTML formatında məlumatların toplanması və onların ardınca olduqca vacib olan əllə təmizlənməsi (manual data cleaning) yanaşması müasir medianın dəqiqlik standartına çevrilməlidir. Yalnız bu cür vasvası və hibrid (texnologiya və insan intellekti) metodlarla təmizlənmiş, sistemləşdirilmiş məlumat bazaları sayəsində jurnalistlər mürəkkəb korrupsiya sxemlərini, gizli iqtisadi inhisarları və hüquqi boşluqları dəqiqliklə üzə çıxara bilərlər.

Siyasi və İqtisadi Analitika: Emosiyalardan Strateji Düşüncəyə Keçid

Azərbaycanın global mövqeyi, enerji təhlükəsizliyindəki rolu və regiondakı liderliyi mətbuatdan da adekvat intellektual səviyyə tələb edir. Bu gün müasir Azərbaycan jurnalistikası pafoslu, emosional şüarlardan və səthi təbliğatdan uzaqlaşmalıdır. Əvəzində peşəkar jurnalistika beynəlxalq strateji tərəfdaşlıqlar və dövlətlərarası global akademik əməkdaşlıqlar haqqında dolğun, təhlil-yönümlü məqalələrə fokuslanmalıdır.

Bir qəzet və ya xəbər portalı sadəcə hansısa beynəlxalq müqavilənin imzalanması faktını quru press-reviz kimi təqdim etməməlidir. Peşəkar jurnalist o müqavilənin geosiyasi pərdəarxasını, iqtisadi nəticələrini, regionun güc balansına təsirini və sadə vətəndaşın həyatında nəyi dəyişəcəyini arqumentlərlə, ekspert rəyləri ilə izah etməyə borcludur. Bu isə jurnalistlərdən geniş dünyagörüşü, beynəlxalq hüququ, makroiqtisadiyyatı və politologiyayı dərinlən bilməyi tələb edir. Xarici siyasət, hərbi strategiya və beynəlxalq təhsil əlaqələri üzrə ixtisaslaşmış təhlilçilərin yetişdirilməsi müasir medianın ən böyük prioritetlərindən biri olmalıdır.

İqtisadi Müstəqillik: Azad Sözü Təməl Şerti

Jurnalistikanın necə qurulmalı olduğu sualının ən həssas nöqtələrindən biri iqtisadi modeldir. Müstəqil iqtisadi dayaqları olmayan heç bir media orqanı obyektiv və qərəzsiz fəaliyyət göstərə bilməz. Müasir Azərbaycanda medianın sponsorlardan, müxtəlif oliqarxik qruplardan və ya sırf dövlət dotasiyalarından asılılığı minimuma

əndirilməlidir. Sağlam bir media ekosistemi üçün ən ideal ssenari oxucu (və ya izləyici) tərəfindən maliyyələşən modeldir.

Dünyanın qabaqcıl nəşrlərinin tətbiq etdiyi abunə (subscription) sistemləri, ödənişli məzmun (paywall) və kraudfanding (ictimai maliyyələşmə) modelləri Azərbaycanda da tədricən tətbiq olunmalıdır. İnsanlar keyfiyyətli, yoxlanılmış və onlara real fayda verən unikal məlumat üçün ödəniş etməyə alışmalıdırlar. Bunun üçün isə media mütləq şəkildə keyfiyyət ortaya qoymalıdır. "Klik-beyt" (clickbait) başlıqlarla, reyting xəterinə yayımlanan ucuz şou-biznes xəbərləri ilə bəlkə də qısa müddətli reklam gəlirləri əldə etmək olar, lakin bu yol medianın ictimai nüfuzunu məhv edir. Uzunmüddətli iqtisadi müstəqillik yalnız ictimai etimadın qazanılması və keyfiyyətli intellektual məhsulun satışı hesabına mümkündür.

Post-Həqiqət Dövründə Etika və Fakt-Yoxlama (Fact-Checking)

Biz hazırda post-həqiqət (post-truth) dövründə yaşayırıq. Sosial şəbəkələrin həyatımıza tam daxil olması ilə hər kəs bir növ "informasiya istehsalçısına" çevrilib. Lakin hər informasiya həqiqət deyil. Vətəndaş jurnalistikası (bloqerlər, sosial media fəalları) hadisələrin operativ çatdırılmasında mühüm rol oynasa da, peşəkar jurnalistika feyk xəbərlərin, dezinformasiyanın və manipulyasiyanın qarşısında ən güclü filtr, həqiqətin son instansiyası olmalıdır.

Müasir Azərbaycanda hər bir ciddi redaksiyanın daxilində peşəkar fakt-yoxlama (fact-checking) şöbələri qurulmalıdır. Bir xəbər yayılmazdan əvvəl onun mənbəyi ən azı üç fərqli istiqamətdən çarpaz yoxlanılmalı, vizual materialların (foto və videoların) orijinallığı xüsusi proqram təminatları vasitəsilə təsdiq edilməlidir. Xüsusilə də

böhran anlarında, müharibə və ya təbii fəlakət şəraitində yoxlanılmamış emosional məlumatların yayılması milli təhlükəsizliyə birbaşa təhdiddir. Jurnalistin etik kodeksi qanunlardan belə üstün tutulmalı, hər bir yazı şantaj, qarayaxma və sifarişli yazılardan qəti şəkildə uzaq duraraq öz peşə ləyaqətini qorumalıdır. Yadda saxlamaq lazımdır ki, jurnalistin itirə biləcəyi ən böyük sərvət oxucunun ona olan inamıdır.

İxtisaslaşmış Jurnalistika və Yeni Təhsil Paradıqması

Müasir mürəkkəb dünyada "hər şeydən yazan" universal jurnalist anlayışı artıq öz aktuallığını itirir. Bu gün cəmiyyətə ixtisaslaşmış kadrlar lazımdır. Bizə məhkəmə işlərinin və hüquqi sənədlərin anatomiyasını bilən hüquq jurnalistləri; kriptovalyuta bazarlarını, səhmləri və global iqtisadi böhranları təhlil edə bilən maliyyə jurnalistləri; iqlim dəyişikliyi, yaşıl enerjini və tibbi innovasiyaları anlayan elm jurnalistləri hava və su kimi lazımdır.

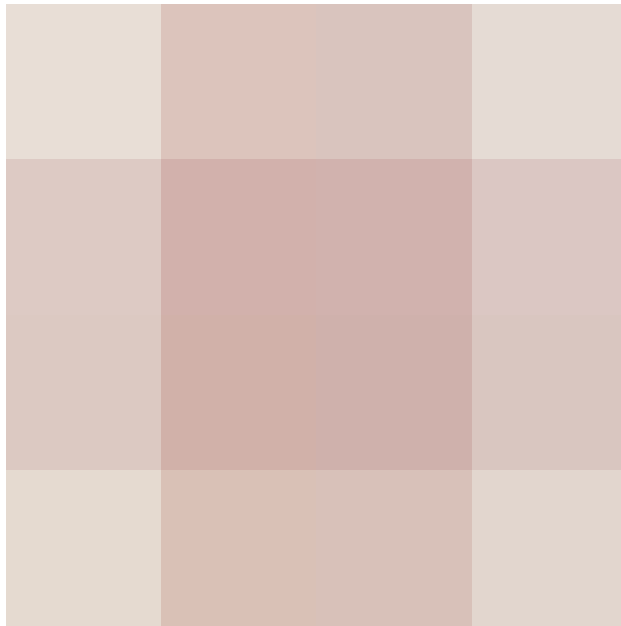
Bunun əsas yolu isə ali təhsil sisteminə köklü islahatlardan keçir. Universitetlərin jurnalistika fakültələri sadəcə qəzetin tarixini və nəzəri kommunikasiya fəlsəfəsini öyrətməklə kifayətlənməməlidir. Tələbələrə müasir OSINT (Açıq Mənbəli Kəşfiyyat) alətləri, proqramlaşdırma dillərinin əsasları (məsələn, məlumatların emalı üçün Python), statistika, kibertəhlükəsizlik və rəqəmsal izlərin axtarışı kimi praktiki fənlər tədris olunmalıdır. Akademik mühitlə real media sənayesi arasında uçurum aradan qaldırılmalı, tələbələr birbaşa müasir newsroom-larda (xəbər otaqlarında) təcrübə keçərək sənayenin nəbzini tutmalıdırlar. Təhsil sistemi gələcəyin jurnalistini bir fəhlə kimi deyil, medianın memarı kimi yetişdirməlidir.

Cəmiyyətin Güzgüsü və Dördüncü Hakimiyyət

Dövlət strukturlarının hesabatlılığının təmin edilməsində, korrupsiyaya qarşı mübarizədə və vətəndaş hüquqlarının qorunmasında medianın tənqidi rolu əvəzedilməzdir. Müasir Azərbaycan jurnalistikası dövlətlə vətəndaş arasında ən etibarlı körpü olmalıdır. O, məmurların fəaliyyətini işıqlandırarkən yaltaqlıqdan, problemləri tənqid edərkən isə dağıdıcı radikalizmdən qaçmalıdır. Konstruktiv, argumentləşdirilmiş və həll yollarını təklif edən tənqidi yanaşma - budur dördüncü hakimiyyətin əsl siması.

Müstəqil mətbuat dövlətin düşməni deyil, əksinə, onun ən böyük xilaskarı və müalicəvi həkimidir. Çünki yalnız azad mətbuat cəmiyyətin daxilində yığılıb qalan sosial narazılıqları, idarəetmədəki qüsurları və ədalətsizlikləri vaxtında aşkar edərək ictimailəşdirir, bununla da daha böyük böhranların qarşısını ala bilər. Müasir jurnalist, cəmiyyətin hüquqi şüurunu inkişaf etdirən bir maarifçi funksiyasını da öz üzərinə götürməlidir.

Nəticə olaraq, müasir Azərbaycanda jurnalistikanın gələcək memarlığı yüksək texnologiyaların, dərin spesifik elmi yanaşmaların və sarsılmaz mənəvi-etik prinsiplərin vəhdəti üzərində inşa edilməlidir. O, nəhəng rəqəmsal məlumat yığınlarını emal edərək süni intellektin imkanlarından faydalanan, global əlaqələri və akademik tərəfdaşlıqları dərin analitik zəkayla şərh edən, iqtisadi cəhətdən azad, lakin mənəvi cəhətdən xalqa tam bağlı olan bir sistem olmalıdır. Yalnız bu bünövrə üzərində qurulmuş media həm Azərbaycan dövlətinin suverenliyini informasiya cəbhəsində qoruya, həm də cəmiyyəti aydın, firavan və intellektual gələcəyə doğru aparacaq yolda bələdçilik edə bilər. Dərinləşən, ixtisaslaşan və texnologiyaları insan dəyərlərinə tabe edən jurnalistika müasir Azərbaycanın ən qüdrətli dayağı olacaqdır.

Azərbaycan Respublikası adından

Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 23-cü maddəsinin şərh edilməsinə dair

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI KONSTITUSIYA MƏHKƏMƏSİ PLENUMUNUN QƏRARI

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsinin Plenumu Fərhad Abdullayev (sədr), Sona Salmanova, Südəbə Həsənova (məruzəçi-hakim), Ceyhun Qaracayev, Rafael Qvaladze, Mahir Muradov, İsa Nəcəfov və Kamran Şəfiyevdən ibarət tərkibdə,

məhkəmə katibi Fəraid Əliyevin,

subyektlərin nümayəndələri Bakı şəhəri Xətai Rayon Məhkəməsinin hakimi Pərviz maraqlı Zamanlı və Azərbaycan Respublikası Milli Məclisi Aparatının İqtisadi qanunvericilik şöbəsinin baş məsləhətçisi Fərid Hacıyevin,

mütəxəssislər Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin hakimi Elşanə Vəliyeva və Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin hakimi İkrəm Şirinovun iştirakı ilə,

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 130-cu maddəsinin VI hissəsinə müvafiq olaraq xüsusi konstitusiya icraatı qaydasında açıq məhkəmə iclasında Bakı şəhəri Xətai Rayon Məhkəməsinin müraciəti əsasında Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 23-cü maddəsinin şərh edilməsinə dair konstitusiya işinə baxdı.

İş üzrə hakim S.Həsənovanın məruzəsini, maraqlı subyektlərin nümayəndələrinin və mütəxəssislərin çıxışlarını dinləyib, ekspertin rəyini nəzərdən keçirib, iş materiallarını araşdırıb müzakirə edərək, Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsinin Plenumu

M Ü Ə Y Y Ə N E T D İ :

Bakı şəhəri Xətai Rayon Məhkəməsi Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyaya Məhkəməsinə (bundan sonra - Konstitusiyaya Məhkəməsi) müraciət edərək Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin (bundan sonra - Mülki Məcəllə) 21.1 və 23-cü maddələrinin Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının (bundan sonra - Konstitusiyaya) 29-cu maddəsinin müddəaları baxımından şərh edilməsini xahiş etmişdir.

Müraciətdə şəxsin ölməsi nəticəsində onun bütün ailə üzvlərinin mənəvi zərərə görə kompensasiya almaq hüququnun olub-olmaması, belə halda daha kimlərin kompensasiya almaq hüququnun olması, eləcə də ölmüş şəxsin ailə üzvlərindən birinin mənəvi zərərə görə kompensasiya aldığı halda, digər ailə üzvlərinin kompensasiya tələblərinin hansı qaydada həll edilməli olması məsələlərinə aydınlıq gətirilməsinin zəruri olduğu qeyd edilmişdir. Həmçinin Konstitusiyanın 29-cu maddəsinin VII hissəsinə istinad edilərək, ailə üzvünün ölümü ilə əlaqədar mənəvi zərərin ödənilməsinə tələb etmək hüququnun vərəsəlik subyektləri ilə bağlılığının olub-olmasının müəyyənəşdirilməsi məsələsi də qaldırılmışdır.

Müraciətdə göstərilmişdir ki, Ə.Mirzəyeva həyat yoldaşı B.Mirzəyev Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Şirkətinin “Azəriqaz” İstehsalat Birliyinin (bundan sonra - “Azəriqaz” İB) Lənkəran Regional qaz istismarı idarəsinin Cəlilabad Xidmət Sahəsinin Təmir-Bərpa Xidmətində usta işləyən N.Həsənovun təqsiri üzündən 14 dekabr 2014-cü il tarixində evin hamam otağında qaz sızmasından yaranmış partlayış nəticəsində vəfat etdiyindən “Azəriqaz” İB-ə qarşı dəymiş mənəvi zərərə görə 900.000 manat məbləğində pulun tutulması tələbinə dair iddia ərizəsi ilə məhkəməyə müraciət etmişdir.

İddia ərizəsi onunla əsaslandırılmışdır ki, cavabdehin işçisinin hüquqazidd əməli nəticəsində Ə.Mirzəyevanın ailə başçısını itirməsi, stress, narahatlıq, mənəvi sarsıntı keçirməsi səbəbindən ona maddi və mənəvi zərər dəydiyindən pul təzminatı ödənilməlidir.

Müraciətə əlavə edilmiş hökmün surətindən görünür ki, cinayət işi üzrə zərərçəkmiş şəxsin hüquqi varisi qismində mərhum B.Mirzəyevin birinci nikahdan olan oğlu N.Mirzəyev tanınmışdır. Onun “Azəriqaz” İB-ə qarşı mənəvi zərərin ödənilməsi tələbinə dair iddiası Bakı şəhəri Xətai Rayon Məhkəməsinin 26 sentyabr 2017-ci il tarixli qətnaməsi ilə qismən təmin edilərək “Azəriqaz” İB-dən 20.000 manat məbləğində pulun tutulması qət edilmiş və qətnamə qanuni qüvvəyə minmişdir.

Müraciətdən Mülki Məcəllədə mənəvi zərərin ödənilməsi əsaslarını müəyyən edən hüquq normasının olmaması və məhkəmələrdə belə mübahisələrin həlli zamanı qeyri-müəyyənliyin yarandığını nəzərə alaraq vahid məhkəmə təcrübəsinin formalaşdırılması məqsədi ilə qaldırılan məsələ üzrə müvafiq şərhin verilməsinin zəruriliyi qənaətinə gəlmişdir.

Konstitusiyaya Məhkəməsinin Plenumu müraciətdə göstərilənlərlə bağlı aşağıdakıların qeyd olunmasını zəruri hesab edir.

Hüquqi dövlət üçün insan hüquq və azadlıqlarının layiqincə təmin edilməsi əsas göstərici amildir. Konstitusiyanın 12-ci maddəsi ilə insan və vətəndaş hüquqlarının və azadlıqlarının təmin edilməsi dövlətin ali məqsədi elan edilərək, hər kəsin həyat və sağlamlığının, şərəf və ləyaqətinin müdafiəsinə təminat verilir.

Konstitusiyanın 24-cü maddəsinə əsasən, insan ləyaqəti qorunur və ona hörmət edilir. Hər kəsin doğulduğu andan toxunulmaz, pozulmaz və ayrılmaz hüquqları və azadlıqları vardır. Hüquqlar və azadlıqlar hər kəsin cəmiyyət və başqa şəxslər qarşısında məsuliyyətini və vəzifələrini də əhatə edir. Hüquqlardan sui-istifadəyə yol verilmir.

Konstitusiyanın 26-cı maddəsinə görə, hər kəsin qanunla qadağan olunmayan üsul və vasitələrlə öz hüquqlarını və azadlıqlarını müdafiə etmək hüququ vardır. Dövlət hər kəsin hüquqlarının və azadlıqlarının müdafiəsinə təminat verir.

Konstitusiyanın 68-ci maddəsinin II hissəsi cinayət, habelə hakimiyyətdən sui-istifadə nə-

ticəsində zərər çəkmiş şəxsin hüquqlarının qanunla qorunmasını bəyan edir və zərər çəkmiş şəxsin ədalət mühakiməsinin həyata keçirilməsində iştirak etmək və ona vurulmuş zərərin ödənilməsinə tələb etmək hüququnu müəyyən edir. Həmin maddənin IV hissəsində qeyd edilir ki, dövlət, dövlət qulluqçuları ilə birlikdə, dövlət qulluqçularının qanuna zidd hərəkətləri və hərəkətsizliyi nəticəsində insan hüquq və azadlıqlarına dəymiş ziyana görə və onların təminatının pozulmasına görə mülki məsuliyyət daşıyır.

Konstitusiyanın bu norması insan hüquq və azadlıqlarının pozulduğu təqdirdə zərərçəkmiş şəxsə dəymiş ziyana görə kompensasiyanın ödənilməsinə ədalətli sayaraq bu öhdəliyin yerinə yetirilməsində dövlətin də məsuliyyətini müəyyən edir.

Mənəvi zərər insanın anadangəlmə və ya qanun əsasında ona mənsub olan şəxsi qeyri-əmlak xarakterli hüquq və azadlıqlarının, habelə əmlak hüquqlarının pozulması nəticəsində mənəvi sarsıntı və iztirab keçirməsini ifadə edir və yaxın şəxsin itirilməsi, fəal ictimai həyatın davam etdirilməsinin qeyri-mümkünlüyü, əmək qabiliyyətinin itirilməsi, ailə və şəxsi həyat sirrinin ictimailəşməsi, şərəf və ləyaqəti alçaldan məlumatların yayılması, müəyyən hüquq və azadlıqların qanunsuz məhdudlaşdırılması, fiziki əzab, sağlamlığa zərər vurulması və s. nəticəsində yarana bilər.

Mənəvi təzminat isə hüquqazidd əməl ilə zərərçəkənin mənəvi və ya fiziki bütövlüyünə edilən təcavüz nəticəsində meydana gələn ağrı və iztirabın, mənəvi sarsıntının unudulması, yaşama sevinci və arzusunun təkrar qazanılması, pozulan mənəvi tarazlığın yenidən bərpa edilməsi üçün bərabərləşdirmə vasitəsidir.

Mənəvi zərərin əvəzinin ödənilməsi tələbi maddi zərərin ödənilməsi tələbindən fərqləndirilməlidir. Maddi zərərin həcmi vurulmuş ziyanın həcmi ilə şərtlənsə də, mənəvi zərərin həcmi zərərçəkmiş şəxsin mülahizəsinə əsasən iddiada müəyyən edilir və məhkəmələr tərəfindən mənəvi zərərin həcmi (miqdarı) əda-

lətlilik və mütənasiblik meyarları baxımından qiymətləndirilməlidir.

Belə ki, Mülki Məcəllənin 21-ci maddəsinə müvafiq olaraq, zərərin əvəzinin ödənilməsinə tələb etmək hüququna malik olan şəxs ona vurulmuş zərərin əvəzinin tam ödənilməsinə tələb edə bilər, bu şərtlə ki, qanunda və ya müqavilədə zərərin əvəzinin daha az miqdarda ödənilməsi nəzərdə tutulmasın. Zərər dedikdə, hüququ pozulmuş şəxsin pozulmuş hüququnu bərpa etmək üçün çəkdiyi və ya çəkməli olduğu xərclər, əmlakından məhrum olması və ya əmlakının zədələnməsi (real zərər), habelə hüququ pozulmasaydı, həmin şəxsin adi mülki dövriyyə şəraitində əldə edəcəyi gəlirlər (əldən çıxmış fayda) başa düşülür.

Həmin Məcəllənin 23-cü maddəsinə uyğun olaraq, fiziki şəxs onun şərəfini, ləyaqətini və ya işgüzar nüfuzunu ləkələyən, şəxsi və ailə həyatının sirrini və ya şəxsi və ailə toxunulmazlığını pozan məlumatların məhkəmə qaydasında təkzib olunmasını tələb edə bilər, bu şərtlə ki, həmin məlumatları yaymış şəxs onların həqiqətə uyğun olduğunu sübuta yetirməsin. Faktiki məlumatlar natamam dərc edildikdə də, əgər bununla şəxsin şərəfinə, ləyaqətinə və ya işgüzar nüfuzuna toxunulursa, eyni qayda tətbiq edilir. Marağı olan şəxslərin tələbi ilə fiziki şəxsin şərəf və ləyaqətinin müdafiəsinə onun ölümündən sonra da yol verilir. Əgər fiziki şəxsin şərəfini, ləyaqətini, işgüzar nüfuzunu ləkələyən və ya şəxsi və ailə həyatının sirrinə qəsd edən məlumatlar kütləvi informasiya vasitələrində yayılmışdırsa, həmin kütləvi informasiya vasitələrində də təkzib edilməlidir. Əgər göstərilən məlumatlar rəsmi sənədə daxil edilmişdirsə, həmin sənəd dəyişdirilməli və bu barədə marağı olan şəxslərə məlumat verilməlidir. Digər hallarda təkzib qaydasını məhkəmə müəyyənləşdirir. Kütləvi informasiya vasitələrində hüquqlarına və ya qanunla qorunan mənafelərinə toxunan məlumatlar dərc edilmiş fiziki şəxsin həmin kütləvi informasiya vasitələrində öz cavabının dərc edilməsi hüququ vardır. Şərəfini, ləyaqətini və ya

işgüzar nüfuzunu ləkələyən məlumatlar yayılmış fiziki şəxsin həmin məlumatların təkzibi ilə yanaşı, onların yayılması nəticəsində vurulmuş zərərin əvəzinin ödənilməsinə tələb etmək hüququ vardır. Əgər fiziki şəxsin şərəfini, ləyaqətini və ya işgüzar nüfuzunu ləkələyən məlumatları yaymış şəxsi müəyyənləşdirmək mümkün deyildirsə, barəsində bu cür məlumatlar yayılmış şəxsin ixtiyarı var ki, həmin məlumatların həqiqətə uyğun olmayan məlumatlar sayılmasını tələb etsin. Bu maddənin fiziki şəxsin işgüzar nüfuzunun müdafiəsinə dair qaydaları müvafiq olaraq hüquqi şəxsin işgüzar nüfuzunun müdafiəsinə də tətbiq edilir.

Mülki Məcəllənin mülki hüquq pozuntusunun anlayışını müəyyən edən 1096-cı maddəsinə əsasən, mülki hüquq pozuntusu (delikt) hüquqla və ya qanunla müdafiə edilən başqa şəxsə (zərərçəkənə) birbaşa ziyan və ya zərər vurulmasına gətirib çıxaran təqsirli, hüquqa zidd (mülki qanunvericiliyin normalarını pozan) əməldir (hərəkət və ya hərəkətsizlikdir). Delikt törətmiş şəxs mülki hüquq məsuliyyəti daşıyır.

Mülki Məcəllənin 1097.1 və 1097.3-cü maddələrinə görə, mülki hüquq pozuntusu (delikt) nəticəsində fiziki şəxsin şəxsiyyətinə və ya əmlakına vurulmuş zərərin, habelə hüquqi şəxsin əmlakına və işgüzar nüfuzuna vurulmuş zərərin əvəzi zərərvuran tərəfindən tam həcmdə ödənilməlidir. Qanunla zərərin əvəzinə ödəmək vəzifəsi zərəri vurmayan şəxsin öhdəsinə qoyula bilər. Qanunla zərərvuranın təqsiri olmadıqda da (obyektiv surətdə hüquqazidd əməl üçün) zərərin əvəzinin ödənilməsi nəzərdə tutula bilər.

Məcəllənin 1099-cu maddəsinə müvafiq olaraq, hüquqi və ya fiziki şəxs öz işçisinin törətdiyi mülki hüquq pozuntusu (delikt) üçün məsuliyyət daşıyır və əmək (qulluq, mənsəb) vəzifələrinin icrası zamanı işçisinin vurduğu zərərin əvəzinə ödəməlidir. Bu Məcəllənin 59-cu fəslində nəzərdə tutulan qaydalara tətbiqən, işçi əmək müqaviləsi əsasında iş görən fiziki şəxsdir, habelə mülki hüquq müqaviləsi üzrə iş görən fiziki şəxsdir, bir şərtlə ki, bu zaman o,

müvafiq hüquqi və ya fiziki şəxsin tapşırığı ilə və işlərin təhlükəsiz aparılmasına onun nəzarəti altında fəaliyyət göstərsin və ya fəaliyyət göstərməli olsun.

Göründüyü kimi, mülki qanunvericiliyin qeyd edilən normaları ilə hüquqazidd hərəkət nəticəsində vurulmuş zərəre görə mülki məsuliyyət müəyyən edilmişdir. Mülki Məcəllənin 21-ci maddəsi ilə isə hüquqazidd əməl nəticəsində yaranan maddi zərərin əvəzinin ödənilməsinə tələb etmək hüququ yaranırsa, həmin Məcəllənin 23-cü maddəsinə uyğun olaraq şəxs mənəvi zərərin ödənilməsinə tələb edə bilər.

Qeyd edilməlidir ki, mülki qanunvericilikdə şəxsin ölümü və ya sağlamlığına zərər yetirilməsi ilə əlaqədar mənəvi zərərin ödənilməsi əsaslarını müəyyən edən konkret hüquq normasının nəzərdə tutulmaması bu barədə iddia tələbinin rədd edilməsi üçün əsas ola bilməz və belə tələb Mülki Məcəllənin 23-cü maddəsinə əsaslanmaqla mənəvi zərərin ödənilməsi qaydasında irəli sürülə bilər.

Mülki Məcəllənin 14-cü maddəsinə əsasən, mülki hüquqlar və vəzifələr mülki qanunvericilikdə nəzərdə tutulan əsaslardan, habelə fiziki və hüquqi şəxslərin qanunvericilikdə nəzərdə tutulması da, mülki qanunvericiliyin prinsiplərinə görə mülki hüquqlar və vəzifələr doğuran hərəkətlərindən əmələ gəlir. Başqa şəxsə zərər vurulması həmin maddə ilə hüquq və vəzifə doğuran əsas kimi nəzərdə tutulmuşdur (Mülki Məcəllənin 14.2.6-cı maddəsi). Bu hüquq normasındakı “qanunvericilikdə nəzərdə tutulması da” ifadəsi isə bilavasitə Məcəllə ilə nəzərdə tutulmayan hallarda belə mənəvi zərərin ödənilməsi ilə bağlı tələbin irəli sürülməsi üçün əsas yaradır.

Qeyd edilməlidir ki, qanunverici bəzi hallarda mənəvi ziyanın ödənilməsinə xüsusi sahəvi qanunlarda nəzərdə tutur. Belə ki, “İstehlakçıların hüquqlarının müdafiəsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 12-ci maddəsi istehlakçıların bu Qanunda nəzərdə tutulan hüquqlarının istehsalçı (icraçı, satıcı) tərəfindən pozulduğu halda istehlakçıya dəyən mənəvi

vi ziyanın günahkar tərəfindən ödənilməsinə nəzərdə tutur. Ödənilən ziyanın dəyəri, qanunla başqa hal nəzərdə tutulmayıbsa, məhkəmə tərəfindən müəyyən edilir. Azərbaycan Respublikası Ailə Məcəlləsinin 28.6-cı maddəsinə uyğun olaraq, nikahın etibarsız sayılması nəticəsində, ər (arvad) ona vurulmuş maddi və ya mənəvi ziyanın mülki qanunvericiliklə nəzərdə tutulmuş qaydalar üzrə ödənilməsinə tələb edə bilər. “Turizm haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 6-cı maddəsinə əsasən, turist turizm məhsulunun pərakəndə alqı-satqı müqaviləsi şərtlərinin turoperator və ya turaqent tərəfindən yerinə yetirilmədiyi hallarda ona dəymiş maddi və mənəvi zərərlərin əvəzinin Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyi ilə müəyyən olunmuş qaydada ödənilməsinə tələb etmək hüququna malikdir. Lakin ictimai münasibətlərin çoxaspektliyi və zaman ilə bu münasibətlərin daha da mürəkkəbləşdiyi nəzərə alınarsa, mənəvi zərər yetirilə biləcək ictimai münasibətlərin dairəsinin və kompensasiyanın ödənilməsi əsaslarının qanunvericilik ilə tam əhatə olunması qeyri-mümkündür.

Konstitusiyaya Məhkəməsi Plenumunun “Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 21 və 23-cü maddələrinin şərh edilməsinə dair” 2002-ci il 31 may tarixli Qərarında göstərilmişdir ki, mənəvi zərər adətən vətəndaşların şəxsi qeyri-əmlak hüquqlarının pozulması nəticəsində əmələ gəlir. Mənəvi zərər qeyri-əmlak zərəri olmaqla, iqtisadi məzmun və dəyər kəsb etməyən hüquq pozuntusudur. Belə zərər vətəndaşa anadangəlmə və ya qanun əsasında ona məxsus olan qeyri-maddi nemətlərə aid (şərəf, ləyaqət, işgüzar nüfuz, şəxsi ailə sirri, hərəkət etmək azadlığı, yaşayış yeri seçmə, ad hüququ, müəlliflik hüququ, sair şəxsi qeyri-əmlak hüquqlar və digər maddi nemətlər) hüquqlarını pozmaqla fiziki şəxsə mənəvi sarsıntı, izzətsizlik verir. Mənəvi zərər bilavasitə zərər vuran şəxsin hərəkətlərindən sonra zərərçəkmişin şüuruna təsir göstərməklə mənfi psixoloji reaksiyaya səbəb olur. Mənəvi zərər fərdin hüquqlarının pozulmasının müstəqil nəticəsidir. O, həm vurulmuş əmlak zərəri ilə birlikdə,

həm də əmlak zərəri vurulmadığı hallarda kompensasiya edilir.

Şəxsin yaxınlarının, o cümlədən ailə üzvlərinin ölməsi və ya sağlamlığına zərər vurulması halında mənəvi zərərə görə ödənilən təminat şəxsin keçirdiyi sarsıntı və izzətsizliyin müəyyən dərəcədə yumşaldılmasına, pozulan mənəvi tarazlığın bərpa edilməsinə yönəlmiş olur. Belə halda zərərçəkmiş şəxsi müəyyən miqdarda təminat ilə təmin etməklə yaxınının itirilməsi nəticəsində keçirdiyi sarsıntı və izzətsizliyin unudurulması, yaşama sevincindəki azalma və mənəvi hüursuzluğun aradan qaldırılması məqsədi ilə ona mənəvi cəhətdən dəstək olunmasına xidmət edilmiş olur.

Nəzərə alınmalıdır ki, mənəvi təminat tələbi vəərəsəliklə əlaqəli deyil. Belə ki, mənəvi təminat tələbi ilə çıxış edən iddiaçı ölənlə şəxsin vəərəsəsi olsa da, onların ölümdən əvvəl emosional yaxınlığı olmadığı, iddiaçı şəxsin ölməsi ilə əlaqədar ağrı və kədər hissi və ya mənəvi sarsıntı keçirmədiyi təqdirdə onun mənəvi təminat almaq tələbi də istisna edilir.

Mənəvi təminatı tələb etmək hüququ olan şəxslərin dairəsinə gəlincə isə qeyd edilməlidir ki, bu hüquqa ölənlə və ya sağlamlığına zərər vurulan şəxsin yaxınları malik ola bilər. Şəxsin “yaxını” dedikdə onun məhz ailə hüququ çərçivəsində qohumu deyil, ölmüş və ya sağlamlığına zərər vurulmuş şəxslə xüsusi bağlılığı ilə səciyyələnən, səmimi münasibətinin və mənəvi yaxınlığının olduğu, həyatında mühüm yer tutan, uzun müddət birgə yaşadığı və birgə təsərrüfat apardığı, ölümündən və ya sağlamlığına vurulan zərər nəticəsində həyat şəraiti dəyişmiş, həqiqətən mənəvi sarsıntı, əzab və izzətsizlik keçirmiş insan nəzərdə tutulur.

Məhkəmələr mənəvi zərərə görə təminat müəyyən edərkən hər baxılan iş üzrə sosial, psixoloji və iqtisadi qiymətləndirməni mütənəsbilik və ədalətlik prinsipləri əsasında aparmalıdır.

Mənəvi təminatın həcmi (miqdarı, məbləği) müəyyən edilərkən iddia irəli sürən insanla ölənlə və ya sağlamlığına zərər vurulmuş şəxs

arasındakı şəfqət və mənəvi bağlılığının möhkəmliyi, keçirilmiş iztirabın və sarsıntının dərəcəsi, onların birlikdə və ya ayrı yaşamaları, ər-arvad olduqları təqdirdə, həmçinin evlilik həyatının müddəti və s. amillər nəzərə alınmalıdır.

Ana və atanın uşaqlarının, nənə və babanın nəvələrinin ölümü və ya sağlamlığına zərər vurulması səbəbi ilə mənəvi təzminat tələblərində zərərçəkmişin tək uşaq (nəvə) olması, valideynlərin yenidən uşaq dünyaya gətirəcək yaşda olub-olmamaları kimi amillər də diqqətə alınmalıdır. Uşaqların ana və atalarının ölümü və ya sağlamlığına zərər vurulması səbəbi ilə mənəvi təzminat tələblərində onların ata və analarına möhtac yaşda olmaları, fiziki və ya əqli məhdudiyyətli olmaları əsas götürülməlidir. Hüquqazidd hərəkətdən zərərçəkmiş qardaş və ya bacıların mənəvi təzminat tələbinə baxılarkən onlar arasında doğmalılıq və sevgi hisslərinin, mütəmadi və sıx ünsiyyətlərinin olub-olmaması kimi məqamlar nəzərdən keçirilməlidir.

Həmçinin qeyd etmək lazımdır ki, həqiqətən mənəvi sarsıntı keçirmiş hər bir şəxs keçirdiyi mənəvi iztirabın və zərərçəkmişlə yaxınlıq dərəcəsinə müvafiq olaraq digər iddiaçılarla birgə və ya ayrı-ayrılıqda təzminat almaq hüququna malikdir. Yəni bu halda təzminat hər bir iddiaçıya ayrı-ayrılıqda da müəyyən edilə bilər.

Əlavə olaraq qeyd edilməlidir ki, öləninin yaxınının mənəvi təzminat tələbi ailə başçısını itirməyə görə zərərin əvəzi tələbi ilə eyniləşdirilməməlidir. Belə ki, Mülki Məcəllənin 1121-ci maddəsi ilə tənzimlənən ailə başçısının ölümü nəticəsində zərər çəkmiş şəxslərə zərərin əvəzinin ödənilməsi məhz maddi zərərin qarşılanması məqsədli olub müvəqqəti əvəzləşdirici xarakter daşıyır. Həmin Məcəllənin 1122.1-ci maddəsinə əsasən, ailə başçısının itirilməsi ilə əlaqədar zərərin əvəzinin ödənilməsinə hüququ çatan şəxslərə zərərin əvəzi öləninin bu Məcəllənin 1119-cu maddəsinin qaydalarına əsasən müəyyənləşdirilmiş qazancının (gəlirinin) o hissəsi miqdarında ödəni-

lir ki, həmin hissəni onlar öləninin sağlığında öz dolanacaqları üçün alırdılar və ya almaq hüququna malik idilər. Həmin şəxslərə ödənilən zərərin əvəzi müəyyənləşdirilərkən öləninin gəlirinin tərkibinə qazanc (gəlir) ilə yanaşı onun sağlığında aldığı pensiya və digər bu cür ödəncilər də daxil edilir.

İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsi (bundan sonra - Avropa Məhkəməsi) "İnsan hüquqlarının və əsas azadlıqların müdafiəsi haqqında" Konvensiyanın 41-ci maddəsinə, habelə digər normalarına əsaslanaraq mənəvi zərərin müəyyən edilməsinə dair müvafiq təcrübə formalaşdırmışdır.

Avropa Məhkəməsi mənəvi zərəri "nigarançılıq, ruhi sarsıntı və iztirab", "həyəcan, acizlik və sarsıntı", "məyusluq, ədalətsizlik hissi və uzunmüddətli qeyri-müəyyənlik" kimi səciyyələndirmişdir (Luluyev və digərləri Rusiyaya qarşı iş üzrə 2006-cı il 9 noyabr tarixli,

Pelipenko Rusiyaya qarşı iş üzrə 2014-cü il 16 yanvar tarixli, Şiborş və Kuzmina Rusiyaya qarşı iş üzrə 2014-cü il 16 yanvar tarixli Qərarlar).

Avropa Məhkəməsi Varnava və digərləri Türkiyəyə qarşı iş üzrə 2009-cu il 18 sentyabr tarixli Qərarında mənəvi zərəri şəxsin fiziki və ya psixoloji ağrı və əzabı, sıxıntı, narahatlıq, məyusluq, ədalətsizlik və ya alçalma hissi, uzun müddət davam edən qeyri-müəyyənlik, həyatın pozulması və ya real imkansızlıqdan əziyyət çəkən vəziyyəti kimi müəyyən etmiş və qeyd etmişdir ki, maddi zərərin müəyyən edilməsi zamanı məhkəmənin əsaslandığı obyektiv hallardan fərqli olaraq, mənəvi zərərin müəyyən edilməsində subyektiv və hissi ünsürlərə əsaslanaraq qərar qəbul edildiyindən məhkəmə təcrübəsi baxımından nəzərə alınmalı olan ümumi qiymətləndirmə meyarlarının müəyyən edilməsi vacibdir. Mənəvi zərər müəyyən edildikdə məhkəmələr tərəfindən hüquqazidd əməlin növü, dərəcəsi, şiddəti, davam etdiyi müddət nəzərə alınmalıdır. Bu zaman hüquqazidd hərəkətin hansı şəraitdə, mühtidə baş verməsinin müəyyən edilməsi də zəruridir.

Avropa Məhkəməsinin yuxarıda qeyd olunan Luluyev və digərləri Rusiyaya qarşı iş üzrə Qərarında, həmçinin göstərilmişdir ki, şəxslərin mənəvi iztirablarının dərəcəsinin müəyyən edilməsi üçün qohumluq əlaqələrinin yaxınlıq dərəcəsi, qohumluq münasibətlərinin spesifikasiyası, qohumun hadisənin şahidi olub-olmaması və s. faktorların müəyyən edilməsi əhəmiyyət kəsb edir.

Avropa Məhkəməsi Maksimov Rusiyaya qarşı iş üzrə 2010-cu il 18 mart tarixli Qərarında qeyd etmişdir ki, kompensasiyanın hesablanması qaydası mürəkkəbdir. Fiziki və ya mənəvi iztirablara dair işlərə baxılarkən bu proses daha da çətinləşir. Ağrı və əzab, fiziki narahatlıq və əqli sıxıntı və iztirabın pul ilə ölçülə biləcəyi standart mövcud deyildir. Məhkəmələr dəymiş mənəvi zərərə görə ərizəçiyə təyin etdiyi kompensasiyanın həcmi qərarlarında kifayət qədər əsaslandırılmalıdırlar. Əsaslandırmanın olmaması ərizəçiyə qeyri-mütənasib, az kompensasiyanın təyin edilməsi, pozuntunun adekvat və effektiv şəkildə aradan qaldırılması prinsipinə uyğun olmayaraq həll edilməsi ilə nəticələnə bilər.

“Mənəvi zərərin ödənilməsi barədə qanunvericiliyin məhkəmələr tərəfindən tətbiqi təcürbəsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi Plenumunun 2008-ci il 3 noyabr tarixli qərarının 8-ci bəndinə əsasən, məhkəmə mənəvi zərərin ödənilməsi barədə tələblərə baxdıqda məsuliyyətin yaranması əsaslarını müəyyən etməklə bərabər zərərçəkənin mənəvi sarsıntı və iztirablara məruz qalmasının nədə ifadə olunmasını, bunların hansı şəraitdə və hansı hərəkət (hərəkətsizlik) nəticəsində baş verməsini, zərərverən şəxsin təqsirini, zərərçəkən şəxsin hansı mənəvi sarsıntı və iztirablar keçirməsini, zərərçəkənin bunları hansı məbləğdə və sair maddi formada qiymətləndirməsini aydınlaşdırmağa borcludur.

Xüsusi risk qrupuna aid olan peşə sahibləri tərəfindən vurulmuş zərərə görə məsuliyyət

məsələsi ilə bağlı vurğulanmalıdır ki, qeyd edilən şəxslər yalnız təqsirli şəkildə vurulan zərərə görə məsuliyyət daşıyırlar. Xüsusi risk qrupuna daxil olan peşə sahibi kimi həkimləri qeyd etmək olar. Həkim, tibb mərkəzi, xəstəxana və başqaları düzgün qoyulmayan diaqnoz, xətalı müalicə və müdaxilədən məsuliyyət daşıyırlar. Lakin edilən bütün prosedurlar tibb elminin ümumi qəbul olunan “tibbi standartlarına” uyğun xüsusi diqqət və lazımi tədbirlər çərçivəsində edildiyi halda vurulmuş zərərə görə məsuliyyət istisna edilir. Yəni tibbi müdaxilə zamanı əvvəlcədən gözlənilməyən, gözlənilsə də qarşısının alınması mümkün olmayan zərər həkimin və ya tibb müəssisəsinin biliyi, bacarığı və imkanları xaricində olan bir səbəbdən qaynaqlanan nəticədir. Bu mənada həkimin tibbi baxımdan qəbul etdiyi normal risk çərçivəsində hərəkət edərək lazımi diqqət və qayğı göstərməsinə baxmayaraq ortaya çıxan arzu olunmayan nəticədən qanuni olaraq məsuliyyət daşımayacağı qəbul edilir.

Beləliklə, mənəvi zərərin vurulmasının sübut edilməsinin kifayət qədər mürəkkəb olması mübahisəsizdir. Bu növ iddialarda şəxs maddi deyil, mənəvi aləmində, şüurunda baş vermiş mənfi halları, sarsıntıyı, yaşamaq eşqinin azalmasını və s. məhkəmə qarşısında sübut etməlidir.

Bu baxımdan Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu hesab edir ki, məhkəmədə mənəvi zərərlə bağlı işə baxılarkən zərərçəkmiş şəxsin mənəvi və fiziki iztirablar keçirməsi ilə əlaqədar zərərin hansı şəraitdə və hansı hərəkət (hərəkətsizlik) nəticəsində vurulması, zərərverənin təqsirinin dərəcəsi və mübahisənin həlli üçün əhəmiyyət kəsb edən digər hallar ətraflı araşdırılaraq müəyyən edilməlidir. Vurulmuş mənəvi zərərə görə təzminatın məbləğinin hesablanması zamanı məhkəmələr cavabdehin maddi durumunu nəzərə almalıdır. Həmçinin məhkəmələr tərəfindən nəzərə alınmalıdır ki, şəxsin ölümü və ya sağlamlığına vurulmuş zərər təkcə qohumlarının deyil, həm də onun

dostlarının, tanışlarının da mənəvi sarsıntı, məyusluq hissləri keçirməsinə səbəb ola bilər. Lakin məhkəmələr hüquq pozuntusu nəticəsində yaranan mənəvi zərərə görə şəxsin məsuliyyətini müəyyən edərkən güclü emosional hisslərlə ağır mənəvi sarsıntı və iztirab hisslərini fərqləndirməlidirlər.

Bununla yanaşı Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu qeyd etməyi zəruri hesab edir ki, hüquqazidd hərəkətlər nəticəsində dəymiş mənəvi zərərin ödənilməsinin şərtləri və ölmüş və ya sağlamlığına zərər vurulmuş şəxsin bu zərəərə görə təzminat almaq hüququ olan yaxınlarının dairəsi qanunvericilik qaydasında dəqiq müəyyənləşdirilə bilər.

Göstərilənlərə əsasən Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu aşağıdakı nəticələrə gəlir:

- Mülki Məcəllənin 23-cü maddəsi şəxsin hüquqazidd hərəkətlər nəticəsində öldüyü və ya sağlamlığına zərər vurulduğu halda onun yaxınlarının, o cümlədən ailə üzvlərinin keçirdikləri mənəvi sarsıntı və iztiraba görə təzminat almaq hüququnu ehtiva edir;

- ölmüş və ya sağlamlığına zərər vurulmuş şəxsin yaxınları, o cümlədən ailə üzvləri ke-

çirdikləri mənəvi sarsıntı və iztirabın dərəcəsinə, zərərçəkmiş şəxsə yaxınlıq dərəcəsinə və s. amillərə müvafiq olaraq birgə və ya ayrı-ayrılıqda təzminat almaq hüququna malikdirlər;

- ölmüş və ya sağlamlığına zərər vurulmuş şəxsin yaxınlarından, o cümlədən ailə üzvlərindən birinin mənəvi zərəərə görə təzminat almış olduğu halda, digərlərinin təzminat tələbi bu Qərarın təsviri-əsaslandırıcı hissəsində göstərilən mütənasiblik və ədalətlik meyarlarına uyğun olaraq işə baxan məhkəmə tərəfindən həll edilməlidir;- məhkəmələr tərəfindən mənəvi zərəərə görə təzminatın miqdarı müəyyən edilərkən hüquqazidd əməlin növü, dərəcəsi, davam etdiyi müddət, hansı şəraitdə, mühitdə baş verməsi və digər amillər nəzərə alınmalıdır.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 130-cu maddəsinin VI hissəsini, "Konstitusiya Məhkəməsi haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun 60, 62, 63, 65-67 və 69-cu maddələrini rəhbər tutaraq, Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu

QƏRARA ALDI:

1. Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 23-cü maddəsi şəxsin hüquqazidd hərəkətlər nəticəsində öldüyü və ya sağlamlığına zərər vurulduğu halda onun yaxınlarının, o cümlədən ailə üzvlərinin keçirdikləri mənəvi sarsıntı və iztiraba görə təzminat almaq hüququnu ehtiva edir.
2. Ölmüş və ya sağlamlığına zərər vurulmuş şəxsin yaxınları, o cümlədən ailə üzvləri keçirdikləri mənəvi sarsıntı və iztirabın dərəcəsinə, zərərçəkmiş şəxsə yaxınlıq dərəcəsinə və s. amillərə müvafiq olaraq birgə və ya ayrı-ayrılıqda təzminat almaq hüququna malikdirlər.
3. Ölmüş və ya sağlamlığına zərər vurulmuş şəxsin yaxınlarından, o cümlədən ailə üzvlərindən birinin mənəvi zərəərə görə təzminat almış olduğu halda, digərlərinin təzminat tələbi bu Qərarın təsviri-əsaslandırıcı

hissəsində göstərilən mütənasiblik və ədalətlik meyarlarına uyğun olaraq işə baxan məhkəmə tərəfindən həll edilməlidir.

4. Məhkəmələr tərəfindən mənəvi zərəərə görə təzminatın miqdarı müəyyən edilərkən hüquqazidd əməlin növü, dərəcəsi, davam etdiyi müddət, hansı şəraitdə, mühitdə baş verməsi və digər amillər nəzərə alınmalıdır.
5. Qərar dərc edildiyi gündən qüvvəyə minir.
6. Qərar "Azərbaycan", "Respublika", "Xalq qəzeti", "Bakinski raboçi" qəzetlərində və "Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsinin Məlumatı"nda dərc edilsin.
7. Qərar qətidir, heç bir orqan və ya şəxs tərəfindən ləğv edilə, dəyişdirilə və ya rəsmi təfsir edilə bilməz.

Sədr: Fərhad ABDULLAYEV
Bakı şəhəri, 24 aprel 2020-ci il.

Azərbaycan Respublikası adından

M.A.Muradovun şikayəti ilə əlaqədar məhkəmə aktlarının
Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasına və qanunlarına
uyğunluğunun yoxlanılmasına dair

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI KONSTITUSİYA MƏHKƏMƏSİ PLENUMUNUN QƏRARI

Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu F.Abdullayev (sədrlik edən), F.Babayev, B.Qəribov (məruzəçi-hakim), R.Qvaladze, E.Məmmədov, İ.Nəcəfov, S.Salmanova və Ə.Sultanovdan ibarət tərkibdə, məhkəmə katibi İ.İsmayılovun, ərizəçi M.Muradovun, onun nümayəndələri Ə.Kərimov və R.Əhmədovun, şahid T.İsayevin iştirakı ilə,

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 130-cu maddəsinin V hissəsinə müvafiq olaraq konstitusiya məhkəmə icraatı üzrə açıq məhkəmə iclasında Məhərrəm Abdüləziz oğlu Muradovun şərəf və ləyaqəti ləkələyən məlumatların təkzib edilməsinə dair Y.Məhəməliyevin iddiası üzrə çıxarılmış məhkəmə aktlarının qanuniliyinin yoxlanılması haqqında şikayətinə baxdı.

Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi sədrinin 2004-cü il 02 aprel tarixli, 8m-9/03 sayılı məktubuna əsasən konstitusiya işinə cavabverən tərəfin nümayəndəsinin iştirakı olmadan baxılmışdır.

İş üzrə hakim B.Qəribovun məruzəsini, ərizəçi M.Muradovun və onun nümayəndələri Ə.Kərimov və R.Əhmədovun çıxışlarını, şahid T.İsayevin ifadəsini dinləyib, işin materiallarını araşdırıb müzakirə edərək, Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu

M Ü Ə Y Y Ə N E T D İ :

M.A.Muradov ərizəsində göstərir ki, Balakən Rayon İcra Hakimiyyəti başçısının 1998-ci il 03 noyabr tarixli 232 sayılı sərəncamı ilə qardaşının təsisçisi olduğu və özünün də təsisçilikdə iştirak etdiyi «Supersan» özəl şirkətinə yənə qədər doldurma məntəqəsinin tikilməsi üçün Balakən şəhərində ayrılmış 0,20 ha torpaq sahəsində dövlət və tikinti smeta xərclərini ödədikdən sonra onun inşasına başlamışdır.

Lakin Balakən şəhər sakini Yusif Məhəməliyev tikintinin aparılmasına imkan verməmiş və ona ayrılmış torpaq sahəsindən «İpək yolunun» keçməsi bəhanəsilə, əsassız olaraq 1998-

ci il 03 noyabr tarixli 232 sayılı sərəncam ləğv olunmuşdur. Torpaq sahəsi geri alınarkən mövcud qanunvericiliyin tələblərinə zidd olaraq ona başqa torpaq sahəsi ayrılmamış, apardığı tikinti işlərinin xərclərinin əvəzi ödənilməmişdir. Y.Məhəməliyevin qardaşı Balakən Rayon İcra Hakimiyyətinin başçısı təyin edildikdən sonra isə həmin torpaq sahəsi Y.Məhəməliyevin istifadəsinə verilmişdir.

O, şikayətində bildirir ki, Bakı şəhərində ambulator müalicədə olduğu vaxt Rayon İcra Hakimiyyəti başçısının təzyiqi ilə işlədiyi Balakən rayon mərkəzi xəstəxanasının baş həkimi-

nin 2000-ci il 12 oktyabr tarixli əmrinə əsasən qanunsuz olaraq cərrahiyyə şöbəsinin müdiri vəzifəsindən azad edilərək başqa işə keçirilmişdir. Əvvəlki vəzifəsinə bərpa edilməsi və məcburi işburaxma günlərinə görə əmək haqqının ödənilməsi tələbinə dair iddiası məhkəmə instansiyaları tərəfindən təmin olunmamışdır.

M.Muradov daha sonra göstərir ki, sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul olmaq üçün «AVN-MED» kiçik müəssisəsini təsis etmişdir. Əzcəçiliq fəaliyyətini həyata keçirmək məqsədilə Səhiyyə

Nazirliyindən lisenziya (xüsusi razılıq) almasına və onun özəl tibb fəaliyyətilə məşğul olmasına icazə verilməsinə baxmayaraq sahibkarlıq fəaliyyətini həyata keçirməsinə imkan verilməmişdir.

Rayon İcra Hakimiyyətinin başçısı və qardaşı Y.Məhəməliyevin ona qarşı olan qanunsuz hərəkətlərindən müxtəlif dövlət orqanlarına və kütləvi informasiya vasitələrinə, o cümlədən rəsmi dövlət qəzeti olan «Azərbaycan» qəzetinin redaksiyasına ərizə ilə müraciət etmişdir.

«Azad Azərbaycan» qəzetinin 2001-ci il 15 iyun tarixli sayında «Balakəndə hal qalmadı» (müəllifi Vəli) və «Azərbaycan» qəzetinin 2001-ci il 05 avqust tarixli sayında «Bir şikayətin izi ilə» (müəllif T.İsayev) məqalələri dərc olunmuşdur.

Ərizəçi bildirir ki, bu məqalələr dərc edildikdən sonra şərəf və ləyaqətinin müdafiəsi ilə əlaqədar Y.Məhəməliyevin Balakən rayon məhkəməsində qaldırdığı iddia icraata qəbul edilməyərək aidiyyəti üzrə Bakı şəhəri Yasamal rayon məhkəməsinə göndərilmişdir. Bu məhkəmə işə iddia üzrə işə cavabdeh kimi «Azad Azərbaycan» və «Azərbaycan» qəzetlərinin redaksiyalarının və həmin məqalələrin müəlliflərinin əvəzinə, onu cəlb edərək Y.Məhəməliyevdən üzr istəyib təkzib yazmağı və vurulmuş mənəvi ziyana görə 30(otuz) milyon manat pul ödəməyi qət etmişdir.

Azərbaycan Respublikası Apellyasiya Məh-

kəməsinin Mülki İşlər üzrə məhkəmə kollegiyası (MİÜMK) yalnız mənəvi ziyana görə ödənilməli məbləğ azaldaraq 2(iki) milyon manat həcmində müəyyənləşdirmişdir. Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin Mülki İşlər üzrə məhkəmə kollegiyası (MİÜMK) Apellyasiya Məhkəməsi MİÜMK-nın qətnaməsini dəyişdirilmədən saxlamışdır. Əlavə kassasiya qaydasında verdiyi şikayətinə Ali Məhkəmə sədrinin məktubu ilə onun təmin olunmamasına dair cavab verilmişdir.

Ərizəçi hesab edir ki, Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 57-ci maddəsinə uyğun olaraq barəsində edilən qanunsuz hərəkətlərin qarşısının alınması, Azərbaycan Respublikası vətəndaşı kimi Konstitusiya hüquq və azadlıqlarının bərpa edilməsi üçün dövlət orqanlarına yazdığı şikayət ərizələri məhkəmələr tərəfindən şərəf və ləyaqəti ləkələyən məlumatların yayılması kimi qiymətləndirilmiş, cavabdeh olmadığı halda onu cavabdeh qismində tanımışlar.

M.Muradov habelə qeyd edir ki, yazıların müəlliflərinin göstərdikləri faktların onun tərəfindən təkzib edilməsi üçün redaksiyaların üzərinə heç bir öhdəliyin qoyulmaması və onun təkzibin dərc edilməsini redaksiyadan tələb etmək səlahiyyətinə malik olmaması qətnamənin icrasını qeyri-mümkün etmişdir. Buna baxmayaraq Balakən rayon məhkəməsinin 2004-cü il 06 dekabr tarixli xüsusi qəraradına əsasən rayon prokurorluğu onun haqqında Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 306.1-ci maddəsi ilə cinayət işi başlamış və istintaq aparılması üçün işi Azərbaycan Respublikası Ədliyyə Nazirliyinin istintaq idarəsinə göndərmişdir.

M.Muradov şikayətində məhkəmə aktlarının Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasına və mülki qanunvericiliyinə uyğunluğunun yoxlanılmasını xahiş edir.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsi Palatası 2004-cü il 11 fevral tarixli qərarı ilə M.A.Muradovun şikayətinin şərəf və ləyaqəti ləkələyən məlumatların təkzib edil-

məsilə bağlı Y.Məhəməliyevin iddiası üzrə çıxarılmış məhkəmə aktlarına dair hissəsini icraata qəbul etmişdir.

İş materiallarından görünür ki, Y.Məhəməliyev «Azad Azərbaycan» qəzetinin 2001-ci il 15 iyun tarixli 46 (188)-cı sayında «Balakəndə hal qalmadı» və «Azərbaycan» qəzetinin 2001-ci il 05 avqust tarixli 176 (2889)-cı sayında «Bir şikayətin izi ilə» başlıqları altında dərc edilmiş məqalələrin əsasını M.A.Muradovun uzun müddət yazdığı şikayət ərizələrinin təşkil etdiyini göstərərək, şərəf və ləyaqətini ləkələyən məlumatların M.Muradov tərəfindən təkzib olunması və vurulmuş mənəvi zərərə görə ondan 50 (əlli) milyon manat tutularaq Balakən rayon Əlillər Fondunun hesabına köçürülməsi barədə 2001-ci il 24 avqust tarixli ərizə ilə Balakən rayon məhkəməsinə müraciət etmişdir.

Bu məhkəmə «Şərəf və ləyaqətin müdafiəsi barədə qanunvericiliyin məhkəmələr tərəfindən tətbiq edilməsi təcrübəsi haqqında» Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi Plenumunun 1999-cü il 14 may tarixli 7 sayılı qərarının 9-cu bəndini, həmçinin «Azərbaycan» və «Azad Azərbaycan» qəzetlərinin redaksiyalarının və yazıların müəlliflərinin cavabdeh kimi işə cəlb edilməli olduğunu əsas götürərək 2001-ci il 05 sentyabr tarixdə iddia ərizəsinin məhkəmə icraatına qəbul edilməməsi və aidiyyəti üzrə Bakı şəhəri Yasamal rayon məhkəməsinə göndərilməsinə dair qərardad çıxarmışdır.

Yasamal rayon məhkəməsinin 2001-ci il 10 dekabr tarixli qətnaməsindən görünür ki, işdə M.Muradov cavabdeh, «Azad Azərbaycan» və «Azərbaycan» qəzetlərinin redaksiyaları isə maraqlı şəxs qismində iştirak etmişlər.

Bu qətnamə ilə Azərbaycan Respublikası Mülki Prosessual Məcəlləsinin (MPM) məhkəmə qətnaməsinə dair müddələrin nəzərdə tutulduğu 16-cı fəslinin maddələri əvəzinə 316-337-ci maddələri rəhbər tutularaq Y.Məhəməliyevin iddiası qismən təmin olunmaqla M.Muradovun üzərinə «Azad Azərbaycan», «Azər-

baycan» qəzetlərinin redaksiyalarına, Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə, Prezident Aparatına, Yeni Azərbaycan Partiyasının rəhbər işçilərinə, Vergilər Nazirliyinə və digər təşkilatlara göndərdiyi ərizələrində Y.Məhəməliyevə dair məlumatların həqiqətə uyğun olmadığından təkzib olunması, təkzib ərizəsinin mətni müəyyənləşdirilməklə «Azad Azərbaycan» və «Azərbaycan» qəzetlərinin redaksiyalarına müraciət etməsi və mənəvi zərərin əvəzi olaraq 30 (otuz) milyon manat tutularaq Y.Məhəməliyevin tələbi üzrə Balakən rayon Əlillər Fondunun hesabına köçürülməsi qət edilmişdir.

M.Muradovun şikayətinə əsasən Apellyasiya Məhkəməsi MİÜMK-nın 2002-ci il 27 may tarixli qətnaməsi ilə Bakı şəhəri Yasamal rayon məhkəməsinin bu iş üzrə qətnaməsinin vurulmuş mənəvi ziyana görə 30 (otuz) milyon manat məbləğində pulun tutulması hissəsinin dəyişdirilərək 2 (iki) milyon manata endirilməsi, qalan hissələrinin isə dəyişdirilmədən saxlanılması qət olunmuşdur.

2002-ci il 06 sentyabr tarixdə cavabdehin kassasiya şikayətinə baxaraq Ali Məhkəmənin MİÜMK-sı, Apellyasiya Məhkəməsi MİÜMK-nın qətnaməsinin dəyişdirilmədən saxlanılmasını və kassasiya şikayətinin təmin edilməməsi ni qərara almışdır.

M.Muradovun əlavə kassasiya qaydasında verdiyi şikayətlə əlaqədar Ali Məhkəmə sədrinin 2003-cü il 23 aprel tarixli 8m-9/03 sayılı məktubu ilə onun təmin olunmaması bildirilmişdir.

Təqdim edilmiş sənədlərdən həmçinin məlum olur ki, Apellyasiya Məhkəməsi MİÜMK-nın 2002-ci il 27 may tarixli qanuni qüvvəyə minmiş qətnaməsinə M.Muradov icra etməmiş və Balakən rayon məhkəməsinin 2003-cü il 24 sentyabr tarixli qərarına əsasən Azərbaycan Respublikası İnzibati Xətlər Məcəlləsinin 313.1.1-ci maddəsi ilə şərti maliyyə vahidinin 30 misli miqdarında cərimə olunmuşdur. Bundan sonra Balakən rayon Məhkəmə Nəzarətçi-

ləri və Məhkəmə İcraçıları(MN vəMİ) qrupu tərəfindən müəyyən edilmiş müddət ərzində qətnaməni icra etmədiyinə görə onun cinayət məsuliyyətinə cəlb edilməsinə dair rayon məhkəməsinə 2003-cü il 30 dekabr tarixli təqdimat göndərilmişdir. Məhkəmə təqdimatı təmin etməklə M.Muradovun barəsində Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 306.1 maddəsi ilə cinayət işinin başlanması məsələsinin həll edilməsi üçün materialların Balakən rayon prokurorluğuna göndərilməsinə dair 2004-cü il 06 yanvar tarixdə xüsusi qərardad çıxarmışdır.

M.Muradovun şikayəti ilə bağlı Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu aşağıdakıların qeyd olunmasını zəruri hesab edir.

Demokratik cəmiyyətin və hüquqi dövlətin möhkəmlənməsi və inkişafına təkan verən əsas hüquqlar sırasında müraciət etmək hüququ xüsusi yer tutur. Həmin hüququn təmin olunması hər kəsin sosial, siyasi, iqtisadi hüquq və azadlıqlarının, o cümlədən təhlükəsizliyinin qorunması və müdafiəsi baxımından mühüm əhəmiyyət kəsb etməklə yanaşı, onların daha dolğun həyata keçirilməsinə zəmin yaradır.

Azərbaycan Respublikası vətəndaşlarının dövlət orqanlarına şəxsən müraciət etmək, habelə fərdi və kollektiv yazılı müraciətlər göndərmək hüququ Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 57-ci maddəsində müəyyənləşdirilmişdir. Bu hüququn tənzimlənməsini nəzərdə tutan «Vətəndaşların müraciətlərinə baxılması qaydası haqqında» Azərbaycan Respublikası Qanununun 5-ci maddəsinin 3-cü bəndinin 1-ci abzasına əsasən dövlət hakimiyyəti orqanlarının, idarələrin, təşkilatların, müəssisələrin rəhbərləri və digər vəzifəli şəxsləri təkliflərə, ərizə və şikayətlərə baxarkən onların mahiyyətini diqqətlə öyrənməli, zəruri olduqda lazımi sənədləri tələb etməli və məsələnin həlli üçün başqa tədbirlər görməlidirlər.

Mübahisə yaranan zaman qüvvədə olan «Kütləvi informasiya vasitələri haqqında» Azərbaycan Respublikası Qanununun 46-cı

maddəsinin 1-ci bəndinə əsasən informasiya axtarmaq, toplamaq, hazırlamaq, istehsal etmək və yaymaq jurnalistin hüquqları sırasında göstərilmişdir. Jurnalistin vəzifələrini nəzərdə tutan həmin Qanunun 47-ci maddəsinin 2,4,5-ci bəndlərində isə ona verilən informasiyanın doğruldürlütlüyünü yoxlamaq, hazırladığı xəbər və materialların yayılması ilə əlaqədar irəli sürülə biləcək iradlar və qanunla nəzərdə tutulmuş digər tələblər barədə baş redaktora (redaktora) məlumat vermək, öz imzası, imzasız və ya təxəllüslə doğru-dürüslüyü təsdiq olunmamış, yaxud böhtan və təhqir xarakterli informasiya və materiallar yaymamağa dair vəzifələr də müəyyənləşdirilmişdir. («Kütləvi informasiya vasitələri haqqında» Azərbaycan Respublikası Qanunundan 46 və 47-ci maddələr Azərbaycan Respublikasının 2001-ci il 28 dekabr tarixli Qanunu ilə çıxarılmışdır). İş materiallarından məlum olur ki, M.Muradovun «Azərbaycan» qəzetinin redaksiyasına göndərdiyi şikayət ərizəsindəki faktların araşdırılması üçün qəzetin hüquqi islahatlar və sosial ədalət şöbəsinin redaktoru Tacir İsayev «Azərbaycan» qəzetinin redaksiyası üzrə 2001-ci il 11 iyul tarixli 6/E sayılı əmrlə 2001-ci il iyul ayının 16-dan etibarən 3 gün müddətinə Balakən rayonuna ezam olunmuş, müxtəlif adamlarla görüşmüş, məlumatlar almışdır.Məhz bundan sonra «Bir şikayətin izi ilə» başlıqlı məqalə 2001-ci il 05 avqust tarixdə «Azərbaycan» qəzetində dərc olunmuşdur.

Göründüyü kimi Y.Məhəməliyevin M.Muradova qarşı şərəf və ləyaqəti ləkələyən məlumatların təkzib edilməsi ilə əlaqədar iddia tələbi ilə bağlı münasibətlər «Kütləvi informasiya vasitələri haqqında» Azərbaycan Respublikası Qanununun 46 və 47-ci maddələri qüvvədə olan zaman yaranmışdır.

Azərbaycan Respublikası Mulki Məcəlləsinin 2.4-cü maddəsində qeyd olunur ki, insanın özgəninkiləşdirilməyən hüquq və azadlıqlarının, digər qeyri - maddi nemətlərin gerçəkləşdi-

rilməsi və müdafiəsilə bağlı münasibətlər, əgər bu münasibətlərin mahiyyətindən ayrı qayda irəli gəlmirsə, mülki qanunvericilik və başqa hüquqi aktlar ilə tənzimlənir. Həmin Məcəllənin 7.2-ci maddəsinə əsasən qanunda birbaşa nəzərdə tutulmuş hallarda mülki qanunvericiliyin geriye qüvvəsi ola bilər.

«Şərəf və ləyaqətin müdafiəsi barədə qanunvericiliyin məhkəmələr tərəfindən tətbiq edilməsi təcrübəsi haqqında» Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi Plenumunun 1999-cu il 14 may tarixli 7 sayılı qərarının 9-cu bəndində məhkəmələrə tövsiyyə olunmuşdur ki, kütləvi informasiya vasitəsinin redaksiyası və yazının müəllifi cavabdeh kimi işə cəlb edilməlidir. Redaksiya hüquqi şəxs olmadıqda isə kütləvi informasiya vasitəsinin təsisçisi cavabdeh kimi tanınmalıdır. Müəllifin və yaxud redaksiyanın üçüncü şəxs kimi işə cəlb edilməsi qanuna uyğun hesab edilmir.

Məhkəmə sistemi daxilində mülki işlərə mahiyyəti üzrə tez bir zamanda baxılıb həll edilməsinin təmin olunması üçün məhkəmə aidiyyəti qaydalarına riayət edilməsi müstəsna əhəmiyyət kəsb edir. MPM-nin 35.1-ci maddəsində müəyyənləşdirilmişdir ki, qanunla başqa hal nəzərdə tutulmamışdırsa, iddia cavabdehin rəsmi qeydə alındığı yerin məhkəməsinə verilməlidir.

Qeyd edildiyi kimi Y.Məhmədiyevin iddia ərizəsi Balakən rayon məhkəməsinin qərarı ilə «Azad Azərbaycan» və «Azərbaycan» qəzetlərinin redaksiyalarının yerləşdikləri ərazi aidiyyəti üzrə Bakı şəhəri Yasamal rayon məhkəməsinə göndərilmişdir.

Yasamal rayon məhkəməsi iş üzrə prosesə M.Muradovu cavabdeh, «Azad Azərbaycan» və «Azərbaycan» qəzetlərini isə vəkalətli nümayəndələri vasitəsilə maraqlı şəxs qismində cəlb etmişdir. Apellyasiya Məhkəməsi MİÜMK-nın qətnaməsindən və Ali Məhkəməsi MİÜMK-nın qərarından da görünür ki, cavabdeh «Azad Azərbaycan» və «Azərbaycan» qəzetləri redak-

siyaları və dərc olunmuş məqalələrin müəllifləri deyil, məhz M.Muradov olmuşdur.

Bu hal isə MPM-nin 54-cü maddəsinin tələblərinə uyğun deyildir. Belə ki, Məcəllənin 54.1-ci maddəsinə əsasən iddia tələb hüququ olmayan şəxs tərəfindən verildikdə və ya iddiaya cavab verməli olmayan şəxsə verildikdə məhkəmə iddiaçının razılığı ilə işə xitam vermədən ilk iddiaçını və ya cavabdehi əsl iddiaçı və ya cavabdeh ilə əvəz edə bilər. Həmin Məcəllənin 54.3-cü maddəsinə görə isə iddiaçı cavabdehin başqa şəxslə əvəz edilməsinə razı olmadıqda, məhkəmə bu şəxsi ikinci cavabdeh kimi işə cəlb edə bilər.

Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu qeyd edir ki, bütün məhkəmə instansiyalarında işlərin maddi və prosessual qanunvericiliyin normalarına riayət edilməklə həll olunması mahiyyət üzrə çıxarılmış məhkəmə aktlarının qanuniliyinin və ədalətliyinin hüquqi əsasını təşkil etməklə onların şübhə altına alınmasını istisna edir.

Bu baxımdan məhkəmə səhvlərinin aradan qaldırılmasının təmin edilməsi məqsədilə MPM-in 372.1-ci maddəsində müəyyənləşdirilmişdir ki, apellyasiya instansiyası məhkəməsi tam hüquqlu məhkəmə kimi işə işdə olan və əlavə təqdim olunmuş sübutlar əsasında mahiyyəti və hüquq üzrə baxır. Həmin Məcəllənin 372.7-ci maddəsində göstərilmişdir ki, apellyasiya instansiyası məhkəməsi şikayətin dəlillərindən asılı olmayaraq, məhkəmənin maddi və prosessual hüquq normalarına riayət etməsini yoxlayır. Məcəllənin 385.1.1-ci maddəsində maddi hüquq normalarının və ya prosessual hüquq normalarının pozulması və ya düzgün tətbiq edilməməsi məhkəmə qətnaməsinin apellyasiya qaydasında ləğv edilməsi üçün əsaslardan biri kimi nəzərdə tutulmuşdur. Qeyd edilməlidir ki, bu qayda kassasiya məhkəmə icraatında da müəyyənləşdirilmişdir. Belə ki, MPM-in 416-cı maddəsi kassasiya instansiyası məhkəməsinə apellyasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən

maddi və prosesual hüquq normalarının düzgün tətbiq edilməsini yoxlamaq səlahiyyəti verir. Məcəllənin 418.1-ci maddəsinə görə isə maddi və prosesual hüquq normalarının pozulması və ya düzgün tətbiq olunmaması apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qətnamə və qərarının kassasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən ləğv edilməsinə səbəb olur.

İşə mahiyyəti üzrə baxılarkən maddi və prosesual qaydalara riayət edilməməsi Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının müddələrinin pozulmasına gətirib çıxaran hal kimi qiymətləndirilməlidir. Konstitusiyanın 60-cı maddəsi hüquq və azadlıqların məhkəmə təminatını əks etdirir. Məhkəmə müdafiə hüququ Azərbaycan Respublikasının tərəfdar çıxdığı beynəlxalq hüquqi sənədlərdə də öz əksini tapmışdır. Belə ki, İnsan hüquqlarının və əsas azadlıqların müdafiəsi haqqında Avropa Konvensiyasının 6-cı maddəsinin 1-ci bəndinə əsasən, hər kəsin onun mülki hüquq və vəzifələri müəyyən edilərkən və ya ona qarşı hər hansı cinayət ittihamı irəli sürülərkən, qanun əsasında yaradılmış müstəqil və qərəzsiz məhkəmə vasitəsilə, ağlabatan müddətdə işinin ədalətli və açıq araşdırılması hüququna malikdir.

Bu baxımdan Y.Məhəməliyevlə M.Muradov arasında yaranmış mübahisə üzrə qeyd edilən

maddi və prosesual qanunvericilik normalarına riayət edilməməsi Konstitusiyanın 60-cı maddəsilə nəzərdə tutulmuş hüququn pozulmasına səbəb olmuşdur.

Yuxarıdakıları nəzərə alaraq Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu belə qənaətə gəlir ki, Y.Məhəməliyevin M.Muradova qarşı şərəf və ləyaqəti ləkələyən məlumatların təkzib olunması və vurulmuş mənəvi zərərin əvəzinin ödənilməsinə dair mülki iş üzrə Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi Mülki işlər üzrə məhkəmə kollegiyasının 2002-ci il 06 sentyabr tarixli qərarı Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 60-cı maddəsinin I hissəsinə və Azərbaycan Respublikası Mülki Prosesual Məcəlləsinin 416 və 418-ci maddələrinə uyğun olmadığı üçün quvvədən düşmüş hesab edilməlidir. Bu işlə bağlı çıxarılmış məhkəmə aktları icra olunmamalı və işə qanunvericilikdə müəyyən edilmiş qaydada yenidən baxılmalıdır.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 130-cu maddəsinin V, IX və X hissələrini, «Konstitusiya Məhkəməsi haqqında» Azərbaycan Respublikası Qanununun 52, 62, 63, 65-67 və 69-cu maddələrini rəhbər tutaraq, Azərbaycan Respublikasının Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu

QƏRARA ALDI:

1. *Y.Məhəməliyevin M.Muradova qarşı şərəf və ləyaqəti ləkələyən məlumatların təkzib olunması və vurulmuş mənəvi zərərin əvəzinin ödənilməsinə dair mülki iş üzrə Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi Mülki işlər üzrə məhkəmə kollegiyasının 2002-ci il 06 sentyabr tarixli qərarı Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 60-cı maddəsinin I hissəsinə və Azərbaycan Respublikası Mülki Prosesual Məcəlləsinin 416 və 418-ci maddələrinə uyğun olmadığı üçün quvvədən düşmüş hesab edilsin. Bu işlə bağlı çıxarılmış məhkəmə aktları icra olunmasın*

və işə qanunvericilikdə müəyyən edilmiş qaydada yenidən baxılsın.

2. *Qərar dərc olunduğu gündən qüvvəyə minir.*
3. *Qərar «Azərbaycan», «Respublika», «Xalq qəzeti», «Bakinski raboçi» qəzetlərində və «Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsinin Məlumatı»nda dərc edilsin.*
4. *Qərar qətidir, heç bir orqan və ya şəxs tərəfindən ləğv edilə, dəyişdirilə və ya rəsmi təfsir oluna bilməz.*

Sədrlik edən Fərhad Abdullayev
28 aprel 2004-cü il

Şərəf və ləyaqətin müdafiəsi: Vətəndaş müraciətləri və mətbuatın məsuliyyəti kəsişməsində hüquqi baxış

Müasir demokratik cəmiyyətlərdə və hüquqi dövlətlərdə ən mühüm məsələlərdən biri vətəndaşların söz, müraciət azadlığı ilə digər şəxslərin şərəf, ləyaqət və işgüzar nüfuzunun toxunulmazlığı arasında qızıl ortanı tapmaqdır. Təcrübəli bir hüquqşünas və jurnalist kimi, dəfələrlə bu iki fundamental hüququn məhkəmə zallarında necə toqquşduğunun şahidi olmuşam. Bu baxımdan, Azərbaycan Respublikası Konstitusiyası Məhkəməsi Plenumunun 28 aprel 2004-cü il tarixli qərarı xüsusi əhəmiyyət daşıyır. Məhərrəm Abdüləziz oğlu Muradovun şikayəti əsasında baxılmış bu iş şərəf və ləyaqətin müdafiəsi prosesində yol verilən kobud prosessual səhvləri, vətəndaşların şikayət etmək hüququnun necə böğulmə təhlükəsi ilə üzləşdiyini və jurnalist məsuliyyətinin həddlərini açıq şəkildə nümayiş etdirir. M.A. Muradovun işi kifayət qədər mürəkkəb bir zəncirvari problemlər silsiləsindən ibarətdir və bu işin tam məhiyyətini anlamaq üçün hadisələrin xronologiyasına baxmaq mütləqdir.

Mülkiyyət və sahibkarlıq hüququnun pozulması fonunda o, əvvəlcə qardaşının və özünün təsisçisi olduğu «Supersan» şirkəti üçün Balakən şəhərində 0,20 ha torpaq sahəsi almış, lakin dövlət xərclərini ödəyib tikintiyə başladıqdan sonra Yusif Məhəməliyev «İpək yolunun» keçməsi bəhanəsilə tikintiyə mane olmuş və torpaq ayrılması barədə sərəncam ləğv edilmişdir. Daha sonra Y.Məhəməliyevin qardaşı Balakən Rayon İcra Hakimiyyətinin başçısı təyin edilmiş və həmin torpaq sahəsi Y.Məhəməliyevin istifadəsinə verilmişdir. Bununla yanaşı, M.Muradov müalicədə olduğu vaxt cərrahiyyə şöbəsinin müdiri vəzifəsindən qanunsuz azad edilmiş, işə bərpa tələbləri isə məhkəmələr tərəfindən təmin olunmamışdır. Eyni zamanda, onun «AVN-MED» müəssisəsini təsis etməsinə və lisenziya almasına baxmayaraq, fəaliyyətinə imkan verilməmişdir. Bütün bu haqsızlıqlara qarşı o, müxtəlif dövlət orqanlarına və kütləvi informasiya vasitələrinə şikayətlər ünvanlamışdır. Nəticədə, «Azad Azərbaycan» qəzetində 15 iyun 2001-ci il tarixində «Balakəndə hal qalmadı», «Azərbaycan» qəzetində isə 05

avqust 2001-ci ildə «Bir şikayətin izi ilə» adlı məqalələr dərc olunmuşdur. Bundan sonra Y.Məhəməliyev məhkəməyə müraciət edərək şərəf və ləyaqətinin alçaldıldığını iddia etmiş, məqalələrin təkzib olunmasını və 50 milyon manat mənəvi zərər tələb etmişdir.

Şərəf və ləyaqətin müdafiəsi işlərində ən həssas məqam cavabdehin düzgün müəyyən edilməsidir, lakin məhz bu işdə Azərbaycan məhkəmə sistemi ciddi bir prosessual dalana düşmüşdür. Qanunvericilik və məhkəmə təcrübəsi bu cür işlərdə çox konkret tələblər irəli sürür. Ali Məhkəmə Plenumunun 14 may 1999-cu il tarixli qərarı birmənalı şəkildə tələb edir ki, mətbuatda yayılan məlumatlara görə kütləvi informasiya vasitəsinin redaksiyası və yazının müəllifi cavabdeh kimi işə cəlb edilməlidir. Müəllifin və ya redaksiyanın üçüncü şəxs kimi cəlb edilməsi isə qanuna ziddir. Lakin Yasamal rayon məhkəməsi iş üzrə M.Muradovu əsas cavabdeh, qəzetlərin redaksiyalarını isə sadəcə maraqlı şəxs kimi cəlb etmişdir. Qətnamə ilə M.Muradovun üzərinə həm mətbuat orqanlarında, həm də dövlət orqanlarına ünvanladığı ərizə-

lördəki məlumatların təkzib edilməsi və böyük məbləğdə cərimə ödənilməsi öhdəliyi qoyulmuşdur. Apellyasiya Məhkəməsi cərimə məbləğini azaltsa da, əsas prosessual qüsurlar dəyişməz qalmışdır. Mülki Prosessual Məcəllənin tələblərinə görə, iddia səhv şəxsə verildikdə məhkəmə əsl cavabdehi cəlb etməlidir, ancaq Ali Məhkəmənin müvafiq kollegiyası bu qanunsuzluğu düzəltməmişdir. M.Muradovun qəzet redaksiyaları qarşısında heç bir öhdəliyi olmadığından, onun təkzib etmək səlahiyyəti də yox idi. Beləliklə, icrası mümkün olmayan qətnaməyə görə vətəndaş haqqında cinayət işi başlanmışdır ki, bu da hüquqi absurdun ən yüksək nöqtəsidir.

Bu prosesdə xüsusi diqqət yetirilməli məqamlardan biri də vətəndaşların konstitusion müraciət hüququnun təminatıdır. Vətəndaşların dövlət orqanlarına müraciət etmək hüququ demokratiyanın onurğa sütunudur. Konstitusiyanın 57-ci maddəsi vətəndaşlara dövlət orqanlarına şikayət ünvanlamaq hüququ verir və Konstitusiyaya Məhkəməsi vurğulayır ki, bu hüquq insanların təhlükəsizliyinin və fundamental hüquqlarının qorunmasında vacib rol oynayır. M.Muradovun qanuni şikayətlərinin məhkəmələr tərəfindən şərəf və ləyaqəti ləkələyən məlumat kimi qiymətləndirilməsi, faktiki olaraq vətəndaşların hüquqlarını bərpa etmə cəhdlərini boğmaq deməkdir. Əgər hər bir vətəndaş dövlət orqanına yazdığı şikayətə görə məhkəməyə verilsəydi, heç kim haqqını axtarmağa cəsarət etməzdi.

Digər mühüm tərəf isə mətbuatın məsuliyyətidir. Kütləvi informasiya vasitələri haqqında qanunvericilik jurnalistə informasiya axtarmaq və yaymaq hüququ, eyni zamanda yayılan məlumatların doğru-dürüstlüyünü yoxlamaq vəzifəsi verir. İş materialları göstərir ki, qəzet əməkdaşı şikayət əsasında Balakənə getmiş və faktları araşdıraraq məqaləni dərc etdirmişdir. Belə olan halda, yayımlanan məlumatlara görə məsuliyyətin vətəndaşın üzərinə deyil, bilavasitə mətbuat orqanının üzərinə düşməsi həm hüquqi, həm də etik baxımdan daha ədalətli olardı.

Bu ciddi pozuntular fonunda Konstitusiyaya Məhkəməsinin Plenumu işə müdaxilə edərək

maddi və prosessual qanunvericiliyin pozulmasının məhkəmə aktlarının qanuniliyini şübhə altına aldığını bildirmişdir. Məhkəmə həm yerli qanunvericiliyə, həm də İnsan Hüquqları üzrə Avropa Konvensiyasının ədalətli araşdırma hüququna və Konstitusiyanın 60-cı maddəsinə istinad edərək əvvəlki qərarları qüvvədən salmış və işə yenidən baxılmasını qərar etmişdir.

Bu mürəkkəb presedent peşəkar hüquqşünaslar, media mənsuqları və sadə vətəndaşlar üçün bir neçə mühüm dərsi ortaya qoyur. Əvvəla, mətbuatda yayılan məlumatlara görə iddia birbaşa olaraq informasiyanı yayan kütləvi informasiya vasitəsinə, redaksiyaya və müəllifə qarşı yönəldilməlidir. İkincisi, məhkəmələr vətəndaşın yuxarı instansiyalara etdiyi şikayətləri böhtan kimi dəyərləndirməməli, vətəndaşın konstitusion müraciət hüquqlarına hörmətlə yanaşmalıdırlar. Üçüncüsü, jurnalistlər peşəkar davranmalı və informasiyanın doğruluğunu yoxlamadan ictimailəşdirməməlidirlər; əks təqdirdə böhtana görə məsuliyyət bilavasitə onların üzərində qala bilər. Dördüncüsü, məhkəmələr çıxardıqları qərarların real icra oluna biləcəyini əvvəlcədən dəyərləndirməli, mümkün qərarlara görə şəxslərin cinayət məsuliyyətinə cəlb edilməsi kimi absurd və nüfuza xələl gətirən vəziyyətlərin yaranmasına imkan verməməlidirlər.

Yekun olaraq qeyd etmək lazımdır ki, Konstitusiyaya Məhkəməsinin qərarı təkcə fərdin deyil, ümumilikdə vətəndaşların şikayət hüququnun toxunulmazlığını təmin edən və məhkəmə sistemindeki təhrifləri düzəldən mühüm bir addımdır. Şərəf və ləyaqətin müdafiəsi institutu mühüm bir mexanizm olsa da, ondan vətəndaşları susdurmaq üçün bir alət kimi istifadə edilməməlidir. Hakimlər və hüquqşünaslar qərar qəbul edərkən beynəlxalq konvensiyaları və fundamental ədalət prinsiplərini daima rəhbər tutmalıdırlar. Əks təqdirdə, ədalət sarayları ədalətsizliyin mənbəyinə çevrilə bilər.

*Fəxrəddin Mansuroğlu,
jurnalist-hüquqşünas*

Umummilli lider Heydər Əliyevin aforizmləri, müdrik kəlamları

- Xalqına arxalanan rəhbər həmişə güclü olar.
- Hər bir xalqın böyüklüyü onun mədəniyyəti ilə ölçülür.
- Vətənə xidmət insanın ən böyük şərəfidir.
- Biz hüquqi, demokratik, dünyəvi dövlət qururuq və bu yoldan dönməyəcəyik.
- Dövlət xalq üçündür, xalq dövlət üçün deyil.
- Ədalət olmayan yerdə inkişaf da ola bilməz.
- Hər bir vətəndaş öz əməli ilə dövlətin qüdrətini artırmalıdır.
- Xalqın mənafeyi bütün qərarlardan üstün tutulmalıdır.

Hüquqa aid müdrik kəlamlar

- "Ədalət dövlətin təməlidir."
Marcus Tullius Cicero
- "Qanunlar susduqda silahlar danışır."
Marcus Tullius Cicero
- "Qanunun qüvvəsi ədalətdən gəlir."
Aristotel
- "Ədalət geciksə də, hökmən zəfər çalmalıdır."
Martin Luther King Jr.
- "Heç kim qanundan üstün deyil."
Theodore Roosevelt
- "Qanunun hökm sürdüyü yerdə azadlıq yaşayır."
John Locke
- "Azadlıq qanunların qoruduğu məkanda mövcuddur."
Montesquieu
- "Ədalət cəmiyyətin mənəvi dayəğıdır."
Platon
- "Ədalət yalnız həyata keçirilməməli, həm də həyata keçirildiyi görünməlidir."
Gordon Hewart

AĞAMİRZƏYEV FƏXRƏDDİN MANSUR OĞLU

19 may 1960-cı ildə Saatlı rayonunda ziyalı ailəsində anadan olub. S.Vurğun adına 1 nömrəli şəhər orta məktəbi bitirdikdən sonra kolxozçu kimi əmək fəaliyyətinə başlayıb.

1980-ci ildə Saatlı Rayon Mərkəzləşdirilmiş Kitabxana Sisteminin direktor müavini, 1980-1990-cı illərdə Azərbaycan Kommunist Partiyası Saatlı Rayon Komitəsinin və Rayon Xalq Deputatları Sovetinin orqanı olan “Dönüş” qəzetində müxbir, “Kənd təsərrüfatı şöbəsi”nin müdiri, “Məktublar və kütləvi iş şöbəsi”nin müdiri vəzifələrində çalışıb. Heydər Əliyevlə silsilə müsahibələrinin 3-cü hissəsi 1990-cı ilin avqust ayının 28-də “Dönüş”də dərc olunandan 2 gün sonra “öz ərizəsi ilə” işdən azad olunub.

1984-cü ildə Azərbaycan Dövlət Universitetinin (indiki Bakı Dövlət Universiteti) Jurnalistika fakültəsini bitirib. 1990-cı ildə Moskva Hüquq İnstitutunun hüquq fakültəsinə daxil olub, 1992-ci ildə M.Ə.Rəsulzadə adına Bakı Dövlət Universitetinə dəyişilərək 1995-ci ildə təhsilini başa vurub hüquqşünaslıq ixtisasına yiyələnmişdir.

Sentyabr 1990-cı ildən yanvar 1992-ci ilədək Azərbaycan Gənclər İttifaqı Saatlı Rayon Komitəsinin nəzdində “Oğuz” Gənclik Mərkəzini təşkil edərək mərkəzin direktoru vəzifəsində çalışmışdır. 1992-ci ilin fevral ayından 1993-cü ilin dekabr ayınadək Saatlı rayonu “Bakı” kolxozunun hüquqşünası, 1995-ci ilin iyul ayından 1996-cı ilin mart ayınadək Bakı şəhərində fəaliyyət göstərən “Advakat” Qanunlar Şirkətində vəkil kimi fəaliyyət göstərmişdir.

1996-cı ilin mart ayında Respublikada ilk rəsmi hüquq jurnalı olan aylıq “Qanunçuluq” jurnalının Azərbaycan Respublikası Ədliyyə Nazirliyinin, Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin və Azərbaycan Respublikası Prokurorluğunun təsisçiliyi ilə nəşrini təşkil edərək 2000-ci ilin sentyabr ayınadək jurnalın böyük redaktoru vəzifəsində çalışmışdır. (Hazırda həmin jurnal yalnız Ədliyyə Nazirliyinin təsisçiliyi ilə nəşr olunur.)

Həmçinin 1998-ci ildən dörd dildə nəşrə başlayan və respublikamızdan Avropa Şurasının kitabxanasına ilk vəsiqə almış “Beynəlxalq hüquq” jurnalının təşəbbüsçüsü, yaradıcısı və baş redaktoru olmuşdur.

1982-ci ildən SSRİ Jurnalistlər İttifaqının, SSRİ dağıldıqdan sonra Azərbaycan Jurnalistlər Birliyinin üzvüdür. 1974-cü ildən mətbuatda mütəmadi olaraq çıxış edir.

2012-ci ildə Heydər Əliyevə həsr olunmuş “Dönüşdən Qurtuluşa” adlı kitabı nəşr olunmuşdur.

2000-ci ilin sentyabrından 2024-cü ilin oktyabr ayınadək müxtəlif birinci instansiya məhkəmələrində hakim vəzifəsində çalışmışdır.

Hazırda hüquq və mətbuat xidməti göstərən “Jurnalist Femida” MMC-nin həmtəsisçisi və direktoru, “Hüquq və Qanun” jurnalının baş redaktorudur.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin 2024-cü il tarixli 4289 nömrəli Sərəncamı ilə “Heydər Əliyevin 100 illiyi (1923-2023)” yubiley medalı ilə təltif edilmişdir.

Jurnalist Femida

Ədalətsizliklə ədaləti bərpa etmək olmaz.
Heydar Əliyev

Hüquq və Qanun Jurnalı

Hüquq Xidməti

Əlaqə

E-MAIL

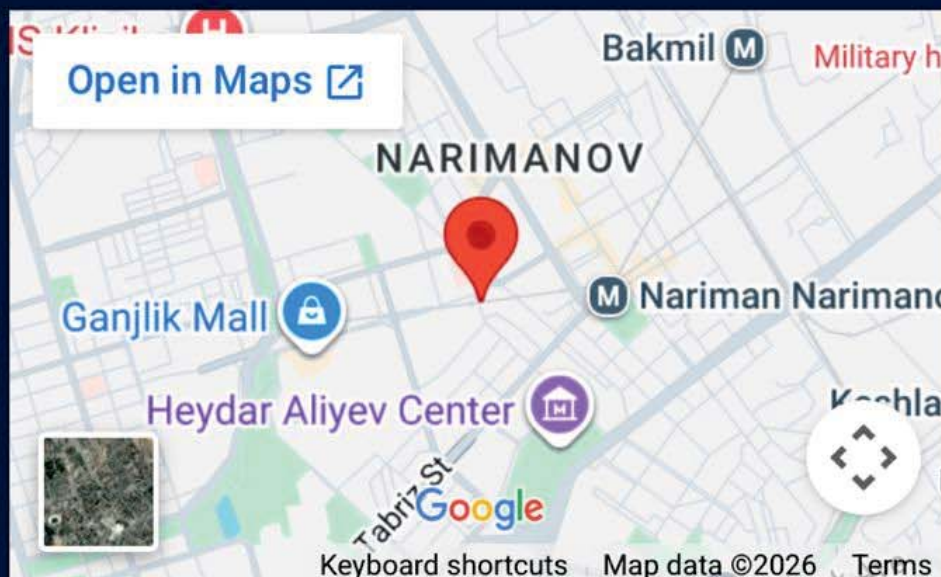
info@jurnalistfemida.com

TELEFON

[+994 55 222 46 03](tel:+994552224603)

ÜNVAN

Fətəli Xan Xoyski prospekti ilə Həsənoğlu
küçəsinin kəsişməsi

© 2026. Bütün hüquqlar qorunur.